

Frank E. Sysyn
University of Alberta

The Ukrainian Orthodox Church: Memory and Memorialization of the Holodomor

Most discussions on the study and memory of the Holodomor stress the role of the Ukrainian diaspora. Yet despite assumptions about the significance of the Ukrainian diaspora, relatively little research has addressed the memory of the Great Famine (as the Holodomor was known for most of the period from the 1930s to the 1980s) and the institutions and events through which memory has been cultivated and inculcated and memorialization has been conducted.

Certainly one of the most significant institutions to this discussion is the Ukrainian Orthodox Church. From the First World War to the renewal of Ukrainian independence in 1991, the various jurisdictions of the Ukrainian Orthodox Church constituted some of the largest organizations within the Ukrainian diaspora. Unlike the Ukrainian Catholic Church, the various Ukrainian Orthodox Churches contained a considerable constituency from territories that were in Soviet Ukraine in 1932–33, especially after World War II, when many Famine survivors arrived in the West. Of all the various branches of Ukrainian Orthodoxy in the West, it was the Ukrainian Orthodox Church in the USA that encompassed the largest number of Famine survivors after the Second World War. With its center in South Bound Brook, New Jersey (the grounds were purchased in 1950), its Memorial Church (building began in the 1950s and it was consecrated in 1965), and its cemetery a de facto necropolis of the Ukrainian diaspora, the Ukrainian Orthodox Church in the USA (UOC in the USA) has been a leading force in the forming and cultivating of Ukrainian diaspora memory and memorialization of the Holodomor. While other Ukrainian Orthodox jurisdictions played significant roles—such as the Ukrainian Orthodox Church of Canada and the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (Europe, South America, and Australia) as well as the smaller Ukrainian Orthodox Churches—it is fruitful to begin discussion with the UOC in the USA.

The Ukrainian Orthodox Church in the USA emerged from groups in the Ukrainian community who during World War I saw the need to establish a distinctly Ukrainian Orthodox Church in the United States. In 1924 they accepted as their hierarch Archbishop Ioan Teodorovych, a bishop of the

Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (UAOC) established in Ukraine in 1921, who had been sent to minister to the diaspora flock. The Ukrainian Orthodox Church in the USA, predominantly composed of former Ukrainian Greek Catholics from Galicia, had a clergy that included a considerable number of Eastern Ukrainian émigrés, and the hierarch, a native of Volhynia, had served as a chaplain in the army of the Ukrainian National Republic and later as bishop of Podillia. From his seat in Philadelphia, he sought to unite Orthodox Ukrainians and converts from the Ukrainian Greek Catholic Church into one Ukrainian Orthodox Church. His efforts were hampered by questions of the canonicity of his episcopal consecration, and after 1928 he had to contend with the rival Ukrainian Orthodox Church in America, a jurisdiction of the patriarchate of Constantinople, as well as with the destruction of the UAOC in Ukraine.

The situation of Ukrainian Orthodoxy changed after World War II and the arrival in the United States of tens of thousands of Orthodox Ukrainian displaced persons, including numerous clergy and hierarchs who had served in various Orthodox churches in Ukraine and interwar Poland. In 1949 Archbishop Mstyslav Skrypnyk came to the United States from Canada to join the Ukrainian Orthodox Church in America. Born in Poltava, he was the nephew of Symon Petliura, the head of the Ukrainian National Republic. As an émigré in interwar Poland, Stepan Skrypnyk was a member of the Sejm from Volhynia. During World War II, he was consecrated as Bishop Mstyslav of Pereiaslav in Kyiv in the Ukrainian Autocephalous Church revived in 1942. After Archbishop Ioan accepted reconsecration in 1949 for the sake of unity, Archbishop Mstyslav arranged a union of most of the parishes of the Ukrainian Orthodox Church in America with the Ukrainian Orthodox Church in the USA in 1950. Archbishop Ioan served as metropolitan of the united Church.

Buoyed by the arrival of new immigrants and the rapid formation of new religious communities, the hierarchs and church consistory in 1950 purchased an estate in South Bound Brook, New Jersey, as a church center. Soon after, they proposed to build a church in memory of all the Ukrainians killed by the communist regime, those who gave their lives for Ukrainian independence, and all the holy places destroyed. The Great Famine and its victims occupied a central place in the Church's memorialization project. The Memorial Church, planned by the prominent architect Yurii Kodak, was to be a symbol of Ukrainian church architecture, built in the Ukrainian baroque style. In 1963 the marking of the thirtieth anniversary of the Great Famine at Bound Brook was attended by thousands of participants and associated the

Memorial Church and the Ukrainian Orthodox Church in the USA with commemoration and memorialization of the Famine. Further research is needed to evaluate the place of the Famine and its victims in discussions of the intentions for the Memorial Church.

Reproduced here are articles dealing with the Holodomor that appeared in *Ukrains'ke pravoslavne slovo (UPS)*, the news organ of the Church, in the years 1963 to 1965. The year 1963 was selected for review as the thirtieth anniversary of the Holodomor, and 1965, as the year of the consecration of the St. Andrew Memorial Church at Bound Brook. Many of the selections are reports of parish gatherings, frequently associated with commemorations and actions to complete the Memorial Church. The materials collected here shed light on the degree to which the Famine was an issue of importance well before the 1980s. More thorough research is required of the *UPS* as well as other Church publications and archives to assess the role of the Ukrainian Orthodox Church in the USA in shaping diaspora commemoration and memory of the Great Famine (Holodomor). Other research has already demonstrated that the national interpretation of the Famine had arisen in the 1930s, long before the Cold War. These materials illustrate its continuing resonance. The materials presented here also confirm the role of Ukrainians originating from the pre-1939 Soviet Ukraine in carrying on the memorialization. In the 1960s the Ukrainian Orthodox Church in the USA still had a strong component of immigrants and their children from Galicia as well as post-War refugees from Volhynia and Bukovyna. The church also had influential groups of inter-war émigrés who originated in pre-1939 Soviet Ukraine, including Archbishop, later Metropolitan, Mstyslav. These groups drew on the conceptualization of the Great Famine they had developed in Warsaw, Prague, Berlin, Paris, and other centers of the Ukrainian emigration in the 1930s as they observed events in their homeland with horror.

Perhaps most important, the Church had a large number of survivors and their families. Their direct witness to the Great Famine charged the issue with an immediacy that had been lacking before the arrival of the survivors. Indeed the accenting of the Famine in the process of building the Memorial Church may have been an integrating factor for these members into the ecclesiastical community. The interaction of these groups must be examined to understand the evolving image of the Holodomor and its relative importance in the memorial project of the Church. The one English-language item of 1965 (it was at just this time that *UPS* introduced English to serve the children and grandchildren of its interwar members) gives the figure of seven million victims as do other statements of the Church. A most striking finding

from reading these documents is the degree to which the Ukrainian Orthodox Church in the USA sacralized the Holodomor by referring to its victims as martyrs.

Much more remains to be done in studying the role of the Ukrainian Orthodox Churches in memorializing the Holodomor. The materials of the 1950s have yet to be examined to determine the significance of the twentieth anniversary of the Great Famine in the Bound Brook project. Research based on *Dnipro*, the earlier journal of the Church issued in Philadelphia from 1928 to 1950, would establish the Church's reaction to the Great Famine. A study of Church archives, including the recently recovered archives of Metropolitan Ioan, would allow scholars to determine what its leaders knew about the tragedy in Ukraine and how they shaped community understanding. The role of the other Ukrainian Orthodox jurisdictions and their representatives should also be the subject of systematic study.

I hope that the materials included here will stimulate scholars to undertake such studies. I thank the Peter Jacyk Resource Centre of Robarts Library for assisting in locating the materials, especially Wasyl Sydorenko, and Olga Khometa for scanning them.

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е
П Р А В О С Л А В Н Е
С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD
Box 595, South Bound Brook, N. J.

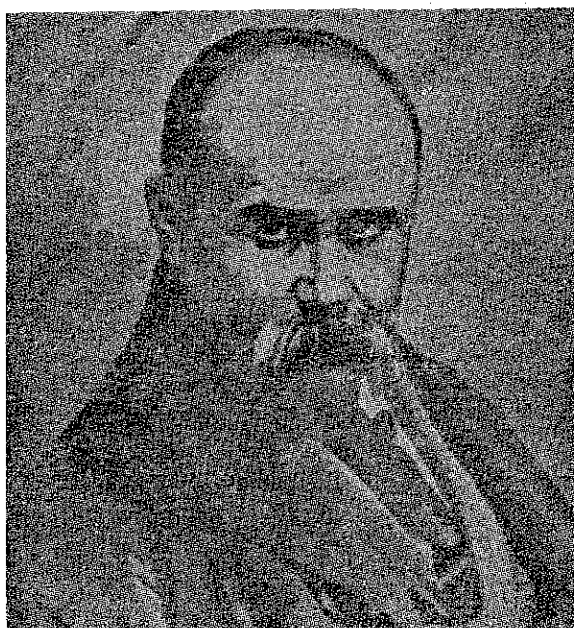
Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

PIK XIV. — Ч. 3.

БЕРЕЗЕНЬ, 1963 — MARCH, 1963

VOL. XIV. — № 3.

НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ НЕЗЛИМ, ТИХИМ СЛОВОМ!

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
(1814 — 1861 — 1963)

Великий Голод

В березні-квітні 1963 року минає 30 літ, коли вся Україна переживала найстрашніші, повні жахливих сцен дні Великого Голоду, бо саме в березні-квітні 1933 року в Україні виросло найбільше спільних могил, в які поховано сотки, а не раз і тисячі жертв того Голоду. Саме в ті дні, 30 літ тому, линув до Неба найголосніший стогін Землі Української, що приймала в своє лоно чергові мільйони неповинних дітей України.

Москва, з волі якої сипалися ті могили, подбала, щоб якомога скорше їх заорати й від людського ока сховати. Зорану ж над тими могилами землю вже давно заволочено й засіяно.

Проте, не висохла на вирощених над тими могилами рослинах багряна роса, бо ж коріння тих рослин у крові неповинній купаються. Кров же неповинних ніколи не висихає, як і досі не висохла кров мучеників перших віків християнства. Тисячі років ховає її в собі земля. Береже її в своєму лоні і Мати-Земля Українська, береже як свій найдорожчий скарб, бо ж кров то Життя. І, як кожна мати, почувши в своєму лоні нове життя, мліє й побивається та не раз сльозами своїми його підсилює, щоб щасливо дня народин дитини діждатися, так і Мати-Земля Українська мліє й побивається над своїм скарбом.

Крови ж неповинних мучеників українських, зокрема жертв Великого Голоду, було так багато, що в лоні Землі Української вона через вінця переливалася. А те, що перелилося, від ранньої весни до пізньої осені, багряною рососою всю Україну покриває. І хоч та роса тепла й запашна, проте й вона не

випарюється, бо і їй визначено Богом велике призначення: теплу — гріти серця тих, що ще серце в грудях своїх мають, а пахоощам збуджувати ті серця до чину й помсти за кров неповинно пролиту...

Кожного березня згадуємо про нашого Великого Тараса, рівно ж передчасну, велику й неповинну жертву, що повік-віки буде непокоїти українське серце й просити „не забудьте спом'янути незлим, тихим словом”. Таке ж благання лине до нас і з тисячів інших, переважно невідомих, могил українських мучеників і страдників. Серед цих могил найбільше тих, що виростили в дні Великого Голоду. З них рівно ж лине до нас благання — не забудьте!

Та чи це благання доходить до серця й розуму всіх нас? Зокрема, чи доходить воно до серця й розуму отих ситих і переговораних дітей нашого народу, що з волі Божого Провидіння знайшлися поза межами болю і страдництва, у вільному світі? Не знати, бо в вільному світі, безпечні й достатками збаламучені, ми приглухли.

Чи ця глухота наша безнадійна й не до вилікування, — покаже нам 1963 рік, в якому голосніше, ніж коли, лине до нас благання мучеників Великого Голоду, — „не забудьте пом'янути незлим, тихим словом!” Одночасно з цим благанням Великий Тарас нам пригадує, що „хто Матір забуває, того Бог карає” й кличе до нас, так як кликав до своїх сучасників, — „схаменіться, будьте люди, бо лихо вам буде!”

Слова Тараса стали пророчі: Великий Голод був великим і найчорнішим Лихом нашого народу, який спізнився схаменуться.

3 днів
Великого Голоду
1932-33 рр.

Гори замерзлих тіл
на Лівобережній
Україні.

Не забудьте і нас пом'янути!

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ ВЛ. МИТРОПОЛИТА В УКРАЇНУ, ПЕРЕДАНЕ РАДІОВИСИЛЬНЕЮ „СВОБОДА”

Улюблені у Христі, Господі нашім,
Брати та Сестри в Україні, на нашій Рідній Землі!
ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

„Хлоп'ятко народилось нам: Син даний нам,
власть на раменах Його і дадуть Йому ім'я:
Дивний, Порадник, Бог Кріпкий, Отець Будучого Віку, Князь Миру” (Іс. IX, 6).

До Вас усіх з цим привітом Різдвяним звертається, в імені Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Північної Америки і в Державах Америки Південної, Митрополит Іоан.

Милість Божа, що тримає нас усіх при життю, підводить нас тепер до великого свята Різдва Христового.

Свято це має для нас усіх глибоке значення. Воно кличе вглибитися в його зміст. Зміст цей — дивний. Свято Різдва Христового зовсім неподібне до свят народжень великих людей.

Коли люди святкують дні народжень видатних осіб, вони святкують славні спогади перейденого минулого. Так люди святкують дні народжень великих мислителів, великих вчених та винахідників, великих вождів людства в днях миру і війни. Всі такі святкування згадують минуле й живуть минулим: вони — спогади вже довершеного.

Свято Різдва Христового — не подібне до таких святкувань. Воно не є свято чину довершеного й скінченого. Різдво Христове є свято Великої й Святої Надії, сповнення якої в будучому.

Всім віків перед народженням Сина Божого надхнений Пророк Ісайя, в його пророчій уяві, вже бачить: „Хлоп'ятко народилось нам...” Пророк подає значення цих народин: „Син даний нам” — Син Вічносущого Отця, „Власть на раменах Його, дадуть ім'я Йому: Дивний, Порадник, Бог Кріпкий, Отець Будучого Віку, Князь Миру”.

Пророцтво Ісайї розкриває нам зміст народження нам нашого Господа й Учителя — Христа Спасителя. Він народжується нам, як „Вождь Будучого Віку”, Вождь грядучого розгорнення життя людства. Різдво Христове не є святкування вже довершеного чину, воно є Свято Надії, Надії на всі будучі віки, на всі будучі процеси та зміни в життю людей, їх племен та народів.

Остаточна ціль народження нам Сина Божого, як Вождя Людства, дана нам в Ангельській Пісні, в цій першій Небесній Коляді: „Слава на Висотах Богові, на землі спокій, між людьми благоволення” (Лк. II, 14).

Різдво Христове є свято великої Надії. Господь прийшов до нас, прийшов в нашій людській тілі, щоб впровадити в наше життя спокій, любов, добро і ними вести нас до вічного в Бозі життя. Все це — дія будучості, намірена на всі віки, доки люди житимуть. Різдво Христове, як свято надії й будучості, нам особливо дороге, особливо потрібне. Тому то особливо радісно люди святкують Різдво Христове: люди потребують мати

в життю вічну ціль, вічну надію. Свято Різдва Христового дає це.

Чи не дивно?! Багато разів мінялося лице землі. На арену життя виходили і сходили з неї численні народи й племена. Вони зникли. Вони лишили по собі лише руїни їх цивілізацій... Однак, Ангельська Пісня-Коляда: „Слава на Висотах Богові, на землі спокій, між людьми благоволення” не забулася і має до наших днів могутню відповідь людських пісень — коляд: в ніч Різдва Христового всюди, на всіх мовах дзвенять-лунають вони, разом з ними й наші коляди — українські.

Люди хочуть мати вищу ціль, хочуть мати вічну надію, тому то лунають ці коляди, тому то люди особливо радісно святкують Різдво Христове, Свято Великої Цілі й Надії.

Святкуймо ж побожно Різдво Христове! Розуміймо глибоке його для нас значення! Співаймо побожно наші церковні пісні прославлення нам народжего Господа і наші коляди! Ми потребуємо свята Різдва Христового, як свята нашої невмирущої Надії.

Живім цією нам даною Надією! Вождь і Отець Будучого Віку приходить, народжується нам. Він, в часі, виведе нас з теперішніх важких обставин, з погроз війнами, нищеннями, з теперішніх печалей. Люди знайдуть путь миру, любови, добра, знайдуть путь їх до Небесного Отця і доходитимуть в Нім Вічного Життя.

Для цього всього Христос Господь нам в тілі народився і, як Мудрість Божа, нас провадячи, народжується в наших душах.

Святкуймо: Христос Раждається!

✠ Митрополит ІОАНН.

РАДІОВИСИЛЬНЯ „ГОЛОСУ АМЕРИКИ” ПЕРЕДАЛА В УКРАЇНУ ІНТЕРВ'Ю З ВЛ. МСТИСЛАВОМ

В неділю 17 лютого ц. р. всі радіовисильні „Голосу Америки” передали в Україну інтерв'ю свого редактора з Вл. Мстиславом, зміст якого нижче подаємо.

П. — Ми раді, що маємо нагоду вітати Вас, Владико, у нашій студії. Скажіть, будь ласка, як є організований духовний провід Української Православної Церкви в Америці?

В. — Духовний провід Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки очолює Собор Єпископів, на чолі якого стоїть Найпочесніший Митрополит Іоан Теодорович. Найвищим органом керування Церквою являється Собор Церкви в складі представників духовенства і вірних, який збирається щотри роки. Поточним життям Церкви, між Соборами, керує Консисторія, при якій існує ряд центральних церковних установ, як Науково-Богословський Інститут, Архів-Бібліотека, Центральна Об'єднання Сестрицтв та Українська Православна Ліга Молоді.

П. — А де міститься осередок Консисторії?

В. — Осідком Консistorії і інших при ній установ є оселя Святого Апостола Андрія. Ця оселя має п'ятдесят шість акрів землі і міститься коло міста Бавнд Брук у стейті Нью Джерзі. Оселю придбано у 1950 році коштом ста тисяч доларів, що їх зложили вірні. Ця оселя є одночасно й релігійно-культурним центром Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки, в якому поза згаданими установами міститься ще бібліотека, музей, власна друкарня і книжковий склад. В 1958 році в тій оселі розпочато будову величної Церкви-Пам'ятника, яку будується на молитовний спомин мучеників і страдників Українського Народу, а в тім і жертв сталінського голоду 1932-1933 років.

Між іншим, нижня частина Церкви призначена на музей, до експонатів якого належать найцінніші скарби української культури і мистецтва. Серед них чимало рукописів і стародруків, включно з універсалами Івана Мазіпи.

П. — Чи Українська Православна Церква провадить також і видавничу діяльність?

В. — Так. Провід Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки велику увагу присвячує видавничій справі. На протязі тільки останніх 10 років ми видали понад 100 назв різних книжок, на чолі з капітальною працею професора Івана Власовського „Нарис Історії Української Православної Церкви“, чотири томи якої (майже 1,500 сторінок друку великої вісімки) вже вийшли, а друк п'ятого тому закінчується. Крім того, видаємо ще ілюстрований місячник „Українське Православне Слово“ та рік-річно календар-альманах, що має завжди багату літературну частину.

П. — Чи Православна Церква цікавиться, крім духовної, також іншими сферами життя українців поза батьківщиною?

В. — Поза працею в середині самої Церкви, спрямованою на збагачення різних членів цінностями духовними і культурними, наша Церква стоїть близько до всього українського національного життя поза Батьківщиною і бере активну участь у всіх проявах того життя, зокрема ж, в діяльності українського шкільництва та підтримує працю наших наукових установ, як Української Вільної Академії Наук та Наукового Товариства імени Тараса Шевченка.

П. — Чи не могли б Ви, Владико, розповісти про стан справи з кадрами духовенства?

В. — Проблемі кадрів нашого духовенства Церква мусить віддавати може найбільше уваги, бо постійний ріст Церкви вимагає й нових священників. Ці нові кадри виховуємо на Теологічному Факультеті Колегії Св. Андрія в Канаді. Ця Колегія від 1962 року є вже однією з філій Манітобського університету. Матеріальне забезпечення їй дає Українська Православна Церква в Канаді, наша ж Церква помагає їй в цьому.

П. — А який саме терен діяльності Української Православної Церкви?

В. — Тут треба сказати, що чимало проблем загаль-

ного значення, спільних для всіх православних українців у вільному світі, ми спільно й розв'язуємо.

Терен діяльності Української Православної Церкви в країнах вільного світу поділено на три митрополії, які очолюють: в Сполучених Штатах Америки і Південній Америці — Митрополит Іоан Теодорович, в Канаді — Митрополит Іларіон Огієнко і в Європі — Митрополит Ніканор Абрамович. На сьогодні у вільному світі існує вже понад 400 українських парафій, які обслуговує приблизно така ж кількість священників. Найбільше число парафій в Сполучених Штатах Америки і Канаді, решта ж знаходиться в Австралії, Австрії, Англії, Аргентині, Бельгії, Бразилії, Венецуелі, Німеччині, Новій Зеландії й Парагваю.

— Щиро дякуємо Вам, Владико, за цінні інформації, які Ви розповіли для наших слухачів.

УКРАЇНСЬКА МОЛИТВА В КОНГРЕСІ США

Дня 24 січня ц. р. засідання Палати Репрезентантів Конгресу США започатковано молитвою, яку відчитав Віпреп. о. прот. Володимир Буката, настоятель нашої церкви Св. Вознесіння в Ньюарк, Н. Дж., з нагоди 45 річниці проголошення державності України. Зміст цієї молитви подаємо нижче в двох мовах.

Всемогучий Боже, Джерело всього добра,
Благодателю людства!

Ми підносимо наші серця в молитві до Тебе й кличемо Твоє благословіння на членів цього правлячого органу Сполучених Штатів Америки — Палату Репрезентантів. Хай Твоя благодать зійде на цих слуг Твоїх, на цих речників вільного американського народу.

Ми молимося і просимо Тебе! Візьми цю країну, її Уряд, збройні сили й наряд під Свою опіку. Охорони для всього світу й волі людства цей край, фортецю оборони перед тиранією й насильством.

Ідея гідності людини й свободи народів є неподільна. Тому ми, в 45-ту річницю проголошення незалежності й самостійності Українського народу в формі Української Народньої Республіки, підносимо наші молитви до Тебе за долю цієї багатострадалної нації — України, яка є поневолена комуністичним імперіалізмом. Ми молимося до Тебе, Боже, за всі поневолені народи, які боролись за свою волю й незалежність і які й тепер стремлять до волі, хоч над ними панує брутально безпощадне насильство деспотичної ідеології й режиму, яких не знала історія світу в минулому.

Воля української нації була короткотривалою. Її знищив і втопив в крові агресивний наступ комуністичних орд. Україна поневолена, але не поборена. Український народ ніколи не припиняв боротьбу за свою волю й незалежність. Цю боротьбу він провадить і тепер в доступній життєвими обставинами формі. Йому присвічує вічно горючий смолоскип Волі, який передається з рук в руки, з покоління в покоління. Стремління всіх поневолених більшовицьким імперіалізмом народів є ті вічно горючі смолоскипи, які ніколи не гаснуть і в майбутньому творитимуть могутне моно-

ліття, яке знищить лихо й заповість прихід кращого дня — Волі й самовизначення народів.

Дозволь нам, Боже, скласти пошану й віддати честь тим мільйонам патріотів Української нації і всіх інших поневолених націй, які й сьогодні кладуть свої жертви за волю, за право самовизначення, за скинення рабства, тиранії й страху, за свободу думки, ідеї й слова, та за право славити Тебе, Боже.

Господи, Боже наш! Ми молимося до Тебе, щоб український нарід і всі поневолені народи діждались скорого відродження волі й зайняли своє повноправне місце між вільними народами світу. Амінь.

Prayer delivered at the opening of the session of the House of Representatives January 22, 1963, on the day commemorating Declaration of Independence of Ukraine — as the Ukrainian National Republic — forty five years ago.

The prayer Invocation was read by Very Rev. Volodymyr Bukata, pastor of the Ukrainian Orthodox Church of Holy Ascension in Newark, N. J. by directive of the Consistory of the Ukrainian Orthodox Church of the United States of America.

Almighty God, Source of all good, Benefactor of mankind:

We lift up our hearts in prayer to Thee and invoke Thy blessings upon this deliberative body — the House of Representatives of the United States of America.

May Thy Grace and benevolence descend upon and fill these, Thy servants, the translators of the will of the free American people in this blessed Country of ours. Take our land, we pray, its government, armed forces and its people under Thy care. Preserve for the world

and its peoples this bastion of defence against tyranny and oppression.

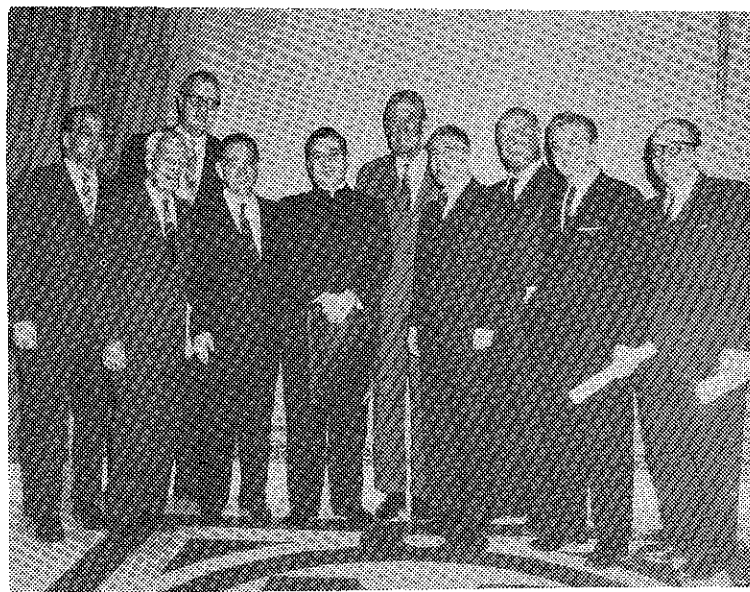
The cause of the dignity of man under God and his freedom is indivisible. We, therefore, on this day of the Anniversary of the Declaration of Independence of the Ukrainian people 45 years ago as the Ukrainian National Republic, raise our voices in prayer for this longsuffering nation — Ukraine which is denied freedom by Communist imperialism. We pray also for the many other nations which aspired and continue to aspire to freedom despite the brutal and ruthless suppression then and now by the most despotic ideology and regime the world has ever known.

The independence of the Ukrainian nation was short-lived. It was destroyed and drowned in blood by the aggressive onslaught of the Communist hordes. Ukraine is enslaved, but not defeated. The Ukrainian people never ceased to struggle for liberty and independence. It continues the struggle even now by every means available to it. The eternally-burning torch of freedom — passes from hand to hand, from generation to generation — lights the way.

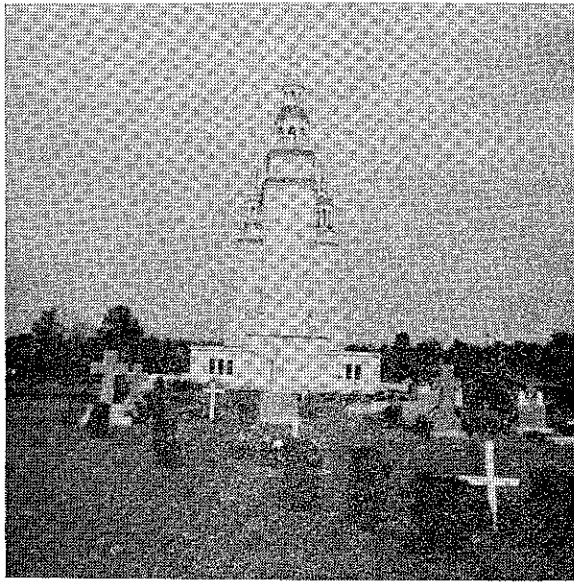
The aspirations of all captive and oppressed peoples are the torches which will one day blend into a great flame destroying evil and heralding the birth of a new day of freedom.

Let us pay tribute to those millions of patriots of Ukraine and all other nations in captivity who even today sacrifice for liberty, for the right of self-determination, for freedom from oppression and fear, for freedom of thought and speech and for the right to worship Thee, our God.

O Lord, we pray to Thee: may the Ukrainian nation and all other captive nations soon have a new birth of freedom; that they may take their rightful place among the free nations of the world. Amen.

„День Української Незалежності” в Палаті Репрезентантів Конгресу США, засідання якої 24 січня ц. р. започатковано молитвою о. прот. Вол. Букати. На світлині конгресмени від ліва: Й. Мініш — Нью Джерзи, Б. О’Гара — Ілліной, Е. Древінські — Ілліной, К. Альберт — Оклагома, о. прот. В. Буката, М. Лайрд — Віскансин, П. Родіно — Нью Джерзи, С. Гелперн — Нью Йорк, Р. Пуцінські — Ілліной, проф. Л. Добрянський, голова Укр. Конгр. Комітету.

В цьому році сповнюється 30 літ від днів Великого Голоду в Україні. Дні Великого Посту, Великодня, Провідної Неділі і Зелених Свят кличуть нас пом'янути молитвою покійників. Не забудьмо ж в ці дні помолитись і за душі жертв Великого Голоду та своїх померлих родичів.

В церкві Св. Ап. Андрія в Бавнд Брук в цьому році будуть постійно відправлятися заупокійні моління по жертвах Великого Голоду. Долучімо ж до цих молитов і імена своїх рідних покійників.

Друки на виписання імен покійних мають настоятелі наших церков. Нехай кожна родина виповнить ці друки й надішле до Консistorії разом з пожертвою на закінчення будови Церкви-Пам'ятника, яка й буде урочистою на молитовний спомин жертв Великого Голоду та всіх померлих братів і сестер наших. Не забудьмо ж пом'янути їх!

Імена і прізвища тих, що не забудуть, будуть подані в „Укр. Прав. Слові“ під окремою рубрикою: „Ті, що не забули пом'янути жертви Великого Голоду“.

ЗІ СВІТУ

ЦЕНзуРА КОМУНІСТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ В США

Конгрес прийняв закон, згідно якого комуністична друкована пропагандивна література має бути цензурована й затримувана. Згідно закону, пошта оповіщає адресата про отримання на його адресу пропагандивних друків, адресат же має повідомити, бажає чи не бажає їх отримати. І пошта тільки в тому разі доставляє їх, коли на те адресат погоджується. Цензуру таких матеріалів переводить митна влада.

ПАПА ІОАН ХХІІІ І УРЯД СССР

Папа Іоан ХХІІІ виявив незадоволення протестом українських католицьких єпископів, що беруть участь у Ватиканському Соборі, проти допущення обсерваторів Російської підбольшевицької Церкви на залю засідань Собору. Уряд же СССР в своїй пресі висловив

своє задоволення „реалістичним сприйманням папою положення речей в світі“. Зокрема радий СССР, що Ватиканське радіо замкнуло свої уста проти різних антикомуністичних виступів.

В ПОЛЬЩІ ПОНАД 400 ТИСЯЧ ПРАВОСЛАВНИХ

Як подає „Вісник“ (Вінніпег, 15. I. 1963 р.), на підставі польської преси, в повоєнній теперішній Польщі є понад 400 тисяч православного населення, 207 священників, 192 парафії, 270 церков і два монастирі — в Яблочині св. Онуфрія — мужеський, коло Білої Підляської, і в Грабарці, Білостоцького воевідства, жіночий

ФРАНЦІЯ ПОТРЕБУЄ 1000 ЦЕРКОВ

Збільшення населення Франції, зокрема зростання в містах, вимагає будови нових церков. За підрахунком окремих французьких дієцезій, виявляється, що в тій країні треба збудувати принаймні 1000 нових храмів Божих.

ДРІБНІ ЦЕРКОВНІ ВІСТКИ

* Константинопольським Патріярхом Атенаторасом отримано листа від патріярха Московського Алексія, в якому підняте питання про ліквідацію Парижського екзархату. Як відомо, цей екзархат утворився тоді, як частина єпископів Російської Церкви, емігрантів, відмовились визнавати над собою зверхність Московської підбольшевицької й підатеїстичної Патріярхії, й які віддалися тоді під зверхність Патріярха Константинопольського. Тепер большевицька влада, видно, хоче їх дипломатичними заходами підпорядкувати таки собі. Але, як то подає „Прав. Русь“, справа та має скінчитися здається, в той спосіб, що екзархат, як такий, перестане існувати, а духовенство і церкви, йому підпорядковані до того часу, як певного роду автономна частина Російської Церкви, перейде в безпосередню підлеглість Константинополя. В разі противному, їх зверхником стане московський митрополит, що вже є в Парижі, Миколай Єремин.

* Ізраїль недавно ухвалив закон, що громадянином Ізраїля не може бути жид-християнин, зокрема чернець Данило, католик-жид, що вихований був у католицькому притулку, — запросив усіх членів Ватиканського Собору відвідати Ізраїльську державу.

* У Вюртемберзькому відділі Біблійного Товариства відбулося урочисте святкування 150-ліття існування цієї інституції, яка ставить своїм завданням, як і все Біблійне Товариство, дати до рук бідній людині Святе Письмо в її рідній мові й за дешеvu ціну. Ця інституція за роки свого існування виросла у велике місієне підприємство, що випустило 45 мільйонів примірників своїх видань на 1156 мовах світу. В святкуванні взяли участь гості зі всього світу.

* Згідно з постановою ХХІІ З'їзду КПСС, в СССР має бути посилена боротьба проти т. зв. „релігійних забобонів“, щоб „захистити“ молодь від релігійних впливів. Ця постанова, отже, визнає той факт, що молодь під комуністичним пануванням зберегла свою віру. „Правда“ недавно гостро критикувала неуспіх в проведенні в життя цієї постанови, зокрема брак систематичності і переконливості у викладанні атеїзму. Це все показує, що і так тяжкі переслідування віруючих під Советами ще далі посилюються.

* Передова преса Ізраїля вимагає, щоб Ватиканський Собор з спеціальною увагою поставився до антисемітизму. Поперше, — з жидів, як народу, повинна бути знята відповідальність за смерть Ісуса, і, подруге, Собор повинен усвідомити, яку роль відіграла Християнська Церква у всіх терпіннях жидів на протязі Новоавітньої історії.

У К Р А Ї Н С Ь К Е
П Р А В О С Л А В Н Е
С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD
Box 595, South Bound Brook, N. J.

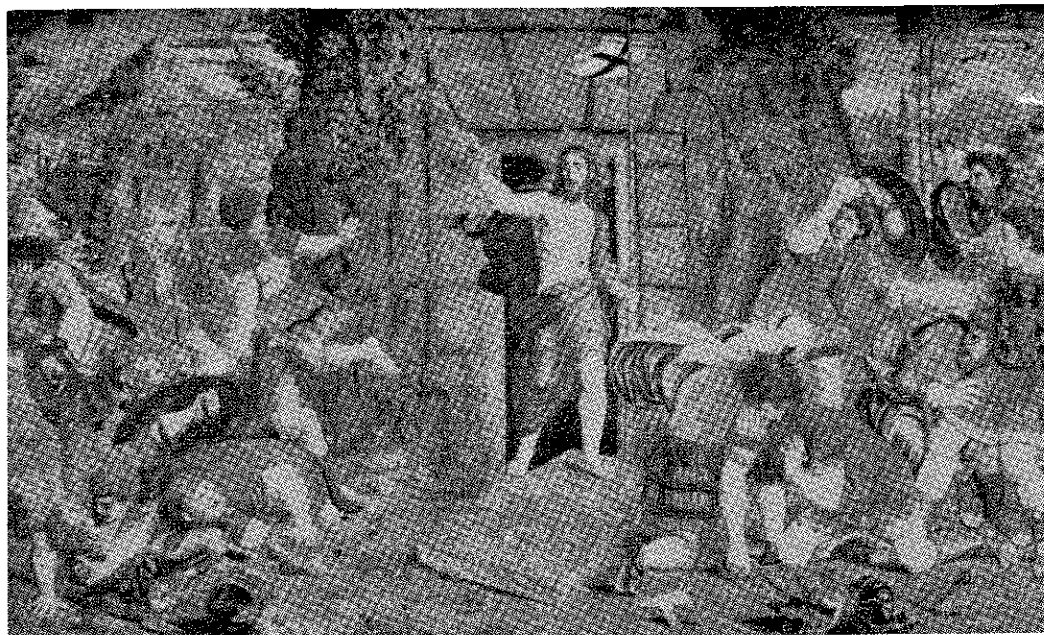
Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XIV. — Ч. 4.

КВІТЕНЬ, 1963 — APRIL, 1963

VOL. XIV. — № 4.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

ВІСТИНУ ВОСКРЕС!

ВІД РАДИ МИТРОПОЛІЇ НАШОЇ ЦЕРКВИ

Дорогі Брати і Сестри!

Поблагословив нас Господь почати будову Церкви-Пам'ятника на блаженну пам'ять мучеників за Віру Христову, за Українську Православну Церкву, за права і волю Українського Народу. Він же, Милосердний, поблагословив нас на щедро давані спрацьованою рукою наших вірних пожертви, закінчити основне, структурне спорудження Церкви-Пам'ятника.

За вичерпанням коштів, лишилися не закінченими ще внутрішні роботи: покриття стін, покладення підлоги, вставлення дверей, оформлення вітваря та ін., приблизна вартість яких робіт становитиме 55-60 тисяч доларів. Хоч і не невеликої суми грошей бракує нам для остаточного закінчення будови та, проте, без неї не можна продовжувати процес робіт. Церква-Пам'ятник будувалася тільки на пожертви вірних нашої Церкви, ніяких інших засобів ми не мали, на кошти цих же вірних вона і добудується. На них, і тільки на них, покладається Провід нашої Церкви, що вони не залишать свою Святиню недобудованою і відгукнуться, по силі своїх спроможностей, на наш заклик про додатковий збір пожертв на цілковите закінчення Церкви-Пам'ятника. Не покладаймося на тих, що ще нічого не дали на цю святу справу, і не оглядаймося на них. Це справа їхньої совісти: вони заховалися від Бога, від самих себе і замкнули двері милосердя перед своїми ближніми, навіть рідними. Ми ж творимо добре діло, доки ми є на цьому світі, доки є час для цього, бо сказано в Святому Письмі: „Ходіть у світлі, поки є світло”. А прийде ніч, тоді вже пізно буде творити добре діло, хоч би ми й хотіли.

Об'єднаймося ж у Єдину Христову Громаду не фізично тільки, а духовно, і звеличмося в творенні пам'яток української культури, скарбами якої вславилися наші предки!

Кожний день згадуємо про страхіття голодної смерті 1932-1933 рр., що забрала 7 мільйонів українського народу, згадуємо про тюрми, катування, заслання сталінських часів, коли „не було сім'ї, не було хати, не було брата, ні сестри, щоб не ходили заплакані, не катувалися в тюрмі, або в далекій стороні”.

Кому ж, як не нам, що знайшли захист у Вільному Світі, належить згадувати й молитися за мучеників, імена й число яких тільки Сам, Господи, знаєш, свідчити перед цілим світом про злочини большевицьких гнобителів. Церква-Пам'ятник і є віковичною часткою присуду історії тим гнобителям нашим.

Хай же цей 1963 рік, що є 30 річницею страшного голоду на Україні, ознаме-

нується завершенням будови Церкви-Пам'ятника!

Вже не далекий той день і година, коли з висот Церкви-Пам'ятника залунає перший благовіст, що скликатиме вірних на молитву в Святині, збудованій на Славу Божу і Його Українського Народу.

Вірні, своїми жертвами наблизьте цей благословенний день і час!

**Рада Митрополії
Української Православної Церкви
в США.**

**ТІ, ЩО ВІДГУКНУЛИСЬ НА ЗАКЛИК ДО
ВІШАНУВАННЯ ЖЕРТВ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ**

У зв'язку з 30-тими роковинами Великого Голоду в Україні, з проханням про молитви за душі жертв того Голоду і своїх рідних покійників, звернулися і надіслали одночасно пожертви на фонд Церкви-Пам'ятника слідуєчі особи:

Архиеп. Мстислав	\$25.00
о. протодиякон М. Рибачук	\$15.00
Н. Н. з Нью Йорку	\$90.00
Галина Рябокін, Ст. Пол, Мінн.	\$50.00
Василь Бражник, Чикаго, Ілл.	\$50.00
Кость Степовий, Ньюарк, Н. Дж.	\$10.00
Т. і П. Яровенки, Канада	\$10.00
М. і І. Суховерські, Канада	\$10.00
Іван Митченко, Ньюарк, Н. Дж.	\$5.00
Марія Сидоренко, Бавнд Брук, Н. Дж.	\$5.00
Ярослав Ярема, Лейквуд, Ог.	\$5.00
Єлісавета Мітчелл, Карнегі, Па.	\$5.00
Б. і А. Процюк, Ньюарк, Н. Дж.	\$5.00
Д. Вихристенко, Бавнд Брук, Н. Дж.	\$5.00
А. Котович, Бавнд Брук, Н. Дж.	\$5.00
Збірка на Службі Божій в церкві Св. Андрія в Бавнд Брук, Н. Дж., в неділю 10 березня після панахиди за душі Т. Шевченка і жертв Великого Голоду	\$26.86

Отже, як ми бачимо, на протязі місяця часу від заклику, докладніше — по день 20 березня ц. р. — на той заклик відгукнулося всього 15 осіб, в тім числі дві духовні особи, що разом, при цій нагоді, зложили \$321.86. Для цих осіб Служба Божа і панахида по ній була відправлена о. прот. С. Шадинським у п'ятницю 29 березня, в церкві Св. Андрея в Бавнд Брук.

Як бачимо на 12.000 родин — членів нашої Церкви — тимчасом потребу молитви за душі жертв Великого Голоду відчула дуже-дуже дрібна горстка людей. Віримо, проте, що до Провідної неділі, коли наша св. Церква поминає і молиться за покійників, число тих, „що не забули пом'янути незлим, тихим словом” мучеників Великого Голоду, значно зросте. Дай Боже, щоб воно зросло до такої міри, яка б свідчила, що вірні нашої Церкви не тільки визнають на слові Божу заповідь про любов до ближнього, але й ділом цю любов виявляють.

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е
П Р А В О С Л А В Н Е
С Л О В О

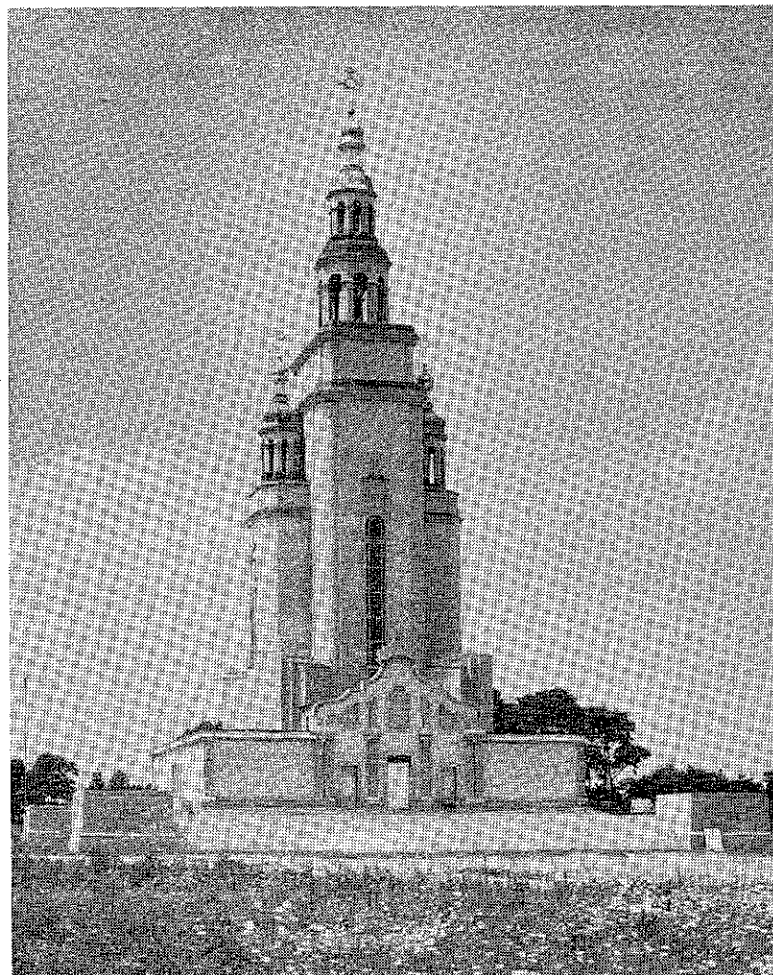
UKRAINIAN ORTHODOX WORD
Box 595, South Bound Brook, N. J.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

PIK XIV. — Ч. 5.

ТРАВЕНЬ, 1963 — MAY, 1963

VOL. XIV. — № 5.

Всі ті, що ще не зложили своїєї пожертви на Церкву-Пам'ятник, повинні це зробити тепер, у 30-ту річницю Великого Голоду.

Хресними кумами були: о. Василь Дяків і пані-матка Варвара Джулак та Іван Палажій і Іванна Запаринюк.

Під час святочного прийняття священників і їх родин була піднесена думка, щоб з нагоди цього родинного свята скласти пожертви на докінчення будови Церкви-Пам'ятника. Пожертви склали: о. Андрій Бек \$25.00; по \$5.00: о. Іван Савчук, о. Т. Форостій, о. С. Шадинський, о. Василь Дяків, о. Євген Нарушевич, о. Михайло Куданович; о. Омелян Мищик \$2.00 і Н. Н. \$1.00.

Жертводавцям дякуємо, а новоохрещеному Михайлові III бажаємо рости на радість своїм батькам.

Присутній.

3 ЛИСТІВ ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ЦЕРКВУ-ПАМ'ЯТНИК

Українське Лікарське Товариство
Північної Америки.
Головна Управа. Нью Йорк, 5 квітня 1963.
Його Виссокопреосвященство
Кир Мстислав,
Архієпископ Нью Йоркський
Баунд Брук, Н. Дж.

Ваше Виссокопреосвященство!

Покликуючись на нашого листа з 30 падолиста м. р. відносно започаткування збіркової акції пожертв на українську Церкву-Пам'ятник у Баунд Бруку між Відділами нашого Товариства, замість квітів на могилу бл. п. проф. д-ра Бориса Андрієвського, — маємо можливість подати Вам, Ваша Ексселенціє, список наших Відділів, котрі надіслали свої пожертви на загальну суму \$416.00, на яку то суму долучуємо чек. Рівно ж долучуємо список Відділів.

Просимо прийняти нашу скромну пожертву, як доказ любови до Вас, Ваша Ексселенціє, бажаємо скорого викінчення Храму Божого на славу Господню та на добро Українського Народу.

З глибокою до Вас пошаною

За Головну Управу УЛТПА

Д-р Р. Сочинський,
голова.

Д-р Ю. Кушнір,
скарбник.

Зіставлення

пожертв, надісланих Відділами УЛТ ПА до Централі на Українську Церкву-Пам'ятник у Бавнд Бруку, Н. Дж., замість квітів на могилу бл. пам. проф. д-ра Бориса Андрієвського, а саме:

Відділ УЛТПА	Боффало	.. .. .	\$ 32.00
"	"	Іліной	.. .. . \$ 45.00
"	"	Меріянд	.. .. . \$ 40.00
"	"	Мічиген	.. .. . \$ 40.00
"	"	Нью Йорк	.. .. . \$ 208.00
"	"	Середній Нью Йорк	.. .. . \$ 51.00

Разом \$ 416.00

Др. Ю. Кушнір, скарбник.

Сердечно дякуємо Головній Управі Українського Лікарського Т-ва і всім його членам за зворушливе вшанування пам'яті їхнього вчителя і друга бл. п. проф. д-ра Бориса Андрієвського. Віримо, що члени Т-ва, свідомі великого значення Св. Церкви в житті нашого народу, зокрема поза Батьківщиною, і далі будуть вкладати свої цеглини в будову Церкви-Пам'ятника на честь і молитовний спомин мучеників Українського Народу.

Консисторія

Української Православної Церкви в США.

НА НЕВ'ЯНУЧИЙ ВІНЕЦЬ

З сумом довідався про смерть 15 лютого ц. р. по-братима, бл. п. Юрія Григоренка, тому цієї дорогою висловлюю всій осиротілій Родині покійного своє співчуття, а над свіжою могилою спочилого в побожності схилию голову і складаю на Нев'янучий Вінець \$10.00

на фонд докінчення Церкви-Пам'ятника в оселі Бавнд Брук, Н. Дж.
Протодиякон Микола Рибачук.
15. III. 1963.

СПІЛЬНЕ СВЯЧЕНЕ В СІЯТЕЛ, ВАШИНГТОН

У неділю Свята Велкодня, після Служби Божої, що її відправив о. Іван Гончарів, ми всі зібралися в залі Єпископальної церкви й мали спільне Свячене. Перед тим мене просив проф. Решетар сказати слово про Храм-Пам'ятник та, якщо можемо, показати фотографії. Я вибрав поверх 30 кольорових своїх фото й сказав відповідне слово про значення Храму-Пам'ятника, як він будувався й що потрібне для дальшого. Серед зібраних парафіян зібрали і гроші. Парафіальна Рада добавила зі своїх ще якусь частину. Перешлють вони 150 дол., як що вже не зробили цього. Ось така тут новинка. Мені здається, що можна ще щось зібрати пізніше, для чого тільки треба більше говорити. Після мене сказав коротке слово також і о. Іван Гончарів. Він Заутреню правив у Портленді, а Св. Літургію у нас.
Іван Світ.

ВЕЛИКОПІСНА РАДІОВА ПРОГРАМА В ПІТТСБУРГУ

Протягом цього Великого Посту, керівник постійної „Української Радіової Програми” в Пітсбургу п. Михайло Комічак — зробив своїм численним слухачам в Пітсбуржчині вельмикорисну й похвальну несподіванку: кожної п'ятниці пополудні потужна радіова станція WPTT в Пітсбургу передавала спеціальну релігійну програму. Протягом півгодяни, без жодних комерційних оголошень, надавано наші милозвучні Літургійні мелодії, пісні й молитви релігійно-церковного змісту, з відповідним англійським та українським коментарем.

Репертуар був дбайливо дібраний інж. Михайлом Комічаком, здебільше присвячено увагу нашим найкращим релігійним композиторам, у виконанні церковних хорів США та Канади. Таких Великопостових радіо-передач відбулося в Пітсбургу сім. Глибоко вдумливо і з релігійним патосом виконувалося пояснювання текстів здібним радіовим промовцем, що у наших вірних в Пітсбуржчині викликало відгомін і духовне задоволення, не згадуючи чужинців, які теж з приємністю слухали духовні перлини нашої високомистецької церковної музичної творчості.

Це була, мабуть, єдина на терені США того роду (безкомерційна) українська релігійна програма, призначена виключно для духових і релігійних потреб слухачів. Слід тут згадати, що кожну свою щонедільну програму (45 хвилин) розпочинав інж. М. Комічак староукраїнським привітом „Слава Ісусу Христу”. З нагоди Господських або Богородичних Свят керівник цієї широковідомої тут і заслуженої „Української Програми” (14 років існування) — читає перед мікрофоном відповідні частини Св. Євангелія.

Доцінюючи глибоке значення побудови Церкви-Пам'ятника, в місяці квітні ц. р., п. Михайло Комічак зложив на викінчення цієї монументальної будови жертву в сумі \$100.00. Тією дорогою Консисторія УПЦеркви складає Вельмишановному інж. Михайлові Комічаку сердечну подяку.

ДИТЯЧА АКАДЕМІЯ В ЧЕСТЬ Т. ШЕВЧЕНКА

В неділю, 10 березня ц. р., відбулася в залі церкви Св. Архистратига Михаїла в Міннеаполісі, Мінн., дитяча Шевченківська академія. Цим разом до дітей нашої школи приєднались також діти школи церкви Св. Юрія. Культ.-освітній референт п. А. Гноєвий був ініціатором і організатором цього свята, як також і диригент дитячого хору. Режисером був п. Б. Грінвальдт, який багато труду завдав собі з дуже вдало виконаною інсценізацією, що відбулася в другій частині академії.

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD
Box 595, South Bound Brook, N. J.

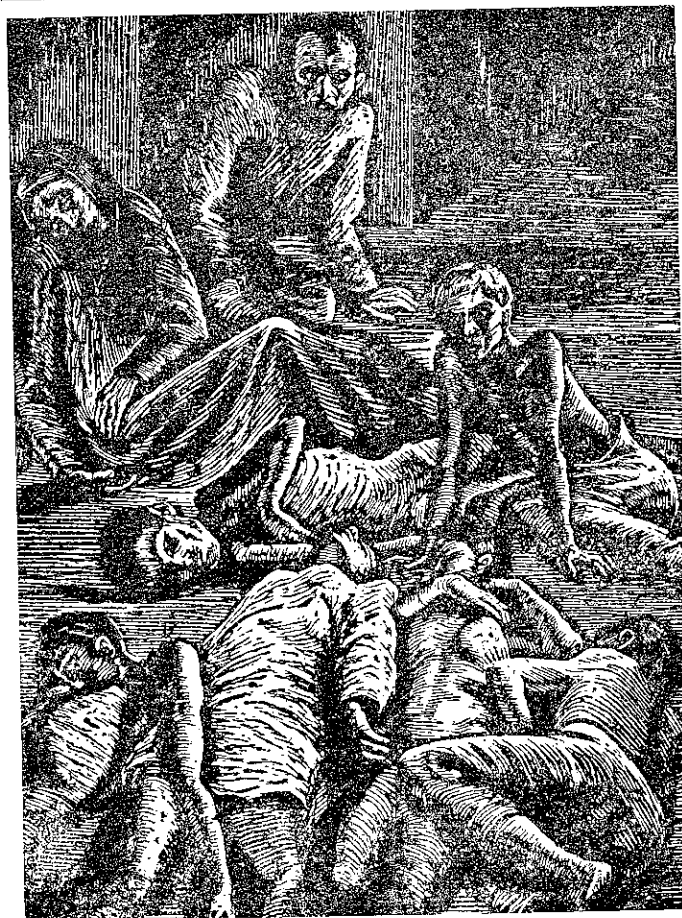
Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XIV. — Ч. 6.

ЧЕРВЕНЬ, 1963 — JUNE, 1963

VOL. XIV. — № 6.

ВЕЛИКИЙ
ГОЛОД

1933

—
1963

Віддаймо поклін мученикам Великого Голоду, схилимо наші голови перед їхніми вже незаними могилами, що їх Червона Москва зрівняла з землею, стоптала і цим збечистила.

Жахливий рік 1933-й

Ще 7 серпня 1932 р. Москва проголосила декрет уряду про боротьбу з „расхитителями соціалістической колхозной собственности”. А вже в вересні того ж року, з Московщини в Україну посунулись, як та саранча, „двадцятитисячники”, завданням яких було не тільки забрати весь тогорічний пребагатий врожай, але й бути ексекуторами згаданого декрету, який передбачав — за жменю колосків, за зірваний качан кукурудзи, за голову соняшника — до десяти років заслання, а за сховані мішок зерна, чи за пару фунтів фасолі — розстріл.

Вже на початку осені 1932 р. уповноважені „райвиконкомів”, разом з енкаведистами, розпочали „хлібозаготовку”. Із колгоспних комор і, особливо, з хаток одноосібників, на протязі кілька тижнів вивезено все зерно, не залишаючи нічого, навіть на посів. А після того почали діяти „двадцятитисячники”, перекопуючи гори і подвір'я та розвертаючи стріхи й стіни, щоб знайти сховане від влади зерно. Почався страшний терор, „советське правосудді” діяло наполегливо й немилосердно, коротко й жорстоко. Проте щасливими були ті, що їх вивезено або розстріляно, ті, що не дочекалися жахливої весни 1933 року.

Вже в лютім-березні 1933 р. на шляхах з села до міста волочились опухлі від голоду люди. Згодом у сільських хатах, в ровах при шляхах і на міських вулицях лежали тисячі померлих у страшних муках голодової смерті. Часто душу роздирав передсмертний стогін приреченого. Тіла покійників в селах лежали не раз тижнями, затроюючи повітря розтлінням. По містах померлих збирали спеціальні санітарні загони, скидаючи трупи на вози-платформи, як ті дрова. В лютім-березні на цвинтарях Полтавщини і Харківщини лежали гори замерзлих українських селян. В ті страшні дні дослівно вся Україна корчилась від болю й мук. Москва ж спокійно цим мукам приглядалась. Сталін знав, що лише і тільки такими заходами він зможе зламати спротив українського хлібороба насильній колективізації.

А люди, мільйони людей, гинули майже без протесту, приймаючи штучно комуною викликаний голод, як вирок долі, бо ж і цілий вільний та ситий тодішній світ так само не добачав страшного московського злочину. Були спроби чесніших розкрити перед вільним світом страхіття 1933 р. в Україні, але їхній голос заглушено всесвітньою мафією, що ось вже майже півстоліття оберігає непоруш-

ність і неподільність країни неволі і тортур, ім'я якій ССРСР.

Проте віримо, що Всевидюче Боже Око не подарує смерти праведників і, особливо, смерті неповинних немовлят і дітей. Бо і як же може дарувати надлюдськи терпіння, людожерство або й дітоїдство, до яких довела червона від людської крові Москва. Хіба що про страшний 1933 рік забудуть прийдешні покоління українського народу. Та, не дай, Боже, щоб це сталося, бо тоді Боже Провидіння напевно поставить наш народ ще перед тяжчим іспитом, ніж був іспит у дні Великого Голоду. Пам'ятаймо ж про можливість такого іспиту, особливо ж пам'ятаймо ми, яких Господь вивів з дому плачу, страждань і неволі та оселив у вільному світі, обдарувавши одночасно Своєю безмежною ласкою й пребагатими земними благами.

А в 30-ту річницю Великого Голоду зложимо всі приречення — повсякденною молитвою зміцнювати нашу пам'ять про жертви того Голоду та навчити своїх дітей, щоб і вони навчили своїх — ніколи не забувати про мучеників і праведників українських, які жертвою свого життя вивели наш народ з темряви небуття і показали йому шлях до воскресення.

СЛУХАЙТЕ!

Слухайте, слухайте крик із безодні,
нашу молитву гарячу...

Ви, що обідали й ситі сьогодні,
киньте хоч шкіру собачу!

Землю укрили ми трупом холодним,
чорна земля посиніла...

Хліба нам, хліба нам, хліба голодним,
вашої крові і тіла!

Як? Ви не знали, що впала посуха?*)

Як — ви не чули нічого?

Де ж ваше серце і очі і вуха,
де ж у вас крихта людського?..

М'ясо ви! М'яса нам, м'яса нам вволю!

Падло давно ми поїли.

Гляньте! По нашому тихому полю
всюди розриті могили.

О, порягуйте, бо ми рятувались,
їли ми кору і глину,

крови людської із ран напивались,
мати варила дитину!

Землю укрили ми трупом холодним,
згляньтесь, о згляньтесь на муки...

Хліба нам, хліба нам, хліба голодним!

Хліба нам, хліба, звірюки!

О. Олесь.

*) Вірш написано про голод 1922 р.

3 днів Великого Голоду

ТРИЧІ ПРОКЛЯТИЙ РІК

Переповнений потяг від'їхав і зупинився аж на станції Дніпропетровське (колишній Катеринослав) в 9-ій годині вечора. Я попрощався з усіма, що були у вагоні, і вийшов на перон станції. Тут я не бачив ні одного проїжджого з клунком, як то було на попередніх станціях. Крім мене, лишили потяг може 15-20 осіб, яких не пропустили до приміщення станції, а послали на вихід до двору. Мене пропустили до станційного приміщення, бо я мав квиток до ст. Новомосковське, куди мав відійти потяг через одну годину. Я пішов до приміщення буфету. В приміщенні буфету, за столами, сиділи військові і чимало цивільних, пили різні напої і їли різні страви. Я знайшов зовсім вільний стіл, сів і почав розглядати „Меню на вечерю”. До мене підійшов робітник буфету і запитав, чи я буду вечеряти.

— Так! Прошу, дайте мені кашу з підливою і картопляники...

— Ви маєте командіровочні папери?

— Ні, я хворий легенями, їду лікуватися... не маю що їсти...

— Товариш діжурний! Попросіть цього хворого з буфету!..

До мене майже підбіг кремезний міліціонер і, не кажучи і слова, вхопив мене за руку і почав волокти до дверей приміщення...

— Іди, там на дворі будеш удавати з себе хворого...

Виходячи із станційного приміщення, я підійшов до залізничників, які стояли біля дверей, і запитав їх, чи можу я десь купити харчі?

— Ви, товаришу, мабуть, приїхали з Москви, або з Марсу впали, що про такі речі питає проти ночі!

— Чому? Я не розумію, чому мене вигнали з буфету!

— То буфет не для таких, як ви або ми, там можуть їсти лише військові і відповідальні партійні робітники... а ви пошукайте там надворі...

Я зрозумів, що з мене насміхаються. Вийшов із станції і пішов геть. У пристанційному садочку „Скверіку” я побачив дуже багато людей, навколо яких ходили озброєні військові і не дозволяли їм звідти виходити. Я не пішов туди близько, а перейшов напроти, де стояли вже замкнені різні маленькі крамнички. Під одною такою крамничкою стояла досить гарно вдягнена жінка.

— Скажіть, прошу, де можна купити щось попоїсти?

— Ви що, п'яний чи прикидаєтеся дурним?

— Ні, я серйозно питаюся, я дуже хочу їсти...

— Тепер більшість людей хоче їсти... Базар розганяють у чотири години вечора, а ці будки зачинені вдень і вночі, бо там нічого немає. На базарі теж тяжко щось купити, хіба холодцю навареного з людей...

— Як з людей?

— Ви, мабуть, не тутешній, що не знаєте, з чого тепер тут варять холодець? Котів та собак уже давно поїли, а тепер варять з людей... Ви не відходьте далеко від станції, бо не подивляться, що ви худий...

— А вас же не чіпають?

— Мене вже знають, що я на холодець не годюся, бо я за кашу та недоїдки можу бути жінкою кожному, хто виходить із станційного буфету...

Коли я це почув від цієї жінки, то не став більше говорити до неї, а пішов до приміщення станції і там у кімнаті третьої класи почав чекати потягу.

В годині 10.30 відійшов потяг на Новомосковське — Орловщину. Цей потяг був призначений для переїзду робітників, які жили в селах і містах за сорок і більше кілометрів, а працювали в заводах Дніпропетровська. На ст. Дніпропетровське до вагонів зайшло дуже мало робітників, зате на ст. Амур, а потім на ст. Нижне-Дніпровське, робітники майже заповнили вагони потягу. Люди-робітники були такі виснажені і мали таку брудну і порвану одержу, що скоріше можна було подумати, що це не робітники, а якісь ледацюги і п'яниці... Кожний з цих робітників тримав біля грудей якусь торбинку або скриньку. Це кожний з них тримав пайку хліба, що одержав-купив у крамниці того заводу, в якому працював. Лише тепер, опівночі, розділить цей хліб між дітьми, які не сплять, а чекають батька, як Бога.

Напроти мене сидів робітник, дуже схожий на бездомного і безрідного, який ніколи не мивався і не передягався. В його на голові довге волосся гнотами виходило з під подертого картуза. Брудними і порепаними руками він раз-по-раз лазив у торбину і звідти виймав крихту хліба, обережно вкладав до рота і потім облизував брудні пальці.

— Дивись, Паньку, ти доки доїдеш додому, то увесь пайок хліба з'їси...

— Віриш, брате, коли б хоч хата була ближче, а то доки доїду до Орловщини, то за цих сорок кілометрів так намучуся над цим

хлібом, що коли б не діти, то мабуть за хвилину проковтнув би увесь. Ех, життя собаче!.. Встаєш рано в 2-ій а приїздиш в 12-ій, і не маєш права уволою наїстися хліба...

— Ти що, п'яний чи дурний? Чи може думаєш, що ти сам тут сидиш?

— Я бачу, що цей сусід теж не більше наїдений, як я...

Потяг рушив із зупинки Підгородня. В сусідньому вагоні почувся страшний крик: „Уб'ю, падлюко, як собаку!“ „Пустіть мене! Уб'ю!“

— Не бий його, він ще дитина! Не смій бити!

До того вагону, де був я, убіг хлопчик років десять, з розбитим обличчям, і кров лилася по грудях на подерту сорочку. За ним слідом гнався робітник, віком років 50-ти, а інші робітники тримали його, як лише могли. Один робітник, що сидів у тому відділі, де був я, захопив хлопчика і затулив собою.

— Пострівай, товаришу! Не маєш права так бити дитину!

— Не маю?! А він має право украсти всю мою пайку хліба?.. га?! В мене вдома восьмеро дітей і жінка хвора...

— Дядечку! Батечку рідний! Я не злодій! Я не хотів красти! В нас вдома лишилися ще дві сестрички і маленький братчик, тато і мама та дві сестрички померли в цьому тижні!.. Я хотів урятувати моїх сестер і братика від смерті та поїхав до Дніпропетровська і напросив там трохи їжі, а від мене все забрала міліція і вигнала мене звідти, де їдять комуністи... тоді я вирішив украсти ваш хліб... Я не подумав, що у вас такі самі голодні діти, як я... Простіть мені, дядюшка! Божуся, що помру, а більше ніколи не красти хліба...

Хлопчик, говорячи, так плакав, що майже всі у вагоні почали плакати. Той, у якого він украв хліб, теж навзрид плакав, потім вийняв з торбини хлібину, переломив на двоє і простягнув до хлопчика:

— На, сину, половину тобі і твоїм сестрам та братові, а половину віддам своїм... та прости мені, що я вдарив так дуже тебе.

— Дядюшка! Спасителю мій! Я вік не красти му! Я молитимуся за вас!..

Робітник вийняв з кишені якусь брудну хустину і почав обтирати кров на обличчі хлопчика. Хлопчик, очевидно, забув про біль і кров на обличчі, а дотуляв хліб до уст і лише лизькав язиком...

— Чому ти не їси? З'їж трохи...

— Ні, я буду їсти разом з моїми сестрами та братиком...

Потяг зупинився на ст. Новомосковське і я вийшов з вагону та направився йти разом

з робітниками до міста. На мене випадок у потязі так подіяв, що я не міг зрівноважитись і розпитатися докладно, де є цей Прогонний провулок, на якому мешкає мати тієї учительки, яка потурбувалася за моє здоров'я і написала листа, якого я мав в кишені...

Робітники почали розходитись у різні напрямки. Я прийшов до себе і запитав, де є Прогонний провулок...

— А ви маєте там знайомих?

— Так! Я мушу передати листа від дочки Марії, яка вчительює в Донбасі, для її матері. Ось я маю повну адресу...

— О, я знаю! Я теж іду в тому напрямку... Бідує стара з малою дочкою, син десь учитесь, а менший пішов у босяки... Не знаю, як воно буде далі... Он, бачите, там, де блимає світло, то їхня хата, а мені ще треба йти аж за перевал... Бувайте здорові!

Я подякував тому чоловікові і пішов у напрямку світла, що показав мені той чоловік. Коли я дійшов до хати, то побачив, що вікно, напів завішене якоюсь драною рядюгою, було освітлене здалека світлом від плити, в якій горіли дрова. В хаті чути було якесь ритмічне гупання та крик і лайку. Я постояв хвилину і зрозумів, що то мати лаялась на дівчину, щоб та не смажила з кукурудзи баранців, бо не вистарчить на продаж. Я постукав у двері, а потім у вікно. Ряднина відхилилася і я побачив у вікні напів пухле обличчя ще не зовсім старої жінки.

— Я вам привіз листа, від вашої дочки Марії з Донбасу...

За хвилину двері відчинилися і мене попросили заходити до хати.

(К. Ф.).

М. М. Березенко.

У 30-РІЧЧЯ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ

Там, за мурами сірого Кремля, московські вовки догреблися до думки — утворити колгосп. Ясна річ, ніякої відповідної ґрунтової, господарської дощільності на отаке таборування селянства, як т. зв. колективне господарство, комуно-московські тирані і до цього часу не змогли привести, крім лєнінських вигадок та пустомельства. На цей драконівський аграрно-політичний експеримент тирані пішли без вагань. Якщо б Україна не була в складі советської імперії, то не було б і колгоспів взагалі. Колгосп — це московська комуністична державна диверсія проти незламної України. Суцільна колективізація і розкуркулювання в 1929-30 роках — це була помста Україні за її добро; це була друга окупація України, коли комуністичне насильство всією своєю дубовою вагою навалилося, наїхало на нашу Батьківщину, роздавлючи селянство колесами нечуваних хлібозаготівель. Але українське селянство відразу ж дало рішучу відсіч, сказавши в один голос: „Ні! Ніяких колгоспів! Геть червоне московське крїпацтво!“ Це могутньою хвилею прокотилося по селах України. Наслідком цього спільного бідняцько-середняцького спротиву новим зазіханням компартії, у березні 1930 року тодішній перший кат совмосковської імперії Сталін виступив з відомою підступною статей-

кою: „Запоморочення від успіху”. У тій статейці кат відшукував „козлів відпущення”, — звалоював на сільських комуністів вину за мерзенні перекручування, допущені при проведенні суцільної колективізації на Україні. Можна сказати, у большевиків не вистачало вже куль розстрілювати українських „куркулів” і петлюрівців. А тому, пізніше, після тої сталінської провокації політбюро ВКП(б) кинуло гасло: „Хліб — це війна”, і почалися запеклі хлібозаготівлі. Вічно голодна московська комуністична держава знову розкрила свою велетенську пашу, в яку потекло зерно України. Треба ще раз підкреслити, що ті хлібозаготівлі мали на меті: 1) вигребти, вимести зерно з селянських комірчин і хатинок советським партійним активом; 2) заборонити на Україні всякі базари з жменьками пшениці, з чашкою насіння, чи буряком; 3) припинити кооперативну торгівлю хлібом. Крім цього, Москва в тому мала ще й підлу політичну ціль. Хлібозаготівлі — це була змова проти України; зерновий терор, якого історія не знала, це була голодова партійна атака на наше селянство; жажлива примара, — як видіння — скелета в будьонновці і з червоною ганчіркою, на якій страшним павуком миготіла червона зірка, яка хутко маршувала на Україну. Хлібозаготівлі — це державний грабунок і знову ж масові арешти, етапи, розстріли, які посилювали особливо після „колоскового” декрету, оголошеного у Москві 7 серпня 1932 р. „Колосковий” декрет — це подія, яка вішувала „1933 рік”, тобто штучний чорний голод. До самої пізньої осені 1932 року по селах України, немов хижі звірі, нищпорили партійні бригади з купкою п'яниць і злодіїв; вони так спустошили село, що навіть і засівний матеріал було вивезено в Московщину в рахунок хлібозаготівель. Наслідком того державного грабунку, вичерпавши свої мізерні харчові резерви взимі (буряки, капуста, бараболю, насіння), на початок березня 1933 року наше селянство від голоду почало лухнути і вмирати масово. Вмирили біднота і середняцтво, загнані в колгосп, скрізь: в хагах, на вулицях, у колгоспній бригаді, на степу, на шияхах, в чергах за хлібом. В той час духовенство України вже було тотально виарештоване і заслане на північ, а частину священників розстріляно, тому ніяких похоронних відправ над померлими з голоду колгоспниками не відбувалося.

„Хоронив” жертви штучного голоду сільський актив, який за вказівками парткомів і сільрад, щоденно в безрезні, в квітні, „прочисував” хати і вулиці, збираючи померлих людей на підводи, немов дерев'яні кругляки, і відвозив їх повними возами на цвинтарі і до лісів, де звалоювали мерців до рівчаків або глиниць, рівняючи так-сяк землею.

Були випадки, де колгосп вмирав стовідсотково. Наприклад, в колгоспі Буденного на Ново-Санжарщині (Полтавської області), складеному з двох виробничих бригад, від штучного голоду вимерли всі рядові колгоспники (180 осіб з старими і дітьми). Зате вибрикував відгодований партійний актив, на чолі з партгором, москалем Азаровим, загнавши в могилу ціле підвладне село; чоловіки залишили сім'ї на поталу голодові і без дозволу, без довідки, без грошей бігли за межі України, шукаючи хліба. Але більшість залишалась у колгоспі — „на стійці” — з сім'єю, або „на полі бою”, бажаючи померти разом з родиною — в страшних муках і судорогах. Деякі жінки, втративши духову рівновагу, ноцями відносили малих своїх дітей до найближчих міст, де і розкидали слабих, голодних, напівживих, загорнених в дрантя дітей по чужих вулицях. А, повертаючись додому, — ті самі жінки або вмирали в дорозі, або через декілька днів у колгоспній ланці. Великих втрат зазнало і тваринництво: загинула в більшості й робоча худоба.

Доходило до такого комуністичного державного бандітизму, що голодне селянство, немов бездомна птиця, розганяне комуністичною шулікою, бродило по ланах, по лісах, шукаючи „харчів”: скубало і їло тра-

ву, вигрібало різне коріння лісових рослин, а найвищий його, часто вмирало на місці в судорогах. А в той самий час совпартійний актив одержував з „распредів” (закриті харчові магазини) все добро: білий хліб, сало, масло, консерви, цукор, вино і інше. Треба сказати, що голодні люди вмирили тихо і з молитвою на устах: не відбувалося антисовєтських виступів, ні організованих протестів. Бо парткоми заздалегідь так забарикадували, „замінювали” шляхи до спільної анти-совєтської акції, що люди — пухлі, „доходяги”, скелетами, на порозі могили — бачили тинь чекіста з наганом. Забуті світом, залишені на поталу московському комунізмові, наші люди з похиленими головами вислухали повідомлення з Москви в 1932 році — і про утворення колгоспу, а штучний голод в 1933 році зрозуміли, як фатальний епілод великої трагедії України, або 2-ої окупації московським большевизмом-комунізмом. Штучний голод — це державний морд нескореного народу, який виріс на Україні, і яка була останніми залізними ворітьми Європи на Сході, що прикривали її від комуністичної навали. Нарід України сидів в „останніх шанцах” Європи, захищаючи не тільки свій дім, свою сім'ю, своє існування, але, тим самим, він кривавився за мир, за спокій, за добробут і Західної Європи! 30 років пролетіло з тієї весни, коли колгоспна Україна виглядала, мов суцільний цвинтар, як поле бою, але не можна цього злочину віднести до давности. Не можна забувати! Це — епохальний злочин, за який несе повну, тяжку відповідальність Москва. І в майбутньому, коли історія судитиме сталінських-хрущовських-шелєпінських вбивць і політичних бандитів на „ІІ Нюрнберзі”, „справа 1933 рік” заповнить теж тисячі сторінок суворих обвинувачень.

(Ш. П.).

Олена Шуліка-Зоряна.

3 СПОГАДІВ ПРО 1933 Р.

Пригадується велике село Лещінівка на Полтавщині. Була весна, квітень 1933 р. Колгоспне поле пригадувало дійсно „дике поле”, що було в полоні сухих будяків і бур'янів, а серед них трупи померлих, або вмираючих дітей, яких уже ніхто не помічав. В Лещіновці тоді вмирало 20-30 осіб щоденно, трупи яких советський актив звозив кудись в яри і балки.

3 травня 1933 р. в тому селі трапилась страшна подія, про яку пізніше говорила ціла Полтавщина. 40-літній колгоспник Ананій Макарчук, домовившись з своєю дружиною Даркою та сусідом Савою Шишком, вчасним ранком зарубав своїх сплячих дітей — 11-літню Олю і 8-літнього Данилка. Порубавши трупики й наваривши з них „їжу”, всі троє сіли до „обіду”, за яким їх і застала міліція, дякуючи старенькій сусідці Корж. Макарчуки у всьому призналися. Їх зараз же міліція відвезла до районного цетру в Нових Санжарах. Судячи вони не дочекались: померли в підвалі районної в'язниці, померли напівбожевільні, не розуміючи, де вони і чого від них хочуть.

Добросердечні старенькі сусідки зі страхом Божим позбирали решту кісточок дітей-мучеників і поховали їх. Священника в селі вже давно не було, а тому ховали без нього, тихо, майже як мучеників перших віків християнства. Діялось все це „там” в 1933 році. Хіба можна про цю подію забути, або викреслити з пам'яті? Очевидно — ні! Відповідальність за всі ці злочини несе той же, вічно червоний Кремль.

Із спогадів Е. Огневої.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Далеко ти, наш рідний краю,
далеко дуже і не близько,
а як собі тебе згадаю, —
на стіл головку клоню низько.
На стіл головку клоню в руки,
в думках, як в морі, потопаю,
якісь далекі ловлю звуки,
що йдуть від тебе, рідний краю.
Здається: чую — стогнуть груди,
тріщать, як струни, хлопські жили,
і з голоду попухлі люди
валяться тихо до могили.

А та земля, що їх плекала,
полита кров'ю і безлюдна,
як мати до дітей припала
і виє: „Діти! Я не годна!”
Не годна більше сил добути,
її зневолили злі люди.
Якісь таємні шепти чути:
„Га, що то буде? Що то буде?”
І наче вітер, завірюха;
народ зірвався й безпритомний
тікає... Кличуть, — він не слуха,
лиш гонить, ніби пес бездомний.

Як звір зацькований тікає,
боїться, щоб не завернули.
Гей! Лиш один це Пан Біг знає,
що ті люди перебули!
Далеко ти, наш рідний краю,
далеко дуже і не близько,
а як собі тебе згадаю,
на стіл головку клоню низько.

Богдан Лепкий.

**

Різала носила,
очки виймала,
ще й ротик порола,
а їх цілувала ж недавно.
— Ой мамо, матусю,
не рій —
страшний твій нагострений ніж!
— Мила дитино,
ой сину,
проклята голодна година! —
А злість прибувала, мов став!
І мозок смоктала,
робила драглі...
— Ай!..
Серце мое розривають палі
затесані гостро! —
Погляд сіро блукає,
волосся у космах,
а змії в ньому:
— Немає життя вже синку моему. —
Як різала тіло,
ножем разтяла,

ой чула живе під своїми руками,
то тіло своє відчувала, мов рану.
Колись цілувала живе.
Він більше не встане.
— Ай!..

Та й зомліла.
Не чула вже болю,
і жалю не мала до тіла,
а потім солила,
робила драглі...
Ой, серце мое пробивають палі
затесані, гострі!..

Валеріян Поліщук.

ЄВРОПА Й ЛЮДОЖЕРИ

У царстві смерті і насильства
некоронований король захорував.

Чи за содіяні убивства,
чи за грабіж Господь його карав, —
питання це вважали за насмішку,
червоних бо гріхів в Совдепії нема,
дарма,
що там усе червоне...
Лежить предсовнарком у ліжку
і тяжко стогне —
не їсть, маячить і не спить.

Чекісти в тую мить
Лейб-ескулапів позганяли,
ті хворого сумлінно лікували
й до Сталіна вернувся апетити,
замовляє предсовнарком обід,
меню маніяка:
„Bouillon a la kombede, Cotelette a la Tschek
Наївшися досхочу,
— „Товаришу, подякувати вас хочу”, —
він каже кухарю. — „Мене ви відживили!
З чого ви це такий смачний обід зробили?”
„Котлетка — із грудей жіночих,
бульйон — з дитячих потрохів!” —
вклонившись кухар відповів.

Повірити цьому я не найшов охочих,
та й байдуже мені — того я не хотів.

Я, як бажаєте знати,
хотів таке сказати:
коли від голоду вмирають мільони
і тисячі людей їдять,
а у Кремлі кати сидять,
жеруть бифштекси і бульйони
і ллють шампань
на декольтє совпань,
Європа ж нафту в них купує —
нехай з вогнем перекупка жартує —
згорить в огні!

А коли ні,
то комуністи
почнуть самі себе вже їсти...

Л. Грабузови

ного слова доклали одночасно ще й жертву на цеглину в будову Храму-Пам'ятника, що його ставимо над могилами найбільш заслужених перед Україною людей. Віримо, що така акція з боку п. С. Нечая могла б відсунути потребу продажу частини землі, що її відрізняла велика дорога (супер гайвей) від основної маси землі.

Що ж торкається Проводу Церкви, то він не поспішає з продажем тієї землі за дорогою (до речі, в більшості горби, яри і рівчаки), хіба що змусять його до цього ті, які ще й досі навіть цента не дали на будову Церкви-Пам'ятника.

ПОМОЛИЛИСЬ ЗА ДУШІ ГЕРОІВ

Відмічаючи 45-ліття трагічного бою під Крутами за Українську Державність, у нелілю з лютого ц. р. в Рочестері нашим о. Настоятелем було відправлено Панахиду за вічний спокій душ 300 українських юнаків-воїнів, а після Панахиди п. полковник В. Пилешенком було прочитано у церковній залі змістовний реферат, присвячений тій події.

По закінченні реферату п. Й. Максимович, як особистий учасник боїв за Київ проти наступаючих банд Мурав'єва, поділився своїми спогадами з перебігу тих боїв за Київ у днях 29 січня — 8 лютого 1918 р. та про своє, дійсно чудесне, спасіння від розстрілу, на який був засуджений Мурав'євим.

На пропозицію Культ.-Освітнього Референта Ради п. А. Омельченка, присутні зложили на символічний Вінок Героям Крут \$30.40, які переслали на добудову Церкви-Пам'ятника в С. Бавнд Бруку.

Присутній.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІ

Один з тих, що не забув пом'янути мучеників Великого Голоду, брат Андрій Дерев'яно, разом з жертвою, прислав дійсно зворушливого листа, зміст якого й подаємо.

„Затяжна недуга не дозволяє мені приїхати до Бавнд Бруку на Всенародню Панахиду в 30-ту річницю Великого Голоду в Україні.

За останні півроку я був тричі в госпіталі і переніс поважну операцію. Вирізали частину шлунку і добавили пластікову частину. Почуваюсь недобре, дуже ослаб і схуд.

В день 30-ліття Великого Голоду схилию голову перед мільйонами невинних жертв і складаю пожертв \$100.00 на закінчення будови Церкви-Пам'ятника, пам'ятника, який ми ставимо над вже невідомими могилами мучеників того Голоду.

Сердечно вітаю Вас,

з правдивою пошаною Андрій Дерев'яно.

10 травня 1963 р. Кінгстон, Па.

НЕБУДЕННЕ СВЯТО

В неділю 24. III ц. р. в Св.-Троїцькій катедрі УАПЦ в Нью Йорку відбулась Шевченківська академія. Простора зала була вщерть виповнена парафіянами й гостями. Свято відкрив Настоятель о. прот. Юрій Сікорський змістовним словом, в якому зясував зміст і значення свята, а також підкреслив обов'язок нас, батьків, на чужині прищепити дітям нашам любов до Шевченка, яку ми винесли з рідної землі. Перечитай „Кобзаря” і перед тобою відкриється доба слави Козаччини, неволі й великі змагання Українського Народу до незалежності.

Натхненні слова о. прот. Юрія Сікорського створи-

ли урочистий настрій. А коли у прекрасному виконанні хору прозвучав „Заповіт”, що його присутні вислухали стоючи, здавалося, що дух Шевченка промайнув по залі. Наступною точкою був реферат, добре виголошений ученицею Галиною Корсунь. Другу частину програми розпочала учителька п. Ольга Бобровська словом до молоді й дітей, з якого дітям найбільше запам'яталося, що Шевченко, будучи маленьким хлопцем, сам навчився читати, та слова, що він написав на засланні:

„Немає другої України,
Немає другого Дніпра”.

Дальша частина програми складалася з віршів у виконанні поодиноких та збірних деклямацій учнів і учениць. Треба відмітити, що всі діти прегарно вив'язалися із своїх завдань. Деякі з них просто артистично деклямували і виявляли не аби-який акторський хист, і всі цілком справедливо заслужили гарячі овації.

В третій частині програми Церковний Хор дуже гарно проспівав кілька пісень. Останньою точкою програми була інсценізація „Розрита Могила”.

Це свято взагалі було не буденне. Матеріал програми був підібраний так, що гармонізував з ідеєю свята. Тут все: або сам Шевченко, або про нього, і нічого зайвого. Свято закінчилося співом національного гімну. Люди розходилися повні вражіння.

Добровільні датки в сумі \$43.50 переслали на фонд будови Колегії Святого Андрія в Вінніпегу.

Присутній.

НА СВ. ФЕДОРА В ЦЕРКОВНІЙ ГРОМАДІ ВОЛОДИМ. КАТЕДР. СОБОРУ В ЧІКАГО

В неділю 24 лютого 1963 р., в день пам'яті св. Великомученика Федора Стратилата, церковна громада собору Св. Володимира в Чикаго урочисто відзначила день іменин і 55 років з дня народження свого настоятеля, митр. прот. о. Федора Білецького.

Після св. Літургії і молебна за здоров'я о. настоятеля і всіх парафіян-іменинників, що її відслужив о. М. Метульський з участю також о. Іменинника, відбувся в залі парафіяльного дому урочистий бенкет, приготовлений сестрицтвом св. Ольги при ширшій співпраці жінок парафії.

Мистецьку програму приготував Батьківський Комітет зі Школою Українознавства. Вона складалась з виступів дитячого хору, під вдалою диригентурою В. Зарицького, деклямацій та привітань іменинника від дітей з піднесенням квітів, що так мило й захоплююче виголосили Іра Шиманівна та малесенька Іруся Квірмбах.

В дружній, родинній атмосфері гостилися приватні парафіяни, прихожани і гості, що засіли за гоїно уставленими столами. Далі слідувало вшанування Високодостоїнного іменинника привітаннями, з якими до нього звернулася довга низка промовців. Від параф. уряду вітав голова М. Ткачук, а від священників о. прот. Ів. Кристюк і о. Ор. Кулик, від С-цтва св. Ольги голова М. Дякун, від Прав. Ліги Молоді Ан. Субота й Вал. Нестеренко, від Батьків. К-ту — гол. Т. Марцинюк, голова церк. хору „Боян” М. Филипович, парафіяльний батько Г. Каряка, парафіяльна мати К. Кучер, від Конгр. Ком. і за часопис „Українське Життя” Ер. Дзюбинський, від 93-го від. Укр. Роб. Союзу К. Баран, від т-ва „Нова Сцена” П. Кулик, від учителів Школи Укр. Ів. Лукашевич і від парафіян: М. Бахир, Н. Ткачинський і В. Вашук. Багато ширих, теплих і сердечних слів було сказано промовцями, багато висловів пошани та любови до дорогого іменинника. Особливо зворушливим був привіт М. Бахора в формі прекрасної поеми про поневолення Батьківщини, яку він написав і присвятив о. Ф. Білецькому. Крім того, іменинник одержав цінні подарунки від Параф. Уряду, від Сестрицтва, Ліги Прав. Молоді та інше... Тут дозволимо собі занотувати одну приємну подробицю: подарунок від Параф. Уряду — го-

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XIV. — Ч. 7.

ЛИПЕНЬ, 1963 — JULY, 1963

VOL. XIV. — № 7.

Другий З'їзд Об'єднання Сестрицтв Української Православної Церкви в США, що відбувся в днях 11 і 12 травня 1963 р. На світлині учасниці З'їзду, на чолі з Владиками Митрополитом Іоаном і Архiepіскопом Мстиславом.

православної парафії. Сослужили Владиці оо. прот. Л. Форостівський, прот. Б. Желехівський і настоятель парафії о. С. Посаківський. Службу Богу прикрасив своїм гарним співом параф. хор під керівництвом п. Я. Сідельника. З нагоди цієї великої в житті парафії події, голова параф. уряду бр. К. Сикилинда передав Владиці від парафії \$500, як дар, на фонд Церкви-Пам'ятника.

Вітаючи членів парафії з придбанням просторої й гарної церкви та підкреслюючи високомистецьке виконання нового іконостасу, Владика висловив членам парафії подяку Церкви за їхню працю й жертвенність, що гідні подяку й наслідування іншими. Окрему подяку Владика висловив настоятелю о. Ст. Посаківському і всім членам параф. уряду, бо лише і тільки дякуючи їхній праці й наполегливості були переборені всі труднощі, що громадно стояли на шляху до придбання нової церкви.

Відповідаючи Владиці подякою за признання й похвалу за довершену працю, о. настоятель і члени парафії запевнили його, що тепер, після переборення найбільших у житті парафії труднощів, новий етап у її житті буде позначений посиленою збіркою на фонд Церкви-Пам'ятника та що і в цьому завданні парафія буде старатися бути прикладом для інших.

ПОМИНАЛЬНА СУБОТА

В Поминальну Суботу перед Зеленими Святими, дня 1 червня ц. р., в церкві Св. Андрія в Бавнд Брук, була відправлена Заупокійна Служба Божа, а після неї Панахида за душі померлих членів родин жертводавців на Церкву-Пам'ятник та всіх тих, що вже спочивають на нашому цвинтарі. Відправляв о. прот. С. Шадинський.

В 30-ЛІТТЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

Величаве й многолюдне було відзначення 30-тої річниці Великого Голоду в Осередку нашої Церкви в С. Бавнд Брук, в неділю 9 червня. Жалобні урочистості започатковано Архирейською Службою Божою в церкві Св. Андрія, яку очолив Владика Митрополит Іоанн. Сослужили йому вісім священників і протодиякон.

Точно о год. 12.30 пополудні почав формуватись похід, який знову ж такі точно за розкладом часу, вирушив о год. 1-й до Церкви-Пам'ятника. Цей похід був зразком дисципліни і порядку серед його учасників. Відчувалась велика повага до хвилини і глибоке зрозуміння події, яку многолюдно зібрані прагнули відзначити і вшанувати якнайбільше гідно й величаво. На чолі походу йшов молодий священник, а побіч його 9-літній хлопчик і 7-літня дівчинка; хлопчик ніс коливо. За ними братчики й сестриці несли хрести, хоругви, прапори братств і сестрицтв та українські й американські національні прапори. Зараз же за ними братчики несли образ Св. Миколая з Києва, за яким йшов хор катедрі Св. Володимира з Нью Йорку, співаючи врочисто під час цілого походу заулокійне „Святий Боже”. За хором йшло духовенство, на чолі з протопресвітерами: о. Л. Весоловським і о. І. Савчуком, разом 37 священників, два дякони і 24 вітварних хлопчиків. Групу духовенства очолювали Владика Митрополит Іоанн і Архiepіскоп Мстислав, яких супроводили протодиякон М. Рибачук та 6 іподияконів.

За церковною процесією з повагою крокували громадські організації, які очолювали чисельно прибулі члени наших молодечих організацій, а саме: Пласт (100

осіб і 2 прапори), СУМ (коло 250 осіб і 3 прапори) та ОДУМ (майже 300 осіб і 4 прапори). За організаціями молоді йшли колишні вояки УПА (Т-во ім. ген. Т. Чупринки), ОДВУ, СВУ та СП, деякі з них з своїми організаційними прапорами. За громадськими організаціями, рівно ж упорядкованими рядами, йшли члени парафії, а серед них навіть з таких далеко положених, як Боффало, Ютика, Геркімер і Трой.

Точно о год. 1.30 пополудні всі учасники походу стройно розташувались довкола Церкви-Пам'ятника, щоб у спільній молитві вшанувати жертви Великого Голоду та всіх мучеників Українського Народу, що життя своє віддали за Батьківщину, боронячи її перед московськими насильством і знущаннями. Слово перед самою Панахидою виголосив Вл. Митрополит Іоанн, розкриваючи в ньому трагічний зміст днів голоду 1933 року та висловлюючи свою радість, що на Всенародню Панахиду зібралось абсолютно все українське організоване громадянство США, яке цим дало вислів глибокого розуміння однієї істини, а саме — тільки з Богом і в об'єднанні Український Народ зможе вибороти втрачені волю і власну державність.

Саму Панахиду відправлено в надзвичайно зворушливим молитовним настроєм, який посилював спів катедрального хору, під орудою проф. В. Завітневича, що виконав чудову композицію К. Стеценка. Під час Панахиди, поза проханнями за душі жертв Великого Голоду, духовенство відчитало імена померлих членів родин тих жертводавців, які в 30-ту річницю Голоду 1933 р. зложили свої пожертви на закінчення будови внутрішньої частини Церкви-Пам'ятника. Панахиду закінчено співом „Вічна пам'ять”, який то спів присутні вислухали стоячи на колінах. Сама Панахида і особливо її зворушливе закінчення залишається в усіх присутніх як незабутній образ, що буде кликати кожного жити не тільки для себе, але й для найближчого ближнього — Українського Народу.

Після Панахиди громадське вшанування жертв Великого Голоду започаткував промовою Вл. Архiepіскоп Мстислав, основний зміст якої — тільки той народ є великим і настільки сильним, щоб перебороти найтяжчі нераз роки терпіння і проб на шляху свого історичного буття, який не рве з попередніми поколіннями та з п'єтизмом ставиться до могил попередників, особливо ж до могил тих попередників — провідників, героїв і мучеників, які жертвою свого життя та сумою ними доведеного показали наступним поколінням шлях у майбутнє і дали приклад, як треба виконати начальну заповідь про любов до Бога і ближнього. Своє слово Владика закінчив заклик до відспівання пісні вояків „Чуєш, брате мій”, яку кількотисячна маса присутніх відспівала з надзвичайним зворушенням.

З черги промовляли: Президент УНРеспубліки в екзилі Др. С. Витвицький, ред. П. Павлович від УККА, Др. В. Галан від УНСоюзу (одночасно він передав від УНСоюзу \$500 та подякував від імени Об'єднання Укр. Вояків за визначення окремої частини цвинтаря в Бавнд

Брук для поховання колишніх воєнків українських армій), А. Батюк від УРС-Союзу, проф. М. Зайців від Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка і УВАН, М. Дзябенко від Гол. Управи ОДУМ, М. Фурга від Гол. Управи СУМ'у, Р. Крупка від Гол. Управи ОДВУ, А. Гудзовський від Гол. Управи ДОБРУС, Я. Ференцевич від Гол. Управи Пласту, М. Грицьков'ян від Т-ва був. воєнків УПА, відділ ім. ген. Т. Чупринки, та голова представництва козаків-самостійників п. Глазков. Цю частину урочистості закінчив своїм словом Владика Мстислав, висловлюючи в ньому подяку Церкві всім учасникам, особливо ж нашій молоді, зорганізований в Пласті, ОДУМ і СУМ. Після цього слова Владика жалобну урочистість закінчено могутнім спільним відспіванням „Ще не вмерла Україна”.

Цей репортаж з урочистостей 9 червня неповний і він не охоплює всього, що торкається того дня. З написанням його треба було поспішити, бо наша друкарня 12-13 червня мусить закінчити набір „УПСлова” на місяць липень. Все ж таки треба згадати, що досі жодна подія чи урочистість в Осередку нашої Церкви в США не збрала такої кількості людей, як це було в неділю 9 червня. Скромно рахуючи, не помилилось, коли ствердимо, що для молитовного вшанування жертв Великого Голоду зібралось понад 4.000 осіб, та, що головне, на цих урочистостях були репрезентовані всі наші центральні організації в США, без різниці визнання й політичних напрямків. Для ілюстрації можна подати, що тільки на площі Осередку було зареєстровано 21 автобус, і 518 приватних авт, не рахуючи тих, які було запарковано на довколишніх дорогах і вулицях. Варто підкреслити, що, не вважаючи на таку велику кількість людей та автобусів і авт, всюди панував якнайбільший порядок, який, м. ін., в значній мірі треба завдячити членам місцевого братства Св. Андрія та організації ОДУМ, члени якої помагали розпродувати пам'яткові значки, як рівно ж головному впорядникові о. прот. Б. Желехівському.

Треба ще згадати, що на протязі останніх 10-12 днів, перед неділею 9 червня, на терені Осередку був великий рух, було повно машин для будови доріг та вантажних авт. Відбувалась послена праця над закінченням асфальтових доріг та обсадженням довкілля Церкви-Пам'ятника і цвинтаря деревами і декоративними рослинами. Ті, що ще 2-3 тижні тому були в Бавид Бруку, не могли пізнати і самого Осередку нашої Церкви і, особливо, довкілля Церкви-Пам'ятника. Провід Церкви подбав, щоб Церква-Пам'ятник, яку ми збудували як символічний пам'ятник над мільйонами ворогом знищених могил українських мучеників і героїв, стояла на гідному її величі і призначення місці, оточена чудовим Божим дарунком — гарними деревами й багатими квітниками.

Замішається тільки побажати, щоб ті, які ще й цента не дали на будову цього пам'ятника, таки поспішили вкласти і свою цеглину в його мури і цим допомогти закінчити будову вже тільки середини Церкви-Пам'ятника.

ТІ, ЩО МОЛИТВАМИ ВШАНУВАЛИ ЖЕРТВИ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

(Стан на 10 червня 1963 р.)

Нижче подаємо список осіб і організацій (список ч. 4; списки чч. 1, 2, 3 були подані в УПС за квітень, травень і червень), які в 30-ті роковини Великого Голоду в Україні звернулися з проханням про молитви за душі жертв того Голоду й одночасно прислали пожертви на фонд Церкви-Пам'ятника.

Парафія Св. Володимира в Чикаго зі своєї каси	\$350.00
Парафія Св. Покрови в Рочестер зі своєї каси	100.00
о. Митр. Протоіерей Йосип Ялечко з Коріс	100.00
Олександр і Олександра Проскурня, Ньюарк	50.00
Дмитро Янковський, Міннеаполіс	30.00
Парафія Св. Духа в Котсвіл	25.00
о. Митр. Протоіерей Федір Білецький, Чикаго	25.00
о. Протоіерей Віталій Коваленко, Ковтсвіл	25.00
о. Мирон Пахолок, Трой	25.00
Т. Бондар, Чикаго	25.00
Дмитро Осудар, Чикаго	25.00
Петро Величко, Пасейк	25.00
Дементій Кириленко, Ютика	20.00
Ольга Кириленко, Ютика	20.00
Д-р Йосип Тимочко, Рочестер	20.00
Любов Кострицька, Філадельфія	20.00
Гнат Соколовський, Рочестер	15.00
Федір Баланюк, Рочестер	15.00
Василь і Євфросинія Зоря, Бавнд Брук	15.00
Родина Пархоменко, Рочестер	10.00
Олена і Микола Гадзінські і Татяна Ріджвей, Рочестер	10.00
Ольга Корнієнко, Ютика	10.00
Петро Ковальчук, Ютика	10.00
Михайло Кривицький, Петерсон	10.00
Диякон Іван Іляшенко, Ламбертвіл	10.00
Михайло Лисий, Гаркінс	10.00
Роберт Гізевський, Монесен	10.00
о. Протоіерей Теодосій Діателович, Денвер	10.00
Василь і Олімпіяда Піддубинські, Майямі	10.00
Марко Гавриш, Ньюарк	10.00
Дмитро Ніколенко, Дорчесетер	10.00
Касян Семчук, Трой	10.00
Макар Приходько, Трентон	10.00
Василь Ярош, Ньюарк	10.00
Григорій Комар, Петерсон	10.00
Іван Касяненко, Петерсон	10.00
Дмитро Гомза, Гартфорд	10.00
о. Протоіерей Іван Чумак, Гартфорд	10.00
Д. Карнанег, Клівленд	10.00
О. Матух, Боффало	5.00
Іван Кузяк, Бавнд Брук	5.00
Петро Хмільовський, Нью Гевен	5.00
Ліда Кривицька, Петерсон	5.00
Володимир Яловенко, Нью Йорк	5.00
Люба Красновольська, Рочестер	5.00
Меланія Мельник, Рочестер	5.00
Анна Куш, Рочестер	5.00
Н. Н., Рочестер	5.00

Д-р С. Сукованченко, Рочестер	5.00
Марія Пашків, Рочестер	5.00
А. Сірик, Рочестер	5.00
Ніла Стела, Рочестер	5.00
Роман і Ларіса Коваль, Рочестер	5.00
Галина Шулешко, Рочестер	5.00
Олександра Підошва, Рочестер	5.00
Микола Ковалюк, Рочестер	5.00
Татяна Сітько, Рочестер	5.00
Марія Сидельний, Рочестер	5.00
Володимир Данич, Рочестер	5.00
о. Протоіерей Микола Чернявський, Рочестер	5.00
Катерина Сторожук, Гартфорд	5.00
Григорій Глинський, Гартфорд	5.00
Володимир Лучкань, Гартфорд	5.00
Юрій Дрозд, Гленстонварі	5.00
Тимофій Ткачук, Тамсонвіл	5.00
Іван Гаращук, Тамсонвіл	5.00
Іван і Євгенія Пругло, Гартфорд	5.00
Іван Булига, Гартфорд	5.00
Олексій Рибальченко, Гартфорд	5.00
Лаврін Веремчук, Гартфорд	5.00
Тамара Чудовська, Гартфорд	5.00
Леонід Чудовський, Гартфорд	5.00
Ілія Войцеховський, Гартфорд	5.00
Петро і Віра Гаврилів, Гартфорд	5.00
Юрій Ковінько, Гартфорд	5.00
Н. Н., Гартфорд	5.00
Ольга Дюк, Гартфорд	5.00
Наум Крикун, Цінсбурі	5.00
Лазар Івашина, Філадельфія	5.00
Фекла Пашенко, Філадельфія	5.00
Анна Куданович, Філадельфія	5.00
Григорій і Розалія Косовські, Вільмінгтон	5.00
Олена Струк, Клівленд	5.00
А. Похітон, Клівленд	5.00
Іван Заковоролий, Нью Гевен	5.00
Георгій Фалл, Монсен	5.00
Віра Решетник, Денвер	5.00
Яків і Софія Черкасій, Бруклін	5.00
Анастасія Шклярник, Трой	5.00
Софія Багнівська, Бруклін	5.00
Іларій Шайдевич, Петерсон	5.00
Андрій Роспутько, Філадельфія	3.00
Галина Пантеліїв, Рочестер	3.00
Петро Богуславський, Клівленд	2.00
Анатолій Табинський, Рочестер	2.00
Микола Ковалевський, Ютика	2.00
Ольга Пригар, Мінеаполіс	1.00
Н. Н., Рочестер	1.00

Панахиди за душі жертв Великого Голоду і рідних покійників всіх згаданих жертводавців були відправлені в церкві Св. Андрія в Бавнд Бруку в поминальну суботу 1 червня і біля Церкви-Пам'ятника під час Панахиди в неділю 9 червня 1963 року.

ПОДЯКИ

Консисторія УПЦ в США висловлює подяку: Настоятелям, Параф. Урядові та членам катедри Св. Володимира в Нью Йорку за перевиконання плану по-

жертв на Церкву-Пам'ятник в 1963 році.

Настоятелям і Параф. Урядові церкви Св. Михаїла в Гемонд за повне виконання трьохрічного плану пожертв на Церкву-Пам'ятник. Парафія внесла на цю ціль зі своєї каси \$1,053.00 в цьому році.

Настоятелям і Параф. Урядові церкви Св. Володимира в Джерзі Ситі за перевиконання плану пожертв на Церкву-Пам'ятник в цьому році.

Громаді і Параф. Урядові церкви Св. Тройці в Сіател, Ваш., за повне виконання трьохрічного плану пожертв на Церкву-Пам'ятник.

Параф. Урядові церкви Св. Вознесення в Нанті Гло, Па., за виконання всіх абсолютно фінансових зобов'язань супроти УПЦ в США в 1963 році — пожертви на Церкву-Пам'ятник, обов'язкові внески до Дієцезіального, Пенсійного і Однодолярного Фондів.

СТОРІНКА

ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОБ'ЄДНАННЯ СЕСТРИЦТВ УПЦЕРКВИ В США

ПІДСУМКИ НАШОГО З'ЇЗДУ

Роблячи підсумки нашого з'їзду, треба висловити велике вдволення, бо пройшов він ділово, спокійно і дуже активно. Надхненні промови Владики Митрополита Іоана і Вл. Архієпископа Мстислава у великій мірі сприяли високому тону всіх дискусій і висловлювань. Вл. Митрополит особливо твердо вказував на те, що всі сестрицтва мають бути членами Об'єднання, бо без цього не може піти вперед наша освітня і освідмлююча робота серед молоді і серед молодих мам, які одні можуть затримати майбутні покоління біля наших церков. Вл. Архієпископ спинився на значенні Бавнд Бруку і на тій гордості, яка сповнює його смирене серце, коли він бачить, що вже можна було б зробити і як піднеслось значення Осередку і Церкви-Пам'ятника.

Дуже відрадним явищем було те, що на З'їзд приїхали і старші сестриці, які попрацювали вже для нашої святої Церкви по 35 років, як сестра Гіхлинська з Трентону, чи по 27 років, як сестра Попівна з Пасейку, але також було чимало і молодих сестриць, які ще тільки починають свою працю на цій відповідальній ділянці.

Важливі зміни в організації.

З'їзд ухвалив дуже важливі постанови щодо змін у Статуті. Тепер організаційна праця переноситься на районні відділи Об'єднання, на чолі яких стоять спеціально обрані особи. Райони обіймають приблизно простори кількох Деканатів у різних частинах Сполучених Штатів, де з'їзди сестрицтв будуть тепер відбуватися щороку. Таким чином праця сестрицтв у цих Деканатах буде обговорюватись часто і керівні особи для такої праці будуть обиратись із сестриць, близько знайомих з умовами праці в тих Деканатах. Загальні все-американські з'їзди Об'єднання будуть тепер скликатись тільки раз в три роки! Це означає, що центр уваги у праці Сестрицтв тепер буде лежати в цих Деканатних з'їздах, звичайно, під загальним керівництвом і згідно з вказівками Головної Управи. Це дасть можливість місцевим активним сестрицям розвинути свою діяльність, а молодим дасть змогу стати активно до праці і поступово привчатись до громадської діяльності.

Доповідь Голови Союзу Українок Канади п. С. Пауш.

Пані Стефанія Пауш очарувала весь З'їзд, який слухав її доповідь про працю і досягнення Союзу Українок Канади з затриманим віддихом і не ворухнувшись. Союз Українок Канади працює вже тридцять п'ять років і є найстаршою українською жіночою організацією на Американському континенті. Але навіть і так, досягнення СУКанади — неперевершені, а наслідки збере-

ження молоді кількох уже поколінь при українській нації та мові — величезні. Нема жодної іншої організації жінок на нашому континенті, яка мала б в своїх лавах стільки діячок, роджених і вихованих уже на цьому континенті, а водночас свідомих культури та історії своїх українських предків і своєї гідності, як української меншості у всеканадському суспільстві. Доповідь пані Пауш, хоч щира і дохідлива до слухачів, була повна гордості за свою організацію — і гордості цілком виправданої. Треба надіятись, що і у наших членок розвинеться така сама любов, почуття обов'язку і гордість за свою організацію, і така сама відданість їй.

Назавжди незабутнім моментом лишилась та хвилина, коли Голова Союзу Українок Канади і Голова Об'єднання Сестрицтв у Сполучених Штатах разом схилили свої голови під Св. Євангелію під час молебну до нашої патронки Св. Ольги в інтенції З'їзду.

Ще Дорогі Гості.

Крім гості з Канади, на З'їзді приїхали ще отці настоятелі з тих парафій, які найбільш розуміють і цінують роботу сестрицтв і прагнуть розвитку їх Об'єднання у міцну і велику організацію. О. Лев Веселовський прибув з Нью Йорку, звідки, крім двох делегаток, приїхали ще дві сестриці, щоб допомогти Бавнд-Брукському сестрицтву з прийняттям гостей. З Філадельфії прибули о. Іван і пані-Матка Текля Савчуки, з Пасейку — о. Микола і пані-Матка Форості, а о. Богдан і пані-Матка Надія Желехівські та о. Стахій та пані-Матка Марія Шадинські вкупі з о. Артемом Селепиною репрезентували, разом з проф. А. Котовичем, Осередок нашої Церкви. Крім того, з далекої Ютики приїхали о. Петро і пані-Матка Нюта Будні, що привезли з собою і трьох сестриць своєї парафії, які ще ніколи не бачили Осередку в Бавнд Бруку, але зібрали від сестрицтва — і під час З'їзду вручили Владикам, а ті передали скарбничкові — \$63.00 на Церкву-Пам'ятник. Пізніше на зборах сестрицтва виступила одна з цих відвідувачок і розповіла про всю красу, яку вона побачила в Осередку, і сказала:

— Я ніколи не знала, що ми, українці, такі багаті і маємо такий чудовий Осередок у Бавнд Бруку!

Якби більше пан-отців зрушили з місця свої парафії й показали б їм Осередок, то це дуже сприяло б більшій відданості їхніх парафій нашій Церкві.

Золотий Фонд.

Всі сестрицтва ще перед З'їздом одержали звіт з цього фонду. Всі делегатки одержали список жертводавців на Золотий фонд. З'їзд ухвалив, щоб зібране золото в понад один фунт передати осередковій в Бавнд Бруку, і щоб дальші пожертви на цю ціль надсилали б жертводавці безпосередньо на Бавнд Брук, як більшість із них робила і досі. Також на З'їзді було з'ясовано членами Контрольної Комісії, що багато людей шлють на Золотий Фонд не золото, а речі сумнівної вартості, які не варті навіть коштів, витрачених на їх пересилку. Тому З'їзд звертається до всіх жертводавців із закликом в сумнівних випадках давати просто гроші.

Життя Св. Ольги.

Саме на час З'їзду поспів і вихід у світ першої книжечки, виданої нашим Об'єднанням, а саме статті А. В. Котовича „Св. Ольга, княгиня Київська“, де зібрано фактично майже всі історичні матеріали, які маємо про мн. Ольгу та про часи, в яких вона жила.

Книжечка коштує 50 центів, і багато делегаток взяли одразу їх з собою, щоб розповсюдити серед своїх сестрицтв.

Тут стає питання про те, що у наших сестричок немає звичаю читати.

Так сказала Голова Об'єднання в своїй доповіді про Сторінку: „Люди ще куплять „Православне Слово“, ніби зроблять цим комусь послугу, а не собі приємність мати щось доброго почитати, — і потім покладуть журнал вдома. І навіть сестрички не потрудяться прочи-

тати ту коротеньку Сторінку Об'єднання, з якої завжди можна довідатись про те, що робиться серед сестрицтв, а часом і засягнути добрих життєвих порад.

Тому треба, щоб ті, що читають Сторінку, розповідали б іншим та щоб на засіданнях сестрицтв, на їх мітингах, читалось би вголос найбільш цікаві чи важливі вістки із Сторінки.

Співпраця Сестрицтв.

На заклик Гол. Управи допомогти Сестрицтву в Бавнд Бруку в підготовці страв, щоб і вони мали змогу побути на З'їзді та почути все, що говориться, відгукнулись сестрицтва з Філадельфії і Нью Йорку, які зробили і привезли вже готові страви, що не тільки облегчило працю, але дало змогу Об'єднанню у неділю 12 травня влаштувати маленьке прийняття для Сестрицтва і Братства в Бавнд Бруку, для хору і для парафій, що зішлись особливо численно з нагоди Дня Матері.

При цій нагоді була проголошена збірка на Церкву-Пам'ятник, яка дала \$160.00. Докладний список про збірку буде вміщено в іншому місці.

Під час вечері в суботу, наприкінці, різні делегатки від сестрицтв і самі від себе також склали жертви на Церкву-Пам'ятник, а Гол. Управа пожертвувала від себе \$100.00. Список буде поміщений також окремо. В цілому, з нагоди З'їзду, поступило на Церкву-Пам'ятник понад дол. 600, які гроші складали сестрички й парафії без понуки і без прохання, а від щирого серця і з власної охоти, що особливо цінне в таких випадках.

Всі гроші одразу ж передано до каси Консисторії.

РЕЗОЛЮЦІЇ II-го З'їзду

Об'єднання Сестрицтв Української Православної Церкви в США імені Св. Княгині Київської Ольги, що відбувся 11 і 12 травня 1963 року в Бавнд Бруку, Н. Дж.

1. 2-гий З'їзд Об'єднання Українських Православних Сестрицтв в США шле гарячий привіт своїм сестрам в Україні, які позбавлені змоги не тільки вільно зійтись на своїй, ворогом загарбаній землі, але не мають змоги молитись, бо Церкви наші величаві — зруйновані, а зацепені ними в молоді серця діток віру в Творця, любов до матері-України, пошану до батьків, гордість за славне минуле ворог нищить своїм щоденним вченням безбожного комунізму.

Ми, українське жіноцтво на нашій новій батьківщині, прикладемо всіх зусиль, щоб схоронити віру нашу православно, прищепити дітям нашим любов до нашої Церкви, до батьківщини їх батьків, як це робили українські жінки-матері в часи найбільшого лихоліття.

Розкажемо їм, як діди і батьки їхні пішли в священний бій з ворогом, щоб вони і діти їх змогли вільно жити у власній, від нікого незалежній Державі! Розкажемо їм, як вони голі, биті голодом і хворобами, без піддержки не лише байдужого світу, але і своїх, гинули за ідею Волі, а коли не було сили встоятись, не здались, а пішли в світ, щоб голосити йому правду про Україну.

Розкажемо їм, як ворог у злобі своїй, безсилий вбити живого духа в народі нашім, голодом, засланнями в страшні табори смерті, розстрілами, намагається знищити все, що нагадує, що Україна і народ її — є окремим, культурним, з багатим минулим, і має право на існування як вільна між вільними.

Розкажемо їм все те, щоб вони знали, хто вони, щоб не соромились казати: ми — українці, а горділись тим іменем; а коли ж прийде слухний час, — пішли слідами батьків і дідів своїх, і у Вільній Україні згадали тих, що за Волю її життя своє віддали.

Сестри наші, українська мамо! — борись за душу дітей своїх: вони надія наша, майбутнє матері-України!

2. З'їзд Сестрицтв і далі, як і дотепер, прирікає свою відданість Проводові Української Православної Церкви в США, з головою Його Високпреосвященством Владикою Митрополитом Іоаном, і головою Консисторії, Преосвященним Владикою Архiepіскопом Мстиславом.

3. З'їзд вітає православні сестрицтва в країнах вільного світу і єдину Православну Жіночу Організацію на нашому континенті — Союз Українок Канади, бажає їм сил і витривалості в їхній праці для збереження нашої Святої Православної Церкви і віри, закликає до спільної праці з Об'єднанням Сестрицтв в США, як обміна інформаціями, рефератами, часописами і досвідом, особливо в ділянці українських шкіл при церквах.

4. З'їзд звертається з закликом до всіх отців настоятелів, в парафіях яких сестрицтва ще не включились в організовану і централізовану співпрацю, щоб вони порадили і пояснили сестрам важливість спільної праці для добра нашої Церкви і нації, і спонукали ці сестрицтва стати членами Об'єднання, одиної православної організації в Сполучених Штатах.

5. З'їзд закликає Об'єднання Сестрицтв і окремі сестрицтва прикласти всіх зусиль, щоб притягнути наше жіноцтво до сестрицтв, особливо молоде, поширити працю над збереженням наших родин в християнській моралі, прищепленні молоді любові до наших традицій і культурно-місцевих надбань століть.

6. З'їзд доручає Об'єднанню і сестрицтвам присвятити якнайбільше уваги навчанню в школах при церквах українознавства та організації шкіл при церквах там, де їх ще немає.

7. З'їзд доручає Гол. Управі Об'єднання винести від імені З'їзду протест а) проти переслідування Церков в Україні, зокрема Почаївської Лаври, б) рекомендує й закликає сестрицтва активно включитись в працю збірки грошей на закінчення Церкви-Пам'ятника.

8. З'їзд просить сестрицтва кожне окремо взяти опіку над поселенням чи старечим домом за океаном, а сестрицтва неспроможні на велику допомогу — заопікуватись окремими людьми, що такої допомоги потребують.

9. З'їзд доручає новообраній Гол. Управі постаратись про видання книжки про життя Св. Княгині Ольги в англійській мові.

10. Рекомендує Сестрицтвам обрати до своєї Управи одну особу, яка б інформувала Гол. Управу про життя і працю сестрицтв.

11. З'їзд рекомендує Гол. Управі Об'єднання навіязати зв'язки і вступити в члени Американської Ради Жінок.

Увага! Звіти окремих Сестрицтв з їх діяльності, що були відчитані на З'їзді, будуть подані в чергових числах цієї Сторінки.

ПОЖЕРТВИ НА ЗОЛОТУ ЧАШУ

Родина Білоус, Філадельфія — одне золоте перо, бранзолетка срібна.

Евдокія Оношко, Рочестер — одна золота монета 5 карбованців.

Оля Балабан, Нью Йорк — один маленький перстень і 5 доларів.

Софія Фещенко-Чопівська, Вермонт — один хрестик і різний лом.

Іван Поліщук, Чикаго, Парафія Свв. Апостолів Петра і Павла — жіночий годинник з бранзолеткою і бранзолетка від годинника.

Олександра Проскурня, Ньюарк, Парафія Св. Тройці — золота монета 10 карбованців.

ПОДЯКА

Під час обіду в неділю 12 травня, з нагоди З'їзду Сестрицтв УПЦеркви в США та в День Матері, присутні зложили на Церкву-Пам'ятник \$163.00, а саме: Др. П. Василь \$25.00; п. Марчук \$10.00; Родина Ошуст \$7.00; по \$5.00: Вл. Митрополит Іоан, Архієп. Мстислав, прот. С. Шадинський, М. Перчишин, Ю. Безсонів, Писар, С. Зоря, Ярмолюк, П. Довбачук, Гайдучок, О. Селепін, П. Ілїнська, Л. Івченко, М. Клепачівська, Л. Котович, Е. Зубенко, А. Захарчук, Федина, Савчинський; по

\$3.00: Савчук, Колодець; по \$2.00: М. Степаненко, Кузьма, Шинда, Дорошенко, Юзьків, Климець; по \$1.00: Костецький, Буньо, Іменник, С. Пауш, Дорошенко, Дидик і Чумак.

Всім згаданим вище висловлюється щира подяка.

ДОПИСИ

„Я НА ГОРУ КРУТУ КАМ'ЯННЮ БУДУ КАМІНЬ ВАЖКИЙ ПІДІМАТЬ”

Одна із проблем української еміграції, яка спільна для всіх її клітин — громадських чи церковних — і яка всіх турбує і цікавить, що її кожний свідомий українець вважає найважливішою, — це проблема виховання молодого покоління в новому світі. Для нас, українських батьків і матерів, таке завдання є подвійно важким і важливим, бо ми не лише мусимо виховати людську істоту, гідну назви Людини, але зуміти в умовах чужого оточення (але вже рідного й близького для наших дітей) дати нашим дітям знання укр. мови, традицій, віри свого народу, прищепити їм любов до країни наших предків і зробити їх амбасадорами України, щоб вони продовжували справу її визволення у вільному світі. Цю почесну працю виховання української молоді і збереження її для своєї нації взяли на себе на еміграції школи українознавства, що на місцях нашого нового поселення почали повставати при українських громадах.

Школа Релігії і Українознавства ім. Лесі Українки при Українській Православній кафедрі Св. Покрови в Детройті в цьому році буде святкувати десятиріччя свого існування. Початки, як звичайно, були тяжкі й скромні. Важливість шкіл широкого загал не сразу собі усвідомив, з дуже простої причини — діти були ще малі і було їх мало. Піонеркою цієї справи в нашій громаді була п. Ясінська, що в 1953 р. організувала недільну школу й керувала нею протягом кількох років. В 1955 році, на запрошення настоятеля кафедри митр. о. Ф. Білецького, було прилучено до школи ще кілька клас, що переводили навчання по суботах під керівництвом п-ні Ольги Гаховської та п. Каранця. Праця вчителів полягала не лише в навчанні дітей, але охоплювала й організаційну частину, як то вишукування лавок, обладнання клас та безліч інших. Збільшувалась кількість учнів, зростала кількість клас, прилучувались інші вчителі, як то п. проф. І. Розгін, п-ні М. Гарасевич, п. Е. Гриньків, п. П. Герман та інші. Батьки згуртувались навколо школи. Організувався Батьківський К-т, який нерейняв на себе матеріальному персоналу зайнятись, даючи тим змогу вчительському персоналу зайнятись виключно виховничими справами. Духовну опіку й викладання науки Релігії перейняв на себе тодішній настоятель кафедри о. прот. М. Ляшук. Багато праці до розбудови Батьківського Комітету й поширення його діяльності вкладали його перші члени: проф. П. Бірко, п. п. Коваль, І. Мурга, Віктор і Віра Гаркуші, п-во Зоулі та п. др. І. Смерека.

Кожний рік приносив радість зросту, а часом і болю невдач, але праця школи поширювалась, виплекувались певні традиції і звичаї, щороку додавалась одна класа і невпинно зростало число учнів. Присилались вказівки й пляни з Консисторії, випробовувались і застосовувались нові підручники й методи навчання, бо школи українознавства не є школами щоденними, але лише тижневими, отже потрібно виробляти й певний критерій до матеріалу й до вимог. Таким чином з однієї

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XIV. — Ч. 8.

СЕРПЕНЬ, 1963 — AUGUST, 1963

VOL. XIV. — № 8.

Преосвященніший Владика Борис, Єпископ Саскатунський, хіротонія якого відбулася
в Вінніпегу, Канада, 19 травня ц. р.

Фалькові, в таборі коло Дітройт, Міч., о. протопресв. О. Новицькому. В найбільшому щодо числа учасників таборі Іст Четгем, Н. Й., Служби Божі будуть відправлятися щонеділі, а кожної суботи о. Л. Долинський буде провадити з дітьми релігійні бесіди. В інших таборах буде відправлено по 2-3 Служби Божі.

В таборі Іст Четгем, Н. Й., таборування було започатковано архиерейською Службою Божою, яку відправив Вл. Архиєпископ Мстислав, під час якої сослужили йому оо. митроф. прот. Л. Долинський і прот. Б. Желехівський. Після відправи, в товаристві Голови Крайової Пластунської Старшини др. Ференцевича і його заступниці Ольги Кузьмович, Владика відвідав дітей в таборових приміщеннях, розпитував їх про таборовий побут та передав управі табору дарунок Консistorії — 100 книжечок на релігійні та національно-виховні теми.

БУДОВА НОВОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ КАПЛИЦІ В „СОЮЗІВЦІ”

В суботу, 6 липня, Владика Архиєпископ Мстислав відвідав відпочинкову оселю Українського Народного Союзу „Союзівці” в Кергонсон, Н. Й., та відбув там конференцію з президентом УНСоюзу п. Й. Лисогіром. Предметом конференції була справа будови в тій оселі нової православної каплиці, до будови якої, як запевняв п. Й. Лисогір, управа оселі приступить весною 1964 р. Вже готовий архітектурний проект нової каплиці, що його виконав архітект Іван Жуковський. Під час цієї конференції устійнено, що посвячення місця під будову нової православної каплиці в „Союзівці” відбудеться 15 вересня ц. р., одночасно з головними урочистостями 10-ліття існування оселі Укр. Нар. Союзу, що відбудуться в тій же оселі.

В неділю, 7 липня, Владика Мстислав був присутній на першій в цьогорічному сезоні в „Союзівці” православної Служби Божій, що її відправив о. прот. Б. Желехівський, в послуженні о. протодиякона М. Рибачука. Проловід виголосив сам Владика, дякуючи при її кінці п. Й. Лисогорові, дирекції УНСоюзу і управі „Союзівки” за їхні турботи по забезпеченню мешканців тієї оселі релігійною обслугою. Присутні на цій Службі Божій зложили на фонд Церкви-Пам'ятника \$62.75, а Владика всім роздав кольорові світлинки цієї Святині.

ТІ, ЩО МОЛИТВАМИ ВШАНУВАЛИ ЖЕРТВИ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

Нижче подаємо список ч. 5 осіб (списки чч. 1, 2, 3 і 4 були подані в УПС за квітень, травень, червень і липень), які в 30-ті роковини Великого Голоду в Україні звернулись з проханням про молитви за душі жертв того Голоду й одночасно прислали пожертви на фонд будови Церкви-Пам'ятника.

Д-р Р. Сочинський, Нью Йорк	\$100.00
Юрій і Ніна Сиволап, Оранж	100.00
Дарія Коба, Рочестер	50.00
о. Митроф. Протоіерей Л. Долинський	25.00
Антоніна Шульга, Бостон	20.00
Марія Кибалок, Чикаго	20.00
о. Протоіерей А. Бутків, Ст. Пол	10.00

Служба Божя і Панахида за душі жертв Великого Голоду і рідних покійників всіх згаданих жертводавців була відправлена в церкві Св. Андрія в Бавид Бруку в середу 24 липня 1963 року.

ПОДЯКА

Консistorія висловлює подяку о. Настоятелю і Парафіальному Урядові церкви Св. Трійці в Трентон за перевиконання плану пожертв на Церкву-Пам'ятник на 1963 рік та повне виконання плану обов'язкових внесків парафії (дієцезіяльний, пенсійний і однодоларовий фонди) за 1963 рік.

СТОРІНКА ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОБ'ЄДНАННЯ СЕСТРИЦТВ УПЦЕРКВИ В США

Подаємо звіти окремих Сестрицтв Об'єднання, зачитані на 3'їзді Сестрицтв 12. V. 1963 в Бавид Бруку.

Бавид Брук, Н. Дж.

Сестрицтво наше засноване 10 років тому із 13 членами. Ініціативну піонерську свою працю провадили ці перші члени тут на терені Бавид Бруку, всіма силами стараючись поширити її та зацікавити нею більшу кількість жінок. Тепер у нас 40 членів.

Молодого відділу, на жаль, у нас немає, і взагалі ми маємо труднощі в ділянці поширення членства нашого Сестрицтва. В члени Сестрицтва входять жінки не нижче 40 років віку, хоч у нашій громаді чимало є молодших жінок і таких, що в них немає труднощів мови, бо роджені і росли на Україні.

Сестрицтво наше дохід із своєї праці присвячує на користь нашої Церкви. За 10 років свого існування Сестрицтво зложило на фонд будови Церкви-Пам'ятника суму \$7,699.50.

Сума \$3,000.00 була видана Сестрицтвом до прикраси нашої тимчасової церкви-каплиці та садиби Осередку.

Тепер наше Сестрицтво знаходиться під проводом пані М. Гураль, котра докладає усіх сил і старань, щоб провадити працю нашого Сестрицтва і надалі так, як то робили її попередниці.

М. Ярмолюк.

Боффало, Н. Й.

Сестрицтво при Українській Православній церкві в Боффало, Н. Й., існує від 1952 року, на сьогодні нараховує 58 членів. Склад Управи на сьогодні: голова — П. Гладка, заступниці — Н. Лобур, скарбник — А. Квацурк, культ.-освітній референт — Т. Потієнко, секретар — Г. Самутин, члени управи: Бульба, О. Негребелька, О. Гончар.

Праця Сестрицтва в біжучому звітному періоді, як і попередніх років, проходила в трьох напрямках: 1. Загально-господарському, 2. Культурно-Освітньому, 3. Харитативному.

1. Сестрицтво все дбало про внутрішній вигляд нашої церкви (прикрашування святих образів, св. Плашаниці, всієї церкви на Великдень, Зелена Свята, Воздвиження Чесного Хреста і на Різдво). Спільно з Парафіальною Управою переводило ремонт церкви. В цьому весняному сезоні асигнувало на устаткування приміщення для Настоятеля церкви суму \$275.00. Попередніх років Сестрицтво придбало приймаючи до церкви парцелю, свічники, хоругви, килим до Вітаря, гробницю, частину облачення, покривала Престолу і аналоїв, а також посуд до кухні при Парафії. Головною метою Управи є призбирання фондів на купно нового храму, бо теперішній будинок церкви дуже старий і не відповідає вимогам парафії та публічної безпеки. На ту ціль Сестрицтво зберігає в банку суму \$2,000. Членська вкладка три дол. річно. Кожної неділі переводиться тарілкову збірку. В біжучому році було організовано двоє вечорниць і льотерею на пікніку Парафіальної Управи.

2. В культурно-освітній ділянці праці Сестрицтва великою допомогою були надіслані Головною Управою матеріали, як готові доповіді, брошурки, вказівки. Сестрицтво організувало двоє ширших сходів, на яких були відчитані реферати: 17 січня 1962 р. про Святу Варвару і Св. Катерину, 23 березня 1963 р. про виховання дітей, про Олену Пчілку і Л. Старицьку-Черняхівську.

Культурно-освітній референтка пані Т. Потієнко читала реферат на святі Матері, організованому Парафі-

Пам'ятник буде збудований. А Храм-Пам'ятник збудується, — наші сумління будуть чисті перед Господом Богом і людьми, своїми й чужими, а наші власні серця наповняться радістю і втіхою свідомості, що ми виконали свій моральний обов'язок, що ми гідно вшанували своїх рідних і дорогих, загиблих членів Великої Української Родини.

Тож після дня вшанування пам'яті жертв московського насильства, тобто після 9 червня ц. р., коли в Осередку УПЦеркви в Бавнд Бруку відбулася масова релігійна маніфестація і Панахида по жертвах голоду, внесімо кожен свою жертву на скорше закінчення Храму-Пам'ятника.

Не намагаймося доказувати в ці дні, в дні Великої Жалоби по своїх рідних, скільки яка церква внесла на побудову Церкви-Пам'ятника, бо в громадах трапляються окремі особи чи родини, що дали по 1.000 і більше доларів на побудову Пам'ятника, а є і такі, що не дали одного цента. На цю велику ціль не мусять бути ні жодного православного українця, який би не дав своєї щедрої пожертви.

Покажім себе, що ми є дозрілою Українською Нацією. Що ми переслідувались безбожницькою Москвою за релігію. Що нам заборонено було вірити в Бога, мати свою Церкву і молитися в ній. І нарешті, що тут, на Вільній Землі Вашингтона, осягли ми те, чого не могли зробити в себе вдома на Рідній Українській Землі: побудували Церкву-Пам'ятник на честь померлих від голоду.

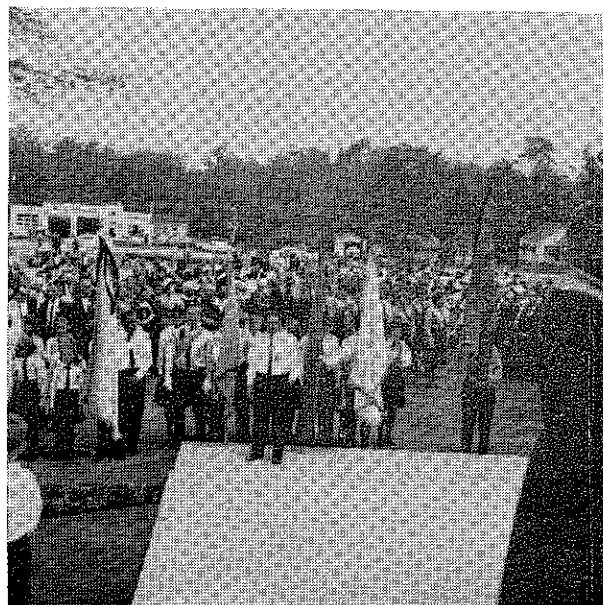
Я вірю, що це мое слово знайде зрозуміння у всіх українців, незалежно від їх віровизнання, і що вони

З ЖАЛОБНИХ УРОЧИСТОСТЕЙ В 30-ТУ РІЧНИЦЮ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ В БАВНД БРУК, Н. ДЖ.

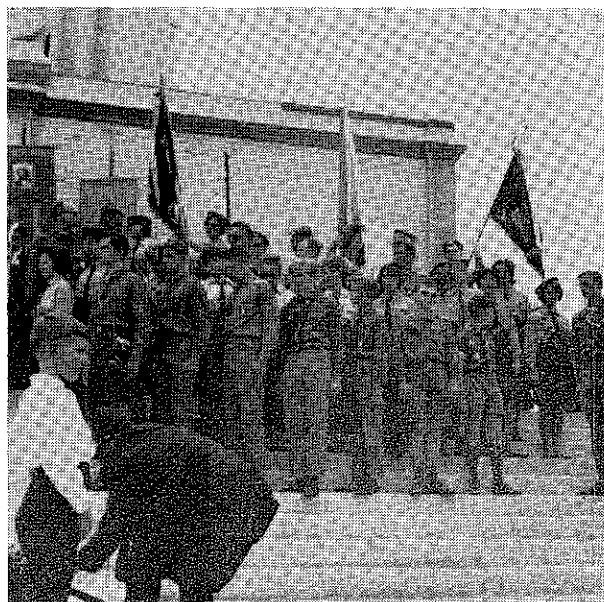

Під час співу „Вічная пам'ять”.

всі, як один, поспішають скласти свої пожертви на викінчення Храму-Пам'ятника. Нехай цей Храм-Пам'ятник буде Українською Меккою, до якої, як колись до нашої Рідної Лаври в Києві, ішли пішки на прощу, щоб помолитися Богові; до якої будуть сходитись чи з'їжджатись з усіх кінців Америки люди, щоб тут, далеко від Рідного Краю, помолитись і тим облегшити і усмирити свою наболілу душу по своїх рідних, що уже скінчили цей земний страдницький шлях, як і по тих, що ще й сьогодні мучаться і страждають в кігтях Московсько-безбожницького наїздника. **К. Степовий.**

Прапори СУМ'у і ОДУМ'у.

Пластуни з своїми прапорами.

У К Р А Т І Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XV. — Ч. 2.

ЛЮТИЙ, 1964 — FEBRUARY, 1964

VOL. XV. — № 2.

Світлина з історичної зустрічі Вселенського Патріярха Атенагораса I з Папою Павлом VI, що відбулася 6 січня ц. р. в Святій Землі.

Українське Т-во Альфа-Омега при Ванкуверському університеті відзначило нашого отця-основоположника грамотою досмертного членства. Отець брав провідну участь на кожному відтинку українського життя. Тепер є Ректором Інституту Св. Івана в Едмонтоні.

Пані Добродійка Симчич є абсолютною університету Бритійської Колумбії з степенем Б. Ед. (Бечелор оф Едюкейшон). Тепер учительює в державній школі. Маючи непересічні здібності, високі педагогічні кваліфікації, невичерпну енергію, провадить спеціальні класи дітей та дає виклади учителям державних шкіл, а разом присвячує час від приїзду до Ванкуверу для скріплення української, а головню Недільної школи при громаді. Під її провідом та з поміччю учительює у 1957-8 році Недільна школа дійшла, на підставі списків, до 168 дітей, включаючи садочок. Садочок провадився за допомогою старших учнів, вихованих у нашій Недільній школі. Лекції Недільної школи заініціювали Отець і Добродійка.

Син їх Павло скінчив медицину й тепер спеціалізується в університетському шпиталі в Мінеаполіс, Мінн. США. Дочка, панна Орися, закінчила університетський вишкіл у Ванкувері і вчителює в Норт Ванкувер, Б. К.

Ми, українці, можемо лише тішитися без заздрости цю зразковою свяченою родиною, яка своєю довголітньою працею та своєю висококультурністю здобула признання й пошану для Церкви та Української спільноти.

Ф. Богдан.

3 ПОСВЯТИ ДОМУ НА ЦЕРКВУ-ПАМ'ЯТНИК

Позаминулого 1962 р., з Мінеаполісу, Мінесота, до Денверу, Колорадо, прибула родина добродіїв Степана і Євгенії Коцюбів, з батьками. Ця релігійна родина відразу вписалася в члени парафії Укр. Прав. церкви Св. Покрови в Денвері. Добродій Ст. Коцюба знааний нам від кількох літ як ревний церковник і щедрий жертводавець. Він прислав ще з Мінеаполісу до Денверу пожертви на нашу церкву. Нещодавно панство Коцюби купили в Денвері дім. Перейшовши до нього, за нашим звичаєм та традиціями, вирішили зараз же його посвятити.

Отже в неділю, 1 грудня м. р., після Служби Божої запросили о. Настоятеля і кількох парафіян на це родинне свято. Чин посвяти дому довершив настоятель о. Т. Діателович при співучасті дяка-диригента інж. Ю. Сластіона й кількох хористів. Під час обіду з привітаннями і побажаннями виступили о. Настоятель, господар дому, Ф. Гнойовий і д-р С. Кротюк. Промовці згадували також про життя нашої парафії, її додатні сторони і недоліки.

Після того Настоятель о. Т. Діателович звернувся з закликом до присутніх скласти пожертви на Церкву-Пам'ятник. Такі пожертви зложили: Ст. Коцюба \$10.00; по \$5.00: о. Т. Діателович, д-р С. Кротюк; по \$2.00: Ф. Гнойовий, д-р Б. Вавришук; по \$1.00: інж. Ю. Сластіон, М. Биковська, А. Січинський, В. Виннич, Ст. Стебельська — разом \$29.00.

Всім жертводавцям щире спасибі, а мешканцям свяченого дому многая літа і мир дому тому! **Ф. Гн.**

ПАМ'ЯТЬ ЖЕРТВ ГОЛОДУ ЗОБОВ'ЯЗУЄ

Передаючи цьогорічні дивіденди УНСоюзу членам нашого 345-го відділу (Мінеаполіс, Мінесота), управа відділу організувала, поруч із збірковою акцією пожертв до Фонду Наглої Потреби УНС та збіркою пожертв на розбудову нашої місцевої української відпочинкової оселі „Кун-Лейк“, також і збірку пожертв на довершення будови Церкви-Пам'ятника в Бавнд Бруку. Ця збірка дал \$65.00. Доеднуючи до них \$15.00 з відділової каси, пересилаємо до Консистоії УПЦ чек на \$80.00.

Жертводавцями були: проф. Пундик Юрій \$3.80; др. Данилюк Михайло \$3.60; по \$3.00: інж. Амерслав Анд-

рій, Гайва Петро, проф. Грановський Олександр; інж. Фридрих Андрій \$2.40; по \$2.00: прот. о. Антохій Микола, Берецька Оксана, Гноєвий Анатоль, др. Гуменюк Леонід, інж. Гінтнер Олександр, Дербуш Микола, Змага Олекса, Каркоць Михайло, Кість Ганна, Рибак Роман; по \$1.80: ред. Колянківський Микола, Кулик Василь; по \$1.60: Полець Олександр, Тоцький Семен; по \$1.00: інж. Гайдай Олександр, др. Гайдак Микола, Гарасим Ганна, Гловацький Василь, Данилюк Аліса, Домбровський Василь, Елліот Інна, Квятковський Михайло, Ковалів Йосип, Купріячук Степан, Маланчук Константин, Назаренко Катерина, Пилатюк Олекса, Саламандик Гльорія, інж. Филипович Олександр, полк. Філонович Василь, Форсман Роза, проф. Янківський Дмитро, Семетюк Анастасія \$0.90; Пупеза Василина \$0.50.

Наступного року наш відділ УНСоюзу знову переведе збірку коштів для Церкви-Пам'ятника. Гадаємо, що у списку жертводавців, як і цього року, будуть, поруч з вірними УПЦ, також і українці іншої церковної приналежності, бо ж будова Церкви-Пам'ятника є всенациональною справою, в тій самій мірі, як всенациональною була трагедія штучного голоду в Україні.

Звертаємося до відділів Українського Народного Союзу та відділів інших українських братньо-забезпечених організацій із закликом — також перевести збірку коштів на довершення будови Церкви-Пам'ятника жертвам голоду. Це ж бо є наша загальнонаціональна справа.

Управа 345-го відділу УНС.

ДВІ РАДІСНІ ПОДІЇ В ПРАВОСЛАВНІЙ ПАРАФІЇ В КЛІВЛЕНДІ

Цього року, в місяці жовтні, відбулися в нашій громаді дві радісні події. В тому місяці святкувалося два „Золоті Ювілеї“ в двох заслужених і поважаних у парафії родинах.

Перше свято відбулося 7 жовтня. Григорій і Марія Лозик відзначили 50-ліття подружого життя. Св. Службу Божу того дня відслужив парох о. Степан Голутяк. Після Св. Літургії о. настоятель поблагословив щасливих ювілятів і склав поздоровлення, побажавши їм Божого благословення, щастя й радості та многи дальші літа життя. Присутні діти, внуки, парафіяни та члени Сестрицтва — всі зі сльозами радості теж вітали шановну пару, відспівавши їм „Многая літа“.

Після відправи, Сестрицтво Преч. Діви Марії, до якого належить від самого початку шановна Ювілярка, справило обід. На обід прийшло поважне число людей, щоб особисто привітати шановну пару. Навколо батька й мами сиділи діти: 4 дочки — Анастасія, Анна, Олена й Марія й син Петро; тішилися, що Господь поблагословив їхніх батьків довгим життям та кріпким здоров'ям.

В часі обіду о. настоятель, вітючи Ювілятів, Григорія й Марію, зокрема дякував їм за суму \$50.00, які склали на руки пароха на Церкву-Пам'ятник, що будується на спомин і вічну згадку по героях і мучениках українського народу. За прикладом цих щирих і добрих людей пішли і інші та склали ще \$50.00 на цю добру ціль. Це були: Антін Набережний \$10.00; по \$2.00: Ол. Вуйцік, Ол. Масляний, А. Держипільська, М. Туркас, М. Хромчак, Ант. Бончак, Ол. Бончак, М. Лапицька, Х. Секула; по \$1.00: К. Крачковська, П. Коровець, А. Августин, О. Крачковська, А. Маланчук, Л. Поганич, Р. Кузьма, Р. Пончак, М. Багній, А. Пенювич, М. Сорока, Ан. Смит, Ем. Пшевлюцька, Р. Тимцюк, А. Станько, Марія Лозик, Анна Лозик, П. Криль, Ю. Секелик, Р. Майкович; Н. Н. \$2.00. Разом \$100.00.

Друге свято відбулося 27 жовтня в честь шановних Петра й Розалії Криль. В той же день, після Св. Літургії, о. настоятель поблагословив щасливу пару та разом з присутніми в церкві родиною й парафіянами

була відправлена Панахида по героях, що впали за волю України під містечком Базар на Волині. Під час молебня і панахиди в церкві була велика кількість мирян і Одумівської молоді в уніформах. В церкві Св. Тройці молебень за Президента і Український Уряд в екзилі відправив о. прот. А. Селепина.

Всім, хто в будь-якій мірі спричинився у підготовці цього урочистого зібрання, Управа Товариства Прихильників УНР м. Ньюарку, Н. Дж., приносить щире подяку.

К. Степовий.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ДЖЕРЗІ СИТІ ВІДМІТИЛА 30-ЛІТТЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

Українська Громада в Джерзі Ситі, в неділю 1 грудня 1963 р., відмітила 30-ліття штучного голоду в Україні жалібними сходами.

Сходниці, започатковані молитвою „Боже, вислухай благання!”, відкрив Голова місцевого відділу УККА п. Вол. Білик.

Доповідь на тему „Трагедія України в 1933 році” виголосив п. проф. Самуїл Мухин. Доповідач з'ясував присутнім, в який спосіб червона Москва організувала штучний голод, для того, щоб винищити більше 6 мільйонів українського селянства, як основного джерела українського націоналізму. Проф. Евстафій Ясеньовський відчитав „Звернення” владик Греко-католицької Церкви в Галичині в час того голоду, коли офіційний світ мовчав, до людей доброї волі про той голод і поміч.

Доповідь була доповнена деклямаціями учениць Рідної школи. Уривок із твору Ярославської про погребників відчитала Наталка Кравчук; Тереза Хижак продеклямувала „в обіймах голоду” Олеся, а „Плач сиріт над померлою матір'ю” Анна Дідик.

Жалібні сходи закінчено гімном „Ще не вмерла Україна”.

По закінченні сходниці, на заклик проф. Мухина, присутні зложили \$30.00 на Церкву-Пам'ятник в Бавнд Бруці. Пожертви зложили: по \$5.00: В. Жуковець, Ол. Ващук; Невідомий \$3.00; по \$2.00: Фр. Колодій, В. Гела, П. Лисак, Дм. Дідик; по \$1.00: Ів. Грабар, І. Шевчук, В. Карий, Зарічний, А. Драган, Ю. Харченко, В. Білик, М. Дзвоник, Невідомий.

Присутній

ТРИДЦЯТЬЛІТТЯ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ ВІДЗНАЧИЛИ В ПАССЕЙКУ, Н. ДЖ.

Українські церкви і Об'єднані Організації відзначили, 1 грудня м. р., тридцятьліття голоду в Україні. В цю пам'ятну неділю наш парох о. прот. Т. Форостій відправив урочисту Панахиду за жертви голоду, сказавши при цій зворушливості слово та закликавши вірних до масової участі в Протесті-Академії, яка відбулася в залі Української Централі. Відкриття молитвою сумної Академії зробив Всч. о. Д. Федасюк з Укр. Кат. Церкви. Вступне слово, з великим зворушенням, виголосив п. Лесьо Сисин, а головну промову надзвичайно вдало сказав ред. В. Давиденко із „Свободи”. Хор проспівав дві пісні: „З чистим серцем” і „Народним Лицарям”, під бурхливі оплески зібраної громади. Деклямував „Прокляті роки” Ю. Клена — проф. Головацький, деклямував надзвичайно вміло і з глибоким чуттям, як справжній майстер цього діла. Головну промову в англійській мові виголосив мгр. А. Мец дуже добре. Виступав ще хор „Боян”, під диригуванням Я. Костишина, який проспівав „Журавлі” і „Молитву” із „Запорожця за Дунаєм”, за що хори дістали належне признание оплесками дуже численної публіки. Слудувало ще кілька промовців, з яких годиться відмітити промову інж. Ясюка, представника і провідника Білоруського Конгресового Комітету, який в надзвичайно теплих словах висловлювався про українців, як друзів його також поневоленого народу. Відчитав резолюції п. Петич, як присутник загального комітету по

організації імпрези. Він власне був і душею цієї надзвичайно вдалої імпрези. Також зроблено протест проти „Вашингтон Пост” за її ворожу акцію проти побудовання пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні.

На закінчення о. прот. Т. О. Форостій провів молитву, яку, на бажання багатьох, подається тут вілості.

„Царю Небесний, в Тройці Святій перебуваючий! Вислухай покірні молитви наші, які в ім'я цілого зболілого Українського Народу в нинішній вечір Тобі Єдиному приносимо! Прихили ухо Твое до благань наших, які шлемо за себе і за цілий наш обездолений Український Народ, який гекатомби жертв приніс у стіп Твогого жертвника за краще життя і за волю нашої Боголюбивої матері України! Почуй, Великий Боже, просьбу нашу, вислухай молитву нашу! Ти був, є і будеш нашим прибіжищем і захистом. Даруй нам Своєю ласку і правду, якої шукаємо століттями, працюючи над визволенням із кайдан ворожого займанця — Москви, яка забирала і забирає століттями останню латану сорочки з плечей обездоленого побожного Українського Народу!

Ворог наш скріпився і нищить далі наш Народ, як винищив був в тридцяти роках штучним голодом сім мільйонів безвинних українських селян. Подай, Господи, вічну щасливість у Твоєму Небесному Царстві всім жертвам голодової смерті, а нам подай сили і мужності витримати у нашій постанові: ціле своє життя віддати на службу Тобі Єдиному і на службу Українській нації!

Від самих початків Християнства не було в світі гірших Твоїх ворогів, о Господи, які б більше нищили Віру і побожний наш Народ, як червоні, що найголовнішою ціллю життя свого мають знищити Віру, а з нею і волю нашого Народу!

Ці всі наші болі і скарги приносимо Тобі, наш Небесний Отче, і просимо: подай нам сили і мужності! Дай, щоб на кістках невинно замучених семи мільйонів Українського цвіту — вирости нові лицарі, нові борці, які далі понесуть Твою незаплямлену хоругву до кращого завтра, до визволення нашого многостраданного Народу із тяжких кайданів дикости й жорстокости! Пошли нам нових і ще кращих провідників, які доведуть наш безталанний Народ до цілковитого визволення України!

Ми надіємось на Тебе і віримо, що встане Україна знову у великій силі і славі і розвіє тьму неволі, світ правди засвітить і помоляться на волі невольничі діти!

На Тебе надіємось, Тобі поклоняємося і Тебе слави-мо на віки вічні. Амінь”.

Чистий дохід з імпрези \$100.15 вислано на Церкву-Пам'ятник в Бавнд Бруку.

Резолюції були вислані до визначних сенаторів і конгресменів у Вашингтоні, а також до губернатора Гюса та визначних американців стейту Нью Джерзі. Про це місцевий „Геральд-Нюс” також своєчасно писав. Свято вийшо на славу українського імені!

Присутній.

ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ ПАНСТВА СТЕПАНА І МАРІЇ ЛІВАЙ З РОЧЕСТЕР, Н. Й.

В неділю 10. XI. 1963 р. наша Громада відмітила 50-ліття з дня одруження ВШ. панства Степана і Марії Лівай.

Після Служби Божої було відправлено врочистого Молебня за чином Благословення Супругів в день 50-ліття їх шлюбу. Відправу гарно співав наш Хор під керівництвом п. Ю. Оношка. На цю оказію діти ювілятів прикрасили храм і св. Вівтар чудовими білими й золотими квітами. По Молебні ювілятів привітав о. Настоятель з відповідними для них побажаннями, а Парофіальна Рада через о. Настоятеля передала для них подарунко \$25.00.

Господь обдарував Ювілятів великою, славною ро-

У К Р А Т Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XV. — Ч. 11-12. ЛИСТ.-ГРУДЕНЬ — 1964 — NOV.-DECEMBER VOL. XV. — № 11-12.

Проф. ОЛЕКСАНДЕР ЛОТОЦЬКИЙ († 1939 — 1964)

В 25-ту річницю смерті визначного українського громадянина, міністра ісповідань Української Держави, посла УНРеспубліки до Туреччини, професора канонічного права Теолог. факультету Варшавського Університету, Директора Українського Наукового Інституту в Варшаві та автора багатьох наукових праць, складаємо поклін Його світлій пам'яті. В. Й. П!

Церква-Пам'ятник

На чільне місце своїх постанов V-ий Собор нашої Церкви поставив справу закінчення будови Церкви-Пам'ятника. Реферуючи на Соборі цю справу, Вл. Архiepископ Мстислав пригадав, що будову цього Храму було розпочато з дуже малим запасом готівки. Не зважаючи на це до будови приступлено, бо ініціатори будови мали безмежну віру у святість ідеї й скорі її зрозуміння всіма українцями поза Батьківщиною. І в основному вони не помилились, хоч, правда, зрозуміння ідеї поставлення Пам'ятника-Церкви, над спільною могилою мільйонів наших попередників та борців і мучеників за волю й державність України, зростало серед наших людей не так скоро, як того сподівались перші фундатори. Все ж таки число прихильників цієї ідеї постійно зростало й росте та зросло до тієї міри, що Храм-Пам'ятник уже стоїть і чекає лише на викінчення внутрішньої частини будови.

Як зазначив далі Владика, Церкву-Пам'ятник ми могли б закінчити вже років два тому, коли б не одна біда, а саме — пожертви на будову припливали повільніше, ніж росла сама будова. Через це ми завжди спізналися з виплатою належності за вже довершену роботу. Роки 1962 і 1963 були тими, в яких треба було сплачувати не тільки рати й відсотки за одержану на будову банкову позичку, але й задовження контракторів. Проте, на початку 1964 р. Консисорія вже мала змогу приступити до закінчення будови та розпочала в травні місяці пертрактації з кількома контракторами. Та, на жаль, передсоборна акція групи осіб, скерована проти Консисорії, стримала нормальний доплив пожертв на фонд будови, знижуючи суму місячних пожертв до 1-2 тисяч доларів. Це довело до того, що Консисорія постановила, а Рада Митрополії затвердила, — стриматись з закінченням будови, аж до рішення в цій справі цьогоорічного Собору Церкви. Представивши Соборові теперішній фінансовий стан фонду будови Церкви-Пам'ятника, на якому на день 1 жовтня ц. р. було \$55,065.64, Владика ствердив, що і тепер існують можливості приступити до закінчення будови, але лише і тільки при умові, що настоятелі й парафіяльні уряди тих парафій, які ще досі не виконали фінансового плану по збірці пожертв на фонд Церкви-Пам'ятника, що його схвалив попередній Собор 1961 р., негайно приступлять до збірки пожертв і закінчать її найпізніше до кінця квітня 1965 року.

У зв'язку з цим Собор доручив Консисорії поробити всі необхідні заходи, щоб до закінчення будови було приступлено якнайскорше, по зможі ще в біжучому році, з тим, щоб повне закінчення наступило найпізніше до червня-липня 1965 р. Одночасно Собор постановив звернутися з закликом до вірних нашої Церкви про дальші щедрі пожертви на закінчення будови нашої спільної Святині та зобов'язав настоятелів і параф. уряди тих парафій, що спізналися з збіркою пожертв, закінчити її до кінця квітня 1965 р. Окрім

того, Собор доручив Консисорії подати в найближчих числах „УПСлова” список тих парафій, що вже виконали визначений їм план збірки пожертв на фонд будови Церкви-Пам'ятника та щоб місячно подавати до відома цілої Церкви про ті парафії, які послішать за закінченням збірки пожертв серед своїх членів.

У зв'язку з цим, голова Консисорії, вже в перших днях листопада, розпочав розмови з контракторами і устійнив, що існує повна можливість розпочати частину робіт по закінченню будови вже в грудні ц. р., а саме — приступити до перевірки системи ogrivання цілої будови і закінчити її інсталяцію в верхній частині церкви. Так само, у тім же часі, можна приступити до закінчення інсталяції освітлення в верхній частині будови. Як стверджено, ці роботи мусять попередити інші, бо до тинкування внутрішніх стін церкви можна буде приступити тільки тоді, коли система ogrivання буде обслуговувати всю будову. Одночасно голова Консисорії ствердив, що існує можливість, ще перед 15 грудня ц. р., закінчити пертрактації з контракторами й підписати з одним із них умову на повне закінчення будови. Так само стверджено, що існують всі технічні можливості закінчити всю будову ще перед липнем 1965 р.

Проте, щоб закінчити будову Церкви-Пам'ятника ще перед липнем 1965 р., мусять заіснувати абсолютно певні й реальні фінансові підстави. А їх можуть і повинні дати в першу чергу ті парафії, що ще винні на фонд будови Церкви-Пам'ятника майже \$106.000. Коли цю суму парафії зберуть до кінця квітня 1965 р., тоді Консисорія буде мати повну змогу не тільки закінчити всю будову, але й сплатити наперед значну частину банкової позички, що її одержано на будову Церкви-Пам'ятника ще в 1960 р. і яка коштує нам на протязі минулого року майже \$20.000 за відсотки. А коштує лише і виключно тому, що з виконанням фінансового плану, що його схвалив Собор 1961 р., більшість парафій постійно спізналась.

Отже, як бачимо, ми маємо всі можливості будову Церкви-Пам'ятника закінчити і то в скорому часі. Треба тільки, щоб постанови соборів нашої Церкви в рр. 1961 і 1964 зобов'язували всіх нас, всі наші парафії, всіх священиків. Провід Церкви вірить, що цьогоорічний Собор, який об'єднав усіх нас і показав, що тільки в об'єднанні сила і змога виконати кожний перед Церквою обов'язок, доведе всіх нас до того, що в недалекому часі полине радісна вістка: **всі наші парафії повністю виконали свій обов'язок у ділі будови Церкви-Пам'ятника.** Цю віру Провід нашої Церкви бере за головну підставу до пороблення всіх заходів для найскоршого закінчення будови нашого Храму Слави.

Проте, особливу віру й надію Провід Церкви покладає на тих добродіїв — будівничих Церкви-Пам'ятника, які вже вклали в будову не одну свою цеглину та які, не зважаючи на ніщо, постійно додають свої шед-

рі пожертви, бажаючи лише і тільки одного, а саме — щоб вістка про закінчення будови яконайскорше облетіла весь світ й долетіла в Україну, в якій наші брати і сестри вже знають про розпочату нами будову Храму-Пам'ятника над сплюндрованими ворогом могилами наших братів-мучеників та дивуються, що будови цього Храму ми — вільні люди — ще й досі не закінчили. Про це свідчать листи з Батьківщини та оповідання тих, що мали змогу побувати на ній на проязі кількох останніх років. Пам'ятаймо про це!

СТАН ЗБІРКИ ПОЖЕРТВ НА ЦЕРКВУ-ПАМ'ЯТНИК

Парафії, що вже виконали план збірки пожертв на фонд будови Церкви-Пам'ятника: Св. Андрія в С. Бавнд Брук, Н. Дж., Св. Михаїла в Балтимор, Мд., Св. Покрови в Брукліні, Н. Й., Свв. Петра і Павла в Вільмінгтон, Дел., Св. Андрія в Гренд Репідс, Міч., Св. Михаїла в Геммонд, Інд., Св. Покрови в Денвер, Кол., Св. Володимира в Джерзі Сіті, Н. Дж., Успіння Пресв. Богородиці в Лорейн, Ог., Св. Юрія в Майнерсвілд, Па., Св. Миколая в Мінеаполіс, Мінн., Св. Миколая в

Монессен, Па., Св. Вознесення в Нанті Гло, Па., Успіння Пресв. Богородиці в Нортгемптон, Па., Св. Тройці в Сіятел, Ваш., Св. Тройці в Трентон, Н. Дж., Св. Покрови в Філадельфії, Па., і катедра Св. Володимира в Чикаго, Ілл.

Парафії, яким лишилось дозбирати менше як \$500: Св. Софії в Байон, Н. Дж., Св. Володимира в Гартфорд, Конн., Св. Покрови в Геркімер, Н. Й., Св. Івана Хр. в Джансон Сіті, Н. Й., Св. Тройці в Ірвінгтон, Н. Дж., Св. Миколая в Лейквуд, Ог., Св. Андрія в Лос Анджелес, Кал., Св. Стефана в Менвілд, Р. А., Св. Покрови в Нью Гейвен, Конн., катедра Св. Володимира в Нью Йорку, Н. Й. Св. Покрови в Петерсон, Н. Дж., Св. Покрови в Рочестер, Н. Й., Св. Юрія в Трентон, Н. Дж., Стрітєння в Фенікс, Ар., і Св. Софії в Чикаго, Ілл.

Список парафій, які мають ще дозбирати пожертв на суму більшу ніж \$500, буде поданий в черговому числі „УПСлова”, за станом на кінець грудня 1964 р. Для цих парафій є час приспінити збірку пожертв ще в цьому році й зайняти в списку парафій-жертводавців більш почесне місце.

А ти, Полісся, шуми...

(Пам'яті Федора Одрача).

В ніч з вівторка на середу — з 6-го на 7-ме жовтня цього року, несподівано й передчасно перестало битися щире українське серце нашого відомого талановитого письменника Федора Одрача. Серце його, сповнене по самі вінця рідкісно великою любов'ю до рідного Полісся, до останнього віддиху билося для нього, несло в безсмертність його овіяну містикою красу і страждання за долю його народу. Мало сказати, що він любив Полісся — він його кохав, кохав щиро й вірно таким величним коханням, яким ніхто й ніколи не зможе покохати людину. Сльїми й радістю, горем і щастям своєї багатой душі перелив у твори найтонші нюанси його життя, його краси, чару, таємничості й величі. Подарував ці твори нам і майбутнім поколінням на вічність, щоб „подих рідної землі” жив і життя та силу давав, так як його сповнював титаничною силою, яка перемогла всі наступи окупантів і недолю чужини, твердо тримала творче перо в його руці, вела його рівним шляхом служіння своєму народові.

Він був поліщуком, як то кажуть, з крові і кости. Жодні нашарування чужини не покрили його, бо чи ж не породило його Полісся на вічну вірність, чи ж не заповідало йому, щоб в серці своєму зберіг його до смерти й любов свою у пісню про Полісся перелив. „Так, так, юначе, це подих рідної землі”, лилося з верховіття до його душі. „Це чарівний подув неперевершеної і рідної краси, це сила могутня й приваблива, що полонить на віки вічні твоє серце Не нашорешуй

свої вуха, юначе, бо й так нічого не почувеш; сутність великого рідного чару не для твого слуху, не для твого ока — для душі твоєї, юначе. І не жахайся, хай твоє серце заспокоїться, бо те, що коло тебе — це бальзам на твою душу. А дуби он, що перед тобою, старезні і кучеряві, чи не чуєш їхню премудру мову? Чи не чуєш монологи про великі походи лицарів з кривими шаблями? А он ця тужлива мелодія, що зривається з тендітних галузок і тайною розливається по лісі. Це плач молодої бранки. Скигить вона ніби чайка степова... А он ці стрункі хвої та клени стрілисті Вони теж розповідають тобі премудрості неземські. Пісня в їхніх галузках, це хвала Творцеві, що плете золоту тканину на майбутнє для твоєї країни. Серцем і душею сприймай ці віші монологи й співи чарівні, юначе”. („Щебетун”).

Такі „премудрості” нашептали покійному пралісі Поліські, і не розгубив він їх, а передав широкій Україні і всім її дітям та чужим світам у повісті „Щебетун” і у всій своїй творчості. Лишив живою „на віки вічні” свою душу чарівну й змістовну, як рідні праліси, що його викохали, чисту, як „хвала Творцеві”, сильну й прекрасну, як віра, в світле майбутнє України.

Не хочеться вірити, що за цим самим столом, за яким я, сповнена скорботою, сьогодні пишу ці рядки про вже покійного славної пам'яті Федора Одрача, ще так недавно, тільки півтора роки тому, сидів він проти мене щасливий і життєрадісний, повний творчого запа-

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

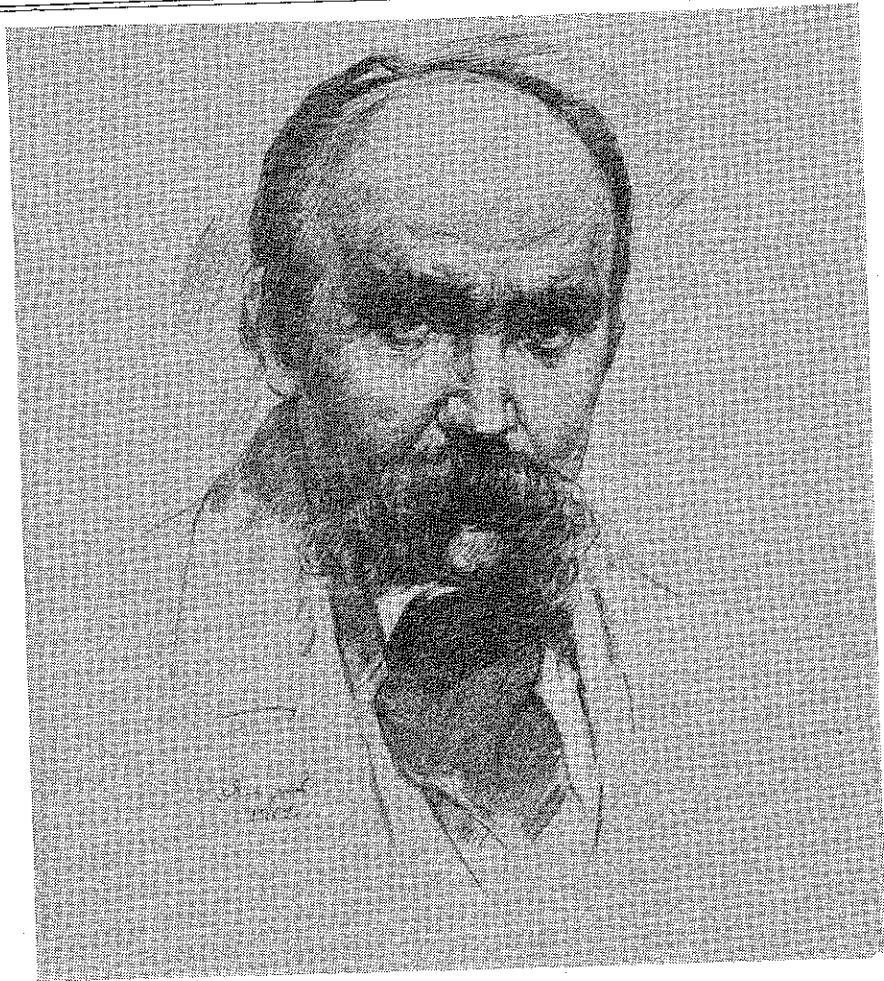
Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XVI. — Ч. 3.

БЕРЕЗЕНЬ, 1965 — MARCH, 1965

VOL. XVI. — № 3.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО
1814 — 1861 — 1965

До Всечесного Духовенства,

ПАРАФІАЛЬНИХ УРЯДІВ І МИРЯН УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ в США

Дорогі Отці, Брати і Сестри!

За нами дві радісні дати-події: П'ятий Собор нашої Церкви, що був іспитом нашої зрілості, і Різдво Христове, що є великим святом нашої Віри. Кожна з цих подій, хочемо вірити, залишила свій тривалий слід на нашому особистому як також і на нашому релігійно-громадському житті, як членів Рідної Церкви-Матері. Зоря любови до людей і їх душевної обнови над Вифлеєм просвітила шлях, яким мусимо іти до вічного щастя, до остаточної мети нашого людського призначення. П'ятий Собор нашої Церкви упорядкував наш внутрішній світ, скріпив нашу єдність і вірою, любов'ю та новими надіями наповнив наші серця й уми!

Перед нами безмежне поле дальшої і наполегливої праці. Об'єднаними силами мусимо далі орати нашу рідну церковно-громадську ниву і сіяти на ній плід добрий. А коли народжений Син Божий дозволить нам діждатися наступного Собору, щоб зібрали ми врожай великий і овоч чистий. Щоб наші мислі, наші руки і наші духові зусилля розбудовували наші спільні вартості та приготували кращу будучину нашому Народові і нашій Церкві!

Першим і невідкладним нашим завданням є довершити будову Церкви-Пам'ятника, що його спільним коштом і працею вірних нашої великої церковної Громади здвигаємо над мільйонами невідомих нам могил наших попередників та героїв і мучеників українського народу. В цьому Храмі, свідкові нашої духовної єдності, ісповіданні нашої віри в безсмертя і в нерозривний зв'язок Церкви земної з Небесною, буде приноситись з покоління в покоління безкровна жертва за спокій душ наших померлих. Зокрема за тих відомих і невідомих страдників нашого народу, що скінчили своє життя на далеких засланнях, по тундрах, таборах смерти, по в'язницях, або страшною голодовою смертю під час Великого Голоду 1932-1933 років.

Храм-Пам'ятник уже стоїть і чекає лише на викінчення внутрішньої частини будови, а саме: тинкування і розписання внутрішніх стін, та інсталяції системи ogrівання і освітлення. Справу закінчення будови Церкви-Пам'ятника П'ятий Собор поставив на чільне місце своїх постанов: „Ствердивши спізнєння з закінченням будови Церкви-Пам'ятника”, читаємо в цих постановах,

„Собор кличе всіх, що ще не вписані в книгу будівничих Церкви-Пам'ятника, поспішити з щедрою пожертвою на закінчення її будови. Окрім того, Собор доручає отцям настоятелям і парафіяльним урядам тих парафій, які ще досі не виконали плану збірки пожертв на фонд Церкви-Пам'ятника, що його схвалив Собор Церкви в 1961 році, закінчити збірку пожертв найпізніше до 15 квітня 1965 року. Одночасно Собор доручає Консисторії Церкви докласти всіх старань і використати всі засоби, щоб повне закінчення будови наступило найпізніше до липня 1965 року”.

Не маємо сумніву, що існують всі підстави до того, щоб здійснити таку рішучу постанову нашого Собору! Не можемо поминути, що завершення будови буде мати також цілий ряд важливих практичних наслідків для дальшого розвитку і росту нашої Церкви. Так наприклад, з закінченням будови буде розв'язана пекуча справа приміщення Архіву-Бібліотеки і Музею, в яких знаходитимуться неоцінімі скарби українського духа. Сполучення цих установ для збереження пам'яток культурного розвитку народу нашого з Церковною святинею свідчитимуть про вірність нашої національної традиції — творити духові цінності на християнській основі!

Тому й звертаємось до Вас, дорогі Брати і Сестри, допоможіть довести цей побожний задум до кінця! В першу чергу кличемо всіх тих, хто спізнався з своїм даром на будову Храму-Пам'ятника стати якнайскорше Його будівничими!

На цьому місці не можемо не згадати й з найбільшим признанням піднести заслуги тих сотень і тисяч наших жертвених вірних, громадян-патріотів, які серед праці та своїх щоденних турбот, не забувають про свою Рідну Церкву та про святий обов'язок нести спільний тягар відповідальності за її життя і розвиток. Ряди цих тихих патріотів, людей доброї волі, за останніх п'ять літ значно зросли. Вони своїм ділом і прикладом доказують, що громада це великий чоловік!

З вірою в цих людей доброї волі та надією на поповнення їх рядів приступаємо, з Божою Поміччю, до закінчення будови нашого Храму Слави!

Нехай не залишиться ні одного серед нас, хто б не вклав в Його будову хоч одну своєю цеглиною!

З любов'ю в Христі,

**Митрополит ІОАН,
Архієпископ МСТИСЛАВ,
Архієпископ ВОЛОДИМИР.**

Члени Церковної Ради Митрополії: протопресв. Іван Савчук, протопресв. Федір Білецький, прот. Василь Олійник, прот. Андрій Бек, прот. Теодор Форостій, прот. Лев Опока, прот. Орест Кулик, прот. Степан Біляк, прот. Богдан Желехівський, прот. Михайло Земляченко, прот. Микола Харішак, о. Юрій Гнатко,

Людмила Івченко, Кость Варварів, Володимир Сосонка, Іван Марчишин, Василь Завітневич, Володимир Пипюк, Богдан Грицишин, Валерій Остапенко, Анатолій Булавка, Євген Новицький, Теодор Баган.

Церковний Суд: протопресв. Федір Борещкий, протопресв. Філімон Кульчинський, митр. прот. Петро Ковальчик, прот. Іван Данилевич, Др. Іван Драбатиї, Степан Коцюба, Йосип Подгурський.

Контрольна Комісія: Митроф. прот. Омел'ян Мицик, митроф. прот. Артемій Селепина, прот. Мирон Пахолок, Іван Зазворський, Петро Лихошерст, Степан Габель, Д. Тодд.

Архієпископ ВОЛОДИМИР

Час посту світло почнімо

„Постом і молитвою, як єдиний Милостивий, Господи, просвіти мене” (Із стих. на веч. нед. сироп.).

Сьогодні, в „неділю сиропусну”, або „прощення”, на порозі Великого Посту євангельське читання під час Літургії (Мф. VI, 14-21) навчає нас прощати людям провини, не допускати лицемірному посту і збирати собі скарби не на землі, а на небі, бо де скарби наші, там і серце наше.

Христос так каже: „Коли ви прощатимете людям провини їх, то простить і вам Отець ваш небесний, а коли не прощаєте людям їх провин, то й Отець ваш небесний не відпустить вам провин ваших” (ст. 14). По людському Він домовляється з людьми і вказує як на умову — прощення нами провин ближнім, коли ми хочемо, щоб Бог простив нам наші провини перед Ним. Завжди нам належить жити добrorозсудливо і праведно, завжди скеровувати бажання і діла наші до того, що вгодне волі Божій, але тепер ми ще з більшим старанням повинні очищати свої серця, бути готовими виконувати подвиги чеснот, тому що наблизилися дні нашої скрухи сердечної і покаєння, приділені нам Церквою. Якщо ми вважаємо пристійним і благочестивим в святковий день виходити в кращій одежі і своїм зовнішнім виглядом виявляти радість нашого серця, і дім прикрашати якнайкраще, то чи не годиться кожному з нас прикрасити свою душу, як правдивий і живий храм Божий, бути обережним, щоб найменша пляма нечестя не забруднила її ли-

це, не спотворила найменша риса лицемірства? Інакше, яка ж користь мати зовнішній вигляд чесноти, коли душа наша заплямована якимсь пороком? Всі ми брати і сестри во Христі. Тим же Духом всі освячені, тією ж вірою живемо, до тих же самих таїнств приступаємо. Не зневажаймо цієї єдності, яка повинна зробити нас лагіднішими, щирішими. Коли хтось кого скривдив якоюсь несправедливістю, переступом, нехай дістане прощення від скривдженого. Нехай відніметься гнів милістю, нехай заміниться помста прощенням, бо Бог обіцяє нам милість і прощення тільки тоді, коли ми їх виявляємо до інших. Нехай припиниться ненависть, сварка, ворожнеча, нехай любов об'єднає всіх. Християнин особливо повинен пам'ятати слова: „Нехай не зайде сонце в гніві вашому” (Еф. IV, 26). Не дозволяймо ворожнечі пережити ніч. Коли між тобою і ближнім з'явилася рана ворожнечі, скоріше лікуй її: іди до ближнього і скажи: „Прости, не дамо радіти дияволу, забудьмо все!” „Але ж я не винен: він мене образив”, — скаже хтось. Тим краще: значить, тобі легше правому. Ти йдеш не на приниження, а на діло примирення, а „миротворці Бога побачать”. Твоє прощення і твоє прохання про примирення буде „вуглем” на його голові і примусить його опам'ятатись.

Перед початком Великого Посту, в „Неділю прощення”, відповідно до євангельських слів про прощення провин ближнім, здавна в нас існував звичай просити одно в одного

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

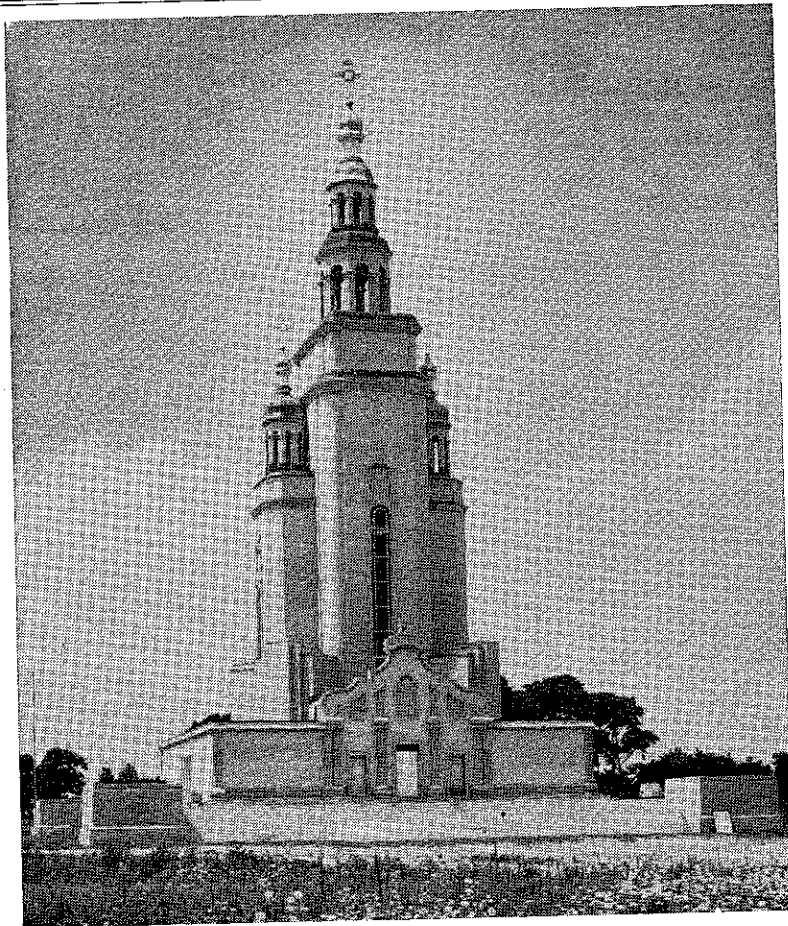
Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XVI. — Ч. 7.

ЛИПЕНЬ, 1965 — JULY, 1965

VOL. XVI. — № 7.

З надією на Божу поміч і щедрість наших людей, в місяці травні приступлено до закінчення будови Церкви-Пам'ятника. Тих, хто ще не вложив свої цеглини в її будову, просимо поспішити з пожертвою і вписати себе в книгу будівничих цієї Святині.

дом і відновлений в апостольстві, святий апостол Петро все своє життя не міг забути, згадуючи свій тяжкий гріх перед Ісусом Христом. За свідченням передання, апостол Петро, почувши вночі спів півня, став на молитву, сльози рясні текли з очей його.

Ще більший гріх у минулому мав апостол Павло. Він був жорстоким переслідувачем християн Єрусалимської Церкви. Коли ж він прозрів своїми духовними очима, як Христос з'явився йому на шляху до Дамаску, куди він, тодішній Савл, ішов для переслідування християн, то перевищив своєю апостольською ревністю всіх інших апостолів. Крім своєї безпосередньої апостольської діяльності, він залишив нам свої безсмертні 14 Послань до християнських Церков та окремих осіб. Ці послання й донні не втратили свого значення і служать багатющим джерелом для проповідання віри Христової і разом з тим є однією із складових частин Божественної Літургії та інших церковних відправ.

Так апостол Павло з колишнього Савла, переслідувача християн, став Первоверховним апостолом Церкви Христової. Він з скромністю і смиренням прийняв це високе служіння, невимушено ісповідуючи перед

Церквою словами: „Я не гідний називатися апостолом”.

Як апостол Петро все своє життя в сльозах згадував зраду своєму Божественному Вчителю, так і апостол Павло ніколи не забував, що в часи молодості вчинив тяжкий гріх, переслідуючи християн. В своїх Посланні до Галатів він сам про це згадує: „Чи чули про мое життя колись в юдействі, що над міру переслідував Церкву Божу і руйнував її”.

Обидва апостоли стали зразком для цілого християнського світу і на всі віки, зразком каяття в своїх гріхах і смирення. Як багато є людей у світі, що нехтують заповіді Христові і тим зрікаються Господа. Але перед ними ніколи не закриваються шляхи прощення, свята Церква Христова жде від них слізного розкаяння і ставить їм за приклад святих Первоверховних апостолів Петра й Павла. Як у апостола Петра треба вчитись слізного розкаяння, так у апостола Павла треба вчитись глибокого смирення, щирого й правдивого смирення перед Богом і людьми. Молитвами святих апостолів Петра й Павла Господь подасть спокій і мир світові і укріпить у згоді й любові тих, що шанують їх пам'ять, як великих проповідників віри Христової, що прийняли за неї мученицьку смерть і відійшли в вічність праведних.

П. Ковалів.

Розпочато добудову Церкви-Пам'ятника

Про те, яке велике значення для кожної еміграції має її духовний зв'язок з Батьківщиною і з народом, з якого вона вийшла, ми вже не раз писали на сторінках нашого місячника. Зокрема багато ми писали про одну із форм такого зв'язку, а саме про konieczність міцного зв'язку з попередніми поколіннями українського народу, особливо ж з тими нашими визначними людьми, які працюють цілого свого життя, а не раз і особистою жертвою, позначили в історії нашого народу окремі її етапи й періоди. Як церковний орган, наш місячник постійно кликав до вшанування пам'яті померлих, а заслужених перед нацією, зокрема. Ми постійно підкреслювали, що глибоко, щиро й змістовно зможемо вшанувати заслужених перед цілою нашою нацією тільки тоді, коли навчимося так само щиро, глибоко і безперервно пам'ятати про наших найближчих рідних і близьких. Ми постійно кликали до молитов за них і то не тільки індивідуальних, але й збірних. В процесі ширення культу померлих, на сторінках „Українського Православного Слова” народилась ідея поставлення Церкви-Пам'ятника, як зовнішнього вияву нашого зв'язку з нашими рідними і найближчими покійниками та з героями і мучениками Українського Народу, число яких мільйони. Ідею поставлення пам'ятника над їхніми, переважно вже невідомими могилами, багато з-посеред нас сприйняло як їхній заповіт і дало на це доказ ділом, в першу ж чергу щедрою пожертвою на будову Церкви-Пам'ятника, пожертвою, якій не раз треба було дати почесну на-

зву — „княжий дар”. Дякуючи саме цим людям доброї волі, десять років тому розпочато будову нашого Храму-Пам'ятника, але, на жаль, ще й досі цієї будови... не докінчено. А не докінчено тому що чимало наших людей ще й досі не почуло заповіту наших померлих рідних і близьких покійників і, особливо, тих, що життя своє віддали за всіх нас. Не раз приходиться паленіти перед чужими людьми, які питають: а коли ж нарешті закінчите будову вашого прекрасного пам'ятника? Бо ж невимовно тяжко сказати голу правду про те, що серед нас чимало байдужих до всього, що рідне, близьке, українське, що в багатьох наших людей, щедро Богом обдарованих дочасним добром і великими пожитками, сумління приголомшене, а серце льодом покрите.

Проте, з кожною новою, вложеною в будову Церкви-Пам'ятника цеглиною, збільшувалось число тих, яких сумління стало чистішим, а серце теплішим. Дякуючи цим нашим братам і сестрам ми дійшли до того етапу в будові, коли вже можна добачити й радісний день закінчення самої будови. Цей день Провід нашої Церкви добачив у році Божому 1965-му і постановив — віддати всі засоби й зібрати всі зусилля, щоб ще в цьому 1965 році закінчити всю архітектурну частину будови і ще в цьому 1965 році розпочати в Церкві-Пам'ятнику щоденні церковні відправи. З надією на щирі й щедрі поміч всього українського православного загалу, Провід Церкви плянує посвячення Храму-Пам'ятника довершити в жовтні, в

в одну з неділь близьких до Свята Покрови Богородиці, Опікунки й Покровительки України і її в давнину вельми побожного народу.

Бажаючи якнайскорше наблизити нас усіх до дня посвячення Церкви-Пам'ятника, Провід Церкви зробив усе від нього залежне, щоб роботи по добудові розпочати вже в травні ц. р. і розпочав їх. Коли пишемо ці рядки, вже минув місяць, як започатковано працю при будові. Щодня завізно коло Церкви-Пам'ятника, — вантажні авта довозять матеріали. Та найбільший рух у самій середині церкви, бо ж, фактично, тільки та середина ще не добудована. Та ось уже місяць, як поставлено залізне рихтовання, яке сягає до 90 фітів вгору. На рихтованні повно людей, — одні перевіряють планки під штукатурку, інші прибивають залізну сітку під неї, ще інші приготавляють прикраси на закінчення кутів стелі. Цілий штаб електриків перевіряє всю електричну проводку, інші — фахівці від дахів — докладно перевіряють кожне місце обиття бань. Багато рефлекторів чекають уміщення їх у відповідних місцях, щоб рясним світлом освічувати Церкву-Пам'ятник вночі. Перевірюється вже огрівальна система. Фірма, що штукатурить стіни (пластерінг), запевняє, що цю роботу закінчить ще перед кінцем серпня, не зважаючи на те, що треба покрити потрібні тисячі фітів внутрішніх стін. Фірма залізних конструкцій вже виготовляє зовнішні і внутрішні сходи і поручні до них. Будівничий міркує над тим, які треба й можна дати зовнішні двері, залізні чи дубові, бо вартість цих дверей заповіла покрити в сумі до \$2.000 одна побожна старша жінка. При кінці червня на кутах в'їзду до Церкви-Пам'ятника від вулиці будуть поставлені чотири мистецькі залізні лихтарі, виконані за проектом Петра Холодного. Коротко кажучи, — кожний день скорочує шлях до радісного дня закін-

чення будови.

Проте, хоч кінець кожного дня обдаровує радісним ствердженням, що вже те й друге зроблене, все ж таки Провід Церкви переживає ще й хвилини журби, бо ж і досі стоїть докучливе питання — чи зібрані муравлиною працею й ошадною господаркою гроші на фонд Церкви-Пам'ятника вистарчать на архітктурне закінчення її будови? Адже ще й досі не всі парафії виконали збірку пожертв на будову, переведення якої доручив їм Собор Церкви 1961 р. Адже ще досі парафії не добирали майже \$80.000. Так, — це дійсно дуже сумний і непокоючий факт, зокрема тому, що перерва в будові, що наступила в 1961 р., через вичерпання засобів на будову, наразила Церкву на велику матеріальну і ще більше моральну шкоду...

Та, не зважаючи на все, Провід Церкви, озброєний великою вірою в доброту наших людей, робив, робить і буде без устанку робити, щоб оправдати їхню довіря і разом з ними всіма добудувати наш Храм-Пам'ятник ще в цьому 1965 році. Пам'ятаймо, що всі ми разом маємо не тільки великі, а попросту надзвичайні спроможності. Адже в деяких парафіях є ще десятки родин, які ще досі не дали на будову Церкви-Пам'ятника й одного доляра. Постукаймо ж усі разом до їхнього серця, воно не з каменя і двері до нього легко відкриваються, а напевно, коли всі ми широко і любовно до них звернемось. М. ін., цей почесний і тяжкий обов'язок лежить на плечах нашого Духовенства, яке вже дуже багато зробило в ділі будови Церкви-Пам'ятника. Але і священники дуже часто потребують від усіх нас щирої й всебічної допомоги. Допоможімо ж і їм з'єднати в парафіях добру волю наших людей і цим наблизити усім нам радісний день, коли в Церкві-Пам'ятнику залунає радісна пісня — „Тебе, Бога, хвалимо!“

Наші церковні проблеми

(Продовження).

VII.

Перша проблема нашої Церкви, як згадано в попередньому числі „Українського Православного Слова“, це докінчення будови Церкви-Пам'ятника в Савт Бавнд Брук. Це підтверджують навіть усі ті, що стояли чи й досі стоять у лавах „опозиції“. Кажуть вони, що це обов'язок віри, сумління й чести кожної особи, яка признається до членства в Українській Православній Церкві в США. Проте ж, самими словами цієї проблеми не розв'яжемо. Віра без діл — мертва. Віра підтверджується ділами — отже в даному випадку пожертвами. Хто з нас і досі тієї віри і справжньої, нечуваної любові до Рідної Церкви не засвідчив своєю жертвою, той має святій обов'язок зараз же включитись у число жертводавців. А ті, що вже зложили пожертви — парафії, організації, священники і поодинокі вірні — нехай ще доложать нову жертву. Не збідніє рука жертводавця!

Роботи коло докінчення будови тепер у повному розпалі.

Православні українці допоможуть, щоб у скорому часі бути учасниками врочистого благословення Церкви-Пам'ятника, яка буде подвійним монументом — монументом пошани до жертв чи не найбільш жахливого голоду в Україні, жертв червоного терору, Мучеників і Борців, що життя своє зложили на жертвеннику любові до Батьківщини і її прадіної Церкви, тих, що загинули на вигнанні і навіть сьогодні в тяжких муках конають, і монументом нашої збірної свідомості. Хто має вуха слухати, нехай слухає! Діти нашої України і її Церкви життя офірували за Божу і українську Правду. Невже ми аж такі байдужі, неже оглухли й не чуємо, неже осліпли й не бачимо, неже у грудях наших не серце, а твердий камінь, що спізнюємось з жертвою?

**

*

Друга не менш важна і болюча проблема нашої Церкви — це наявний брак нових, молодих священників. Більшість нашого духовенства — люди старшого віку, років 50 і більше. Кандидатів духовного звання

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

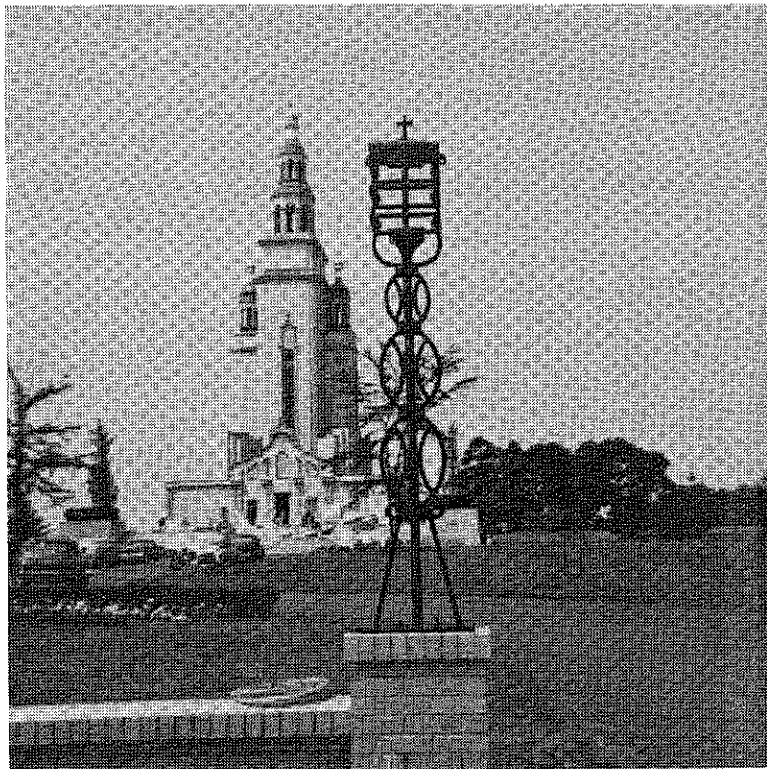
Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

PIK XVI. — Ч. 9.

ВЕРЕСЕНЬ, 1965 — SEPTEMBER, 1965

VOL. XVI. — № 9.

Один з чотирьох ліхтарів, поставлених при в'їзді до Церкви-Пам'ятника.

Проект П. Холодного.

нашими правими українськими колами — з Єфремовим, Дурдуківським, Ніковським та іншими. Умовтеся з ними, щоб вони зробили державний переворот. Нехай заарештують мене, вас і взагалі наших міністрів. Центральну Раду розпустять і візьмуть владу до своїх рук. Ось таким чином може врятують українську державність, бо поставлять німців перед доконаним фактом, що українці самі зліквідували соціалістичну владу».

— Ну, а ви що зробили? — запитав я проф. Веселовського.

— Я сказав проф. М. С. Грушевському, — відповів мені Веселовський, — що його доручення, очевидно, довірочного, виконати не можу, бо я соціал-демократ. Нехай згине українська державність, але для історії ми, соціал-демократи, залишимося чистими і незаплямованими.

— Отже, можу вам подякувати, — зауважив я своєму старому приятелю Веселовському, — що, може, завдяки вашій соціалістичній незаплямованості ми тут сьогодні з вами опинилися.

Як бачимо, висловлене колись іншим соціал-демократом крилате гасло: «Коли не соціалістична Україна, то нехай не буде й ніякої», якщо не було сказане ним, то має свій початок у Центральному комітеті української соціал-демократичної партії. Значить, річ не в тій або іншій особі, що так висловлювалась, а в наставленні соціал-демократичної партії, яка разом із соціал-революційною партією у 1917 році відіграла керуючу роллю в політиці Української Центральної Ради».

Стільки проф. Величківський, який підтверджує версію, що курсувала серед нашого суспільства.

Невже не така сама ситуація твориться в великій громаді православних українців на еміграції, що страждають від церковної отаманії? Тут у декого теж подібний напрям — якщо Українська Православна Церква не буде такою, якої я хочу, якщо я не буду її керманічем, то нехай згине! Великий гріх перед Богом і перед народом українським!

***

Місцевість, в якій живемо, впродовж років вибирала до міського уряду кандидатів однієї політичної партії, яку ми тут називаємо „старою партією”. Нарешті, при останніх виборах перед двома роками виборці віддали свої голоси за кандидатів другої, нової партії. Новий уряд з ентузіазмом почав заводити реформи, клав нові вулиці, направляв старі, обнови міській ратуш і т. ін. Здавалось, що все в найкращому порядку і ця адміністрація залишиться при владі через кілька календій. Але, раптом, ні з цього, ні з того, урядники нової партії почали між собою сварку, одні одних очорнювали в пресі і на різних зборах, одні одних закидують всякі надужиття. Вкінці два чолові урядники не тільки що посварились, але стали до бійки. Скандал такий, що сором усім, хто давав голос за кандидатів нової партії, і тепер вже видно, що при недалеких виборах вони переладуть. А воді старої партії веселі, руки зтирають, сміються, громадянам пригадують — ми казали, що так буде!

Ось так і найменший роздор в українській православної збірності, розподіл, розбрат, незгода, сварня, газетна полеміка — це радість найлютішим ворогам нашого народу і його прадіної Церкви!

М. П. Г.

(Далі буде).

Готуємося до посвячення Церкви-Пам'ятника

Церква-Пам'ятник — це спільний монумент над могилами наших Попередників та рідних і найдорожчих нам.

Церква-Пам'ятник — це вияв глибокої пошани до Героїв і Мучеників Українського Народу,

Церква-Пам'ятник — це дуже скромний хрест над заораними ворогом могилами мільйонів — жертв Великого Голоду,

Церква-Пам'ятник — це лише скромна спроба відтворити велич українських святинь, що їх зруйнувала Москва тільки в ХХ столітті,

Церква-Пам'ятник — це твір вільного українського духа, нерозривно пов'язаний з давнім українським церковним будівництвом,

Церква-Пам'ятник — це наш скромний вклад в скарбницю духовних і культурних вартостей С. Ш. А.

Церква-Пам'ятник — це свідчення, що її будівничі й фундатори жили не тільки для себе, але й для прийдешніх поколінь нашого народу.

Архiepіскоп МСТИСЛАВ.

З радістю сповіщаємо, що будова Церкви-Пам'ятника добігає кінця, а день її посвячення визначено на неділю 10 жовтня цього 1965 року.

В цей день буде закінчено довголітній етап самої будови і започатковано новий. Одночасно з започаткуванням у Церкві-Пам'ятникові щоденних відправ, за душі наших Попередників та Героїв і Мучеників Укра-

їнського Народу, всі ми приступимо до прикраси й устаткування її, згідно з нашою церковною традицією та за найкращими зразками давнього українського церковного мистецтва.

Цей другий етап не менше важкий, ніж перший, що його ми вже з Божою допомогою перейшли. Віримо, — він буде коротший, ніж попередній, а цю віру будемо на прикладах гідної подиву жертвенності дотелерішніх будівничих і фундаторів Церкви-Пам'ятника.

***

День 10 жовтня 1965 р. буде святом перемоги світила над темрявою, що її родить байдужість і зла воля, які спряглися були, щоб до поставлення Церкви-Пам'ятника не допустити, або хоч спізнити та в невідоме далеке скерувати. Цей день стане днем великодньої радості для тих, хто вже поклав свою цеглину в її мури і цим виконав свій обов'язок перед Богом і Україною. Пам'ятаймо про це і подбаймо, щоб кожний присутній на святі посвячення Церкви-Пам'ятника мав підставу вважати себе за повноправного учасника цього свята та не був на ньому лише і тільки звичайним глядачем за кошт інших.

А, щоб стати повноправним учасником свята посвячення Церкви-Пам'ятника, треба завчасу вписати се-

бе до книги фундаторів і будівничих її. Це відноситься не тільки до кожного з нас, але й до всіх парафій, сестрицтв і братств та всіх українських громадських організацій і установ. Кожна церковна і громадська організація має свої власні засоби. Нехай же, з нагоди посвячення Церкви-Пам'ятника, хоч скромна частина тих засобів піде на цеглину в її мури!

**

На першому етапі будови Церкви-Пам'ятника серед нас було чимало байдужих до цього святого діла і ще більше „ощадних”. Останні дуже пильно берегли свої ошадності. З цим мусів рахуватися Провід Церкви, а тому всі заходи були скеровані на те, щоб будова коштувала якнайменше. З огляду на це, до будови не раз уживалося найдешевший матеріал. А оце й приклад з останніх днів будови. Провід хотів було покласти в церкві мармурову підлогу, щоб, м. ін., і цим пригадати величність давніх українських храмів, що їх збещестила й зруйнувала Москва. Та, на жаль, обмеженість засобів на закінчення будови Церкви-Пам'ятника не допустила до реалізації цього задуму. Підлога буде з „тераццо” — дешева.

**

Тільки в однім ХХ столітті Москва зруйнувала в Україні тисячі Божих храмів і в першу чергу ті давні, що сотками років були пристановищем і захистом для української душі. Українська ж душа, що постійно стремить до чистого й прекрасного, сотками років прикрашувала ті храми високомистецькою своєю творчістю, розписуючи їхні стіни і ікони та ставлячи в них чудові іконостаси, рівних яким годі було знайти в цілому світі. Тому священним обов'язком українців у вільному світі — відновити велич зруйнованих українських святинь хоч би в одній і поставити цей храм саме у вільному світі, як свідомство невмирущості українського духа. Цей обов'язок відчув і зрозумів Провід Української Православної Церкви в США і взяв на себе почесний тягар його здійснення.

Чи Провід Церкви як слід цей обов'язок виконав? — Ні, бо обставини і захоплення українського загалу в США добром-достатками, що їм дала ця країна, змушували Провід бути вельми обережним і обмежуватись до скромного й дешевого. Як досі, кошти будови Церкви-Пам'ятника не сягають і \$750.000.

А чи український загал у США в спроможності гідно прикрасити й устаткувати Церкву-Пам'ятник хоч у середині та цим виконати свій обов'язок перед Богом і Україною й подякувати Америці за той нечуваний добробут, яким вона нас обдарувала? — Так, і легко, але при умові, що кожний з нас дасть хоч би десятину з десятої частини того, що подає у своїх податкових зізнаннях, як видатковане на релігійні і харитативні цілі.

**

Про будову Церкви-Пам'ятника, на молитовний спогляд наших попередників та Героїв і Мучеників Українського Народу, знають вже і в Україні. З світлин

Церкви-Пам'ятника, які дістались в Україну, роблять відбитки й вживають їх за іконки, бо ж друк „предметів культу” в СССР суворо заборонений. В деяких листах з України питають — на честь якого свята, чи під покров якого святого віддано Церкву-Пам'ятник, або — коли нарешті відбудеться її посвячення?

І це мусимо взяти під увагу та покласти в глибини нашого серця, розпочинаючи етап — устаткування й прикраси Церкви-Пам'ятника.

**

Від найдавніших часів мури і ризниці наших вікових святинь переховували скарби понад скарби, що ними щедро обдаровували наші церкви побожні добродії й фундатори, від великого будівничого церков Божих Гетьмана Івана Мазепи, починаючи, й на бідних українських жінках кінчаючи. Останні обдаровували церкви розкішним українським вишиванням, якого не мала решта світу. Господь хотів, щоб дещо з церковних вишивок XVII і XVIII ст. знайшлося в Архів-Музеї нашої Церкви в США. Є там чимало інших пам'яток нашої славної церковної минувшини, як ікони, старі рукописи, стародруки, облачення, гетьманські універсали, відбиті з різьби по дереві й міді св. Антимінси, напрестольні хрести й натільні хрестики та ін. Всі ці скарби, на яких і ціни нема, будуть згодом виставлені в музеї під Церквою-Пам'ятником, щоб, у першу чергу, натхнути наших дітей і вників до любови до всього того, що було дорогим їхнім прадідам, дідам і батькам, та, подруге, показати вільному світові славу минувшини Українського Народу. Всі ці пам'ятки повинні стати нам за зразок для прикраси й устаткування Церкви-Пам'ятника в її середині.

**

День 10 жовтня ц. р. буде кінцем першого етапу в будові Церкви-Пам'ятника і початком другого, не менше, а може й більше важкого, як перший. Поставлення іконостасу і ікон у ньому, розпис стін і заосмотрення церкви в усі необхідні церковні речі — це головне завдання, що стоїть перед усіма нами тепер. Віримо, що цей другий етап буде коротший, ніж був попередній. Бо ж, коли знайшлися щедрі фундатори самої будови, так напевно знайдуться й інші добродії, що щедро обдарують наш Храм-Пам'ятник внутрішньою прикрасою. Все ж таки, вже тепер звертаємось до них з закликом — посліпшити прикрасити Церкву-Пам'ятник чим хто може: іконою до вітваря й іконостасу, різним устаткуванням вітваря, хоругвою, гарно оправленою Богослужбовою книгою, вишиванням на покриття Св. Престолу й жертівника та іншим необхідним. Хто ж заможніший, нехай впише себе в книгу добродіїв Церкви-Пам'ятника, як фундатора вхідних дверей до церкви, мистецьки різбленого в дереві обрамования хорів, панікадил („лавуки”) і свічників, мозаїчних ікон, коштовної підлоги з „тераццо” і т. п.

До речі буде тут згадати, що Провід Церкви рішив, — ще перед посвяченням церкви, вставити над вхідними до неї дверима ззовні три мозаїчні ікони (Св.

Покрови і двох архангелів. Проект цих ікон виконав найвизначніший наш іконописець проф. Петро Холодний, мол.) і цим показати людям, яким високомистецьким повинно бути внутрішнє оформлення церкви. Ці три мозаїчні ікони уфундували три побожні особи, кличучи одночасно інших людей доброї волі піти за їхнім прикладом.

Бажаючи обдарувати Церкву-Пам'ятник якоюсь окремою річчю, ловинні в цій справі звертатись до Консistorії Церкви, щоб домовитись, яку саме річ вони могли б дарувати та за якими українськими мистецькими зразками її виконати.

**

Шлях, від започаткування будови й по сьогодні, був тяжкий і густо посіяний різними труднощами. Була різна критика — конструктивна й пустопорожня. Останньою прикривались ті, що ще досі й цента не дали на Церкву-Пам'ятник, або дали щось, от так „на-відчепного”. Вони ж, своїм пустомельством, розтягли час будови на майже десять років.

До цього варто додати трохи статистики. Отож, коли рахувати, що пересічно заможна українська родина в США легко могла б дати на будову Церкви-Пам'ятника всього і тільки \$50 (п'ятдесят дол.), тоді з сумом прийдеється ствердити, що у списках жертводав-

ців на Церкву-Пам'ятник нема і 2.500 родин, які пожертвували на це святе діло \$50 і вгору. Треба ще знати, що ті, що жертвували на фонд Церкви-Пам'ятника \$50 і більше, зложили разом майже 65 відсотків усіх пожертв. Як бачимо, фактично Церкву-Пам'ятник поставили всього лише яких 2-3 тисячі українських родин, що були дійсно щедрими й свою жертву давали „на Боже”, керуючись лише і виключно дороговказами свого українського серця й чистим, нічим незапамороченим розумом. Без отих дійсно добродіїв не стояла б сьогодні в цілій своїй красі наша Церква-Пам'ятник і не чарувала б своїх і чужих. А треба знати, що наша Церква в США нараховує понад 25.000 родин.

Правда, сьогодні все більше й більше охочих сказати, що, мовляв, — „Церква-Пам'ятник і моя церква”. Отож, право на це вони мають повну змогу легко здобути. Вистарчить, коли ще перед днем посвячення, ще перед днем 10 жовтня ц. р., вони вишпуть свою жертву в книгу будівничих і фундаторів нашої Святині.

**

Готуймося ж до численної участі в святі посвячення Церкви-Пам'ятника та завчасу подбаймо, щоб бути на ньому повноправними учасниками, а не звичайними глядачами!

Православ'є в Фінляндії

Несподівано заіснувала переписка між Консistorією нашої Церкви і Церковним Управлінням Православної Церкви в Фінляндії. Сталось це з приводу будови жіночого монастиря, зліквідованого більшовиками в Карелії, в наслідок відлучення частини цієї країни від Фінляндії й приєднання, після останньої великої війни, до СРСР. Саме тепер докінчують устаткування цього монастиря, єдиної жіночої чернечої обителі в Фінляндії, в якій, до речі, є одна наша землячка. На устаткування цього монастиря наша Церква вислала скромний дарунок в сумі \$100. Владика Архієпископ Фінляндський прислав ширу подяку, разом з коротким описом стану Православ'я в Фінляндії. З свого боку Консistorія нашої Церкви обдарувала бібліотеку Духовної Семінарії в Фінляндії виданнями нашої Церкви, до всіх річників Календаря і „Укр. Прав. Слова” включно. Нижче подаємо опис життя й організації Православної Церкви в Фінляндії.

**

Православ'є в Фінляндії визнають головно карели, що проживали раніш біля східного кордону. Вже в X столітті можна помітити сліди впливу православ'я, яке стало проникати в Карелію ймовірно в зв'язку з торговельними стосунками карелів з слов'янами. В наступному столітті бачимо місіонерство на берегах Ладожського озера, на островах якого мабуть в XII чи XIII столітті засновано Валаамський монастир. В XIV столітті виник на іншому острові Коневський монастир, а в 1560 роках і Печенігський монастир в Лапландії близько Північного Льодового Океану. Напочатку XVII століття, коли Карелія підпала під володін-

ня Швеції, були вжиті спроби навернення карелів на лютеранство. Ці спроби не вдалились, але в їх наслідку більшість православного населення покинуло свою батьківщину і переселилось далі на схід, в російську Карелію.

Приблизно з середини XIX століття в культурно-освітній діяльності і національному самоусвідомленні православних карелів помічається значне піднесення. Богослужби часто відбуваються фінською мовою, на духовно-релігійну освіту народу звернено більше уваги, появляється православна література фінською мовою. В 1892 році була заснована Фінляндська Православна Єпархія. Коли ж в 1918 році Фінляндія стала самостійною, православна Церква стала автономною, одержавши на те згоду Московського патріярха Тихона. В 1923 році Фінляндська Православна Церква перейшла в юрисдикцію Константинопольського патріярха і стала з того часу Автономною Фінляндською Православною Архієпископією.*)

Друга світова війна спричинила нищівний удар Православної Церкви в Фінляндії. У висліді війни Церква втратила 90% свого майна, і 70% її членів було змушено залишити рідні місця і розселитись по всій країні. Здавалось, що наступив кінець православ'я в Фінляндії. Але і в розсіянні члени Церкви виявили велику заповзятість, жертвовність і любов до своєї віри. Особливо знаменне натхнення, з яким в цей тяжкий

*) Перехід Фінляндської Православної Церкви в юрисдикцію Константинопольського патріярха визнано патріярхом Московським Олексієм і його Синодом 30. IV. 1957.

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

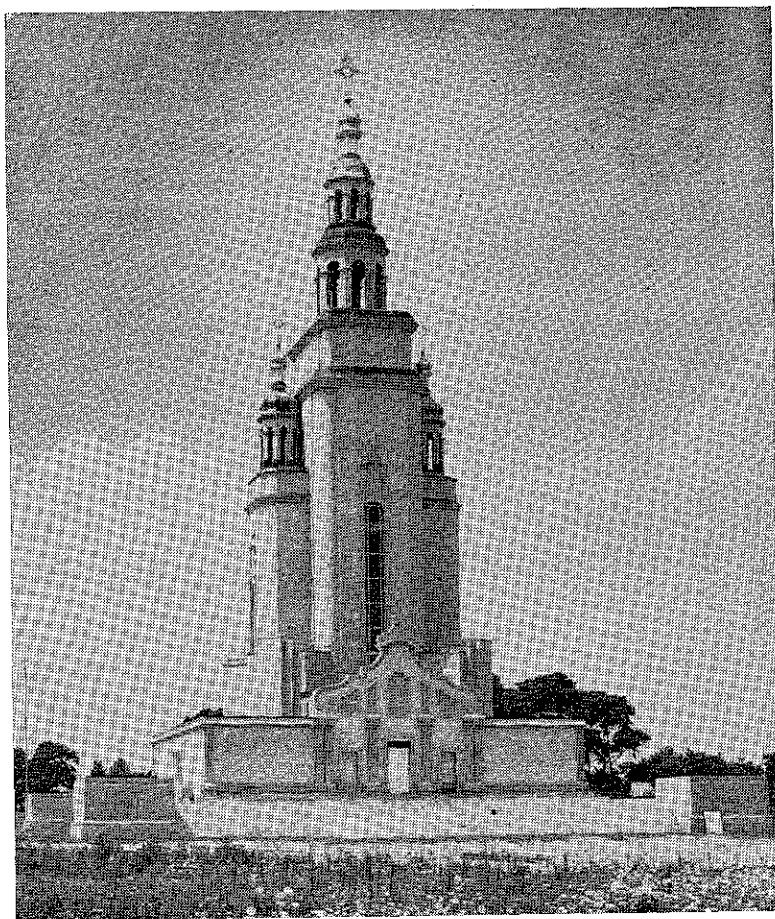
Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

PIK XVI. — Ч. 10.

ЖОВТЕНЬ, 1965 — OCTOBER, 1965

VOL. XVI. — № 10.

Пам'ятаймо про неділю 10 жовтня 1965 р. — день посвячення Церкви-Пам'ятника.
Не забудьмо з цієї нагоди дати дарунок на мистецьку прикрасу церкви в середині.

Архипастирське Послання Митрополита Церкви

на день Посвячення Церкви-Пам'ятника: 10 жовтня цього 1965 р.

Мої Брати й Сестри,
Архипастирі, Пастирі й Вірні
Рідної нам Церкви Божої!

Ми докінчуємо тепер будову нашої Церкви-Пам'ятника. Залишається ще достойно оздобити її Святощами всередині: збудувати достойний Слави Божої Святий Престол, потрібний для нашого духовного взнесення Іконостас і всюди розписати її Святими Образами.

Ми віримо, що Божа Ласка, яка довела нас до здвигнення нашої Церкви-Пам'ятника, приведе нас в часі до завершення нашої праці в ній.

Ми творимо тепер Перше Посвячення нашої Церкви-Пам'ятника, щоби мати змогу, вже тепер, приносити в ній наші молитви і Жертву Святої Евхаристії за Тих усіх, що на спомин їх ми цю Церкву-Пам'ятник воздвигли.

Боже Милосердя, в часі теперішньої Великої Руїни на нашій Землі, в часі напасної й силуваної смерті мільйонів нашого люду, в часі поголового винищення Оборонців нашої свободи та знищення нашої Церкви, це Боже Милосердя вивело нас з Рідної Землі, заощадило наше життя і оселило нас в цій країні.

Ми, не з своєї волі, лишили Рідну Землю, але ми не лишили, а понесли з собою Велику, Незміриму Печаль теперішньої недолі нашого Народу.

Ми лишили Рідну Землю, але ми не лишили, а несемо з собою Велику й Палку Любов до нашого, тепер обездоленого Народу.

Ми лишили Рідну Землю, але ми не лишили і несемо з собою Велику й Непохитну Віру, що Боже Милосердя в часі, воздвигне в силі наш Народ і буде Він вільний і в Божім Проводі.

Нашим дітям і наступним поколінням нашого Народу, на цій Землі нашого оселення, ми всі, подвигнені нашими Печалею, Любов'ю, Вірою, нашими жертвами воздвигаємо цю Церкву-Пам'ятник.

В Ній кожноденно будуть вноситися до Бога наші молитви за Мучеників нашої розп'ятої Церкви, за її Первосвятителя, Митрополита Василя, за всіх її Єпископів, Священство й Вірних безжалісно замучених. Вони всі у Бога живі і живі Вони в нашій пам'яті. Вони — Незабутні.

В Ній кожноденно будуть вноситися молитви за Тих усіх, що падали на полях бойовищ в обороні свободи свого Народу, за Тих, що гинули мучені в льохах від їх катів, за Тих, що гинули в голоді й холоді та виснажуючій праці на засланнях. Вони всі у Бога живі і живі Вони в нашій пам'яті. Вони — Незабутні.

В Ній кожноденно будуть вноситися до Бога наші молитви за Ті Мільйони Нашого Люду, що їх немилосердно кат засудив на страшну, повільну голодову смерть, в його дії на знищення сили нашого Народу, на затертя в Нім самої мрії про волю. Вони всі у Бога живі і живі Вони в нашій пам'яті. Вони — Незабутні.

Це на спогад Їх усіх ми всі воздвигли Церкву-Пам'ятник. Ми воздвигли нашу національну Святиню.

Ця воздвигнена Святиня має служити нам на спогад, має служити нашим дітям в наступних поколіннях, на їх виховання в любові до Землі, з якої вийшли їх батьки, в любові до Народу, з яким вони покрові споріднені.

В часі Посвячення молимося, Брати й Сестри:

Боже Великий! Благослови нашу Святиню! Її Тобі приносимо!

Нехай непохитно стоїть ця наша Святиня віки!

Нехай голосить Вона про нашу пам'ять про Рідну Землю, про нашу любов до Братів і Сестер на Ній!

Нехай голосить Вона про нашу віру, що Божа Всемогутність в часі воздвигне наш Народ і дасть Йому мирне, щасливе й вільне життя!..

До Твого „Серця”, Вічний, до Твоєї Любови благально поступаємо ми, не відкинь нас!

† ЮАН, Митрополит.

Церква-Пам'ятник — це спільний монумент над могилами наших Попередників та рідних і найдорожчих нам.

Церква-Пам'ятник — це вияв глибокої пошани до Героїв і Мучеників Українського Народу

Церква-Пам'ятник — це дуже скромний хрест над заораними ворогом могилами мільйонів — жертв Великого Голоду.

Церква-Пам'ятник — це лише скромна спроба відтворити велич українських святинь, що їх зруйнувала Москва тільки в ХХ столітті.

Церква-Пам'ятник — це твір вільного українського духа, нерозривно пов'язаний з давнім українським церковним будівництвом.

Церква-Пам'ятник — це наш скромний вклад в скарбницю духовних і культурних вартостей С. Ш. А.

Церква-Пам'ятник — це свідоцтво, що її будівничі й фундатори жили не тільки для себе, але й для прийдешніх поколінь нашого народу.

Архиепископ МСТИСЛАВ.

У К Р А Т Ї Н С Ь К Е П Р А В О С Л А В Н Е С Л О В О

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

Box 595, South Bound Brook, N. J. — 08880.

Entered as Second-class Matter at the Post Office at South Bound Brook, N. J.

РІК XVI. — Ч. 11—12. ЛИСТ.-ГРУДЕНЬ — 1965 — NOV.-DECEMBER VOL. XVI. — № 11—12.

На вільній землі Вашингтона, під зоряним американським прапором, знайшла собі місце Всеукраїнська Святиня.

Слово Митрополита Іоана ПІД ЧАС ПОСВЯЧЕННЯ ЦЕРКВИ - ПАМ'ЯТНИКА

Ваше Високопреосвященство, Високопреподобні, Всечесні Отці і дорогі во Христі Брати й Сестри!

Слава Богові за все!

Це хоче сказати в цю величну мить моє серце, і моя радість.

Церква-Пам'ятник збудована.

Наше покоління, особливо ті, що приймали участь в діях нашої, так трагічної, але й величної, доби, можуть бути тепер спокійні. Їх мрія возвести достойний Пам'ятник цій добі — сповнена.

Цього жадало їх серце, це непокоїло їх сумління... І Церква-Пам'ятник стоїть тепер і промовляє нам про пережите, про мільйони жертв цієї доби, мільйони поляглих в боротьбі, мільйони замучених в катівнях ворога, мільйони засланих і померлих голодовою смертю. Церква-Пам'ятник особливо промовляє нашому серцю про долю розложеної ворогом і замученої рідної Церкви нашого народу...

Все, так згадане, це Жертви, що їх зложила наша Нація за святе діло її самовизначення, за святе право жити своїм питомим незалежним життям і доходити в нім і Правди Божої, і свобідного розвою, до якого кличе нас Божий Провід.

Довгі роки точилася будова цього Храму-Пам'ятника... Чимало було нарікань і критики, не завжди дружньої і щирої... Треба було через все це перейти і... мрії не втратити...

Це було в серцях усіх нас. Церква-Пам'ятник збудована пожертвами і трудами всіх. Тисячі нашого народу давали їх жертви... Це було „полум'я вогню любови” до перейденої доби в тисячах сердець. Однак, треба було знайтися одній особі, щоби цей „полумінь любови”, іскру його „викресати”, запалити. Ця честь без сумніву належить Високопреосвященному Владиці Мстиславу. Здебільшого це була Його мрія, Його ініціатива і у важкій хвилі критики й осуду він поніс болі, злучені з тою будовою. Я щасливий, що в імені Церкви можу винести прилюдно це засвідчення. Церква і Нація, Дорогий Отче Владико, Вам на все вдячні за це досягнення...

Нехай же віки стоїть наша Церква-Пам'ятник! Нехай учасникам дій нашої доби дає дорогу згадку про пережите! Нехай навчає наших дітей і їхніх дітей про славу й печаль на-

шої доби і викликає в нас любов до рідних Нації і Землі! Нехай голосно промовляє збудована нами Святиня про потребу нашого волелюбивого Американського Народу стояти пильно на стороні волі!

Святиня це є й Пам'ятник, і Храм Молитви. І молитва в храмі цім за долю нашої Нації, за жертви її в боротьбі за вільне життя буде кожноденна, безперестанна...

Зі всіх кінців Злучених Держав Америки прибувайте сюди, тут знайдете подих всього рідного, знайдете в цім заспокоєння і віру: Прийде день і вільною буде наша земля і наша на ній Нація.

Не забувайте за Церкву-Пам'ятник! Це Святиня нашої Церкви-Нації на всі часи! Такою творить її і майте її! Амінь.

Блажен. Владика Митрополит Іоан виголошує своє слово, з нагоди посвячення Церкви-Пам'ятника.

Архиєпископ ВОЛОДИМИР

Величаймо Св. Архистратига Михаїла і всі Ангельські сили

„Прийдіть, Христолюбці, чистими помислами і совістю благостоянною Собор Архангелів вшануємо” (На літ. ст. 2).

Ось такими словами св. Церква закликає нас вшанувати „собор” дев'яти чинів ангельських в день св. Архистратига Михаїла (21. XI). Св. Ангели оточують престол Божий і моляться за весь світ. Начальником їх є Архистратиг Михаїл, поставлений над ними Богом за вірність і твердість його служення Богові.

Св. Церква шанує Собор свв. Ангелів особливим святом, бо між світом ангельським і людьми існує спільність і тісний зв'язок. Богові вгодно було, створивши Ангелів, заповісти їм, щоб вони піклувалися про людей і допомогли їм в ділі спасіння (Жид. I, 14): „Вони служебні духи, які посилаються на служення тим, що мають наслідувати спасіння”. Господь, піклуючись про людей, приставив до них свв. Ангелів, щоб вони керували ними, давали добрі поради, захищали їх від злих духів і оберігали від усякого нещастя. Свв. Ангели завжди піклуються про нас і не залишають людей без свого нагляду. Вони слідкують за нашими ділами і вчинками, скеровують їх до добра і сприяють кожному в досягненні моральної звершеності. Вони ж зберуть нас колись на Суд, який чекає всіх людей (Юд. I, 14-15). Св. Письмо говорить нам про ту участь, яку беруть Ангели в людському житті. Св. Димітрій Ростовський повчає нас, що „Ангели охороняють нас на всіх путях наших, якщо тільки ми ходимо стежками добра” (тв. т. II).

В житті благочестивих людей ми знаходимо багато прикладів близької спільності Ангелів з людьми і того піклування про них, яке вони мають. Так, в Старому Завіті Ангели вивели Лота з Содома, приреченого на загибель (Бут. XIX, 15); Ангел супроводив благочестивого Товію в його подорожі (Тов. V, 4). В Новому Завіті Ангел звільняє ап. Петра з в'язниці, підбадьорював ап. Павла під час бурі на морі (Дії V, 19-21, XXVII, 23), зміцнював сили мучеників за віру християнську в часі гонінь.

Підчас св. Хрещення кожному з нас дано Ангела-охоронителя, який наставляє нас у щасті, підтримує в нещасті, втішає в горі і всяких скорботах і стражданнях. Ангели-охоронителі скеровують наші думки, бажання і слова до доброго і допомагають нам в ділах

благочестя. Вони відвертають нас від зла, навчають приборкувати наші пристрасті і моляться перед Богом за спасіння наших душ. Як правдиві друзі, вони радіють, коли ми каємося в своїх гріхах і стаємо на шлях честотливого життя (Лк. XV, 7-10), і плачуть, коли ми лишаємось нерозкаяними.

Таке піклування про нас Ангелів-охоронителів може помітити всякий уважний до себе християнин, якщо він звертає увагу на різні події із свого власного життя. Напр., скільки разів трапляється нам бути в сумному настрої нашого духу, коли ніщо не може нас втішити, ні заспокоїти, і ось раптом щось наповнює нас тихою небесною радістю, і нам стає легко на серці, і ми забуваємо своє горе. Різні нещастя і невдачі в ділах наших, що трапляються в нашому житті, віднімають у нас бадьорість і радість, аж ось зненацька якась таємна сила впливає в нашу душу мужність і підбадьорює нас. Іноді в нас з'являються наміри, які могли б привести нас до тяжкого гріха, але в цей час невидима рука стримує нас від здійснення наших намірів і звільняє нас від нечистих думок. Ця невидима сила, цей невидимий помічник — ніхто інший, як наш вірний друг Ангел-охоронитель. Якщо ми не відчуваємо біля себе присутності Ангела-охоронителя, то, значить, ми не уважні до своєї душі і не звертаємо уваги на свого Ангела і не хочемо бути в спільності з ним. Горе тій душі, яка не турбується про себе і своїми недобрими ділами віддаляє від себе свого Ангела-охоронителя!

Отже, всі ми повинні пам'ятати, що в кожного з нас є Ангел-охоронитель, і старатися мати спільність з ним. Для цього необхідно нам звертатись до нього і думкою, і серцем, щоб з'явилося у нас щире бажання прислухатися до його голосу. Необхідно звертатися з молитвою про поміч нам, і для цього св. Церква подає нам багато зворушливих молитов до Ангелів. Коли ми досягнемо спільності зі своїм Ангелом, то повинні підтримувати її чистотою свого життя, а коли ж цю спільність ми затьмарюємо нечистими ділами, то повинні очистити себе щирим поканням у вільних і невольних прогріхах. Це необхідно для нашого спасіння, бо Ангел-охоронитель дається нам на все життя, але коли християнин у своїх порочних ділах і вчинках доходить до крайніх меж і стає нерозкаяним грішником, то Ангел-охоронитель від-

ступає від нього, і грішник позбавляє сам себе його заступництва і помочі. Після цього до нього підступає злий дух і легко спокушає його на гріх, і він може дійти до найтяжчих переступів Закону Божого. Однак, які б не були великі його гріхи й як тяжко не образив би він свого Ангела-охоронителя, він завжди може примиритися з ним через покаєння. Слово Боже каже нам, що коли грішник навертається до Бога, то велика радість буває на небесах між Ангелами. Отже, свв. Ангели беруть в нашому житті велику участь, виявляють ніжне піклування про нас і завжди готові допомогти нам, коли ми просимо у них помочі.

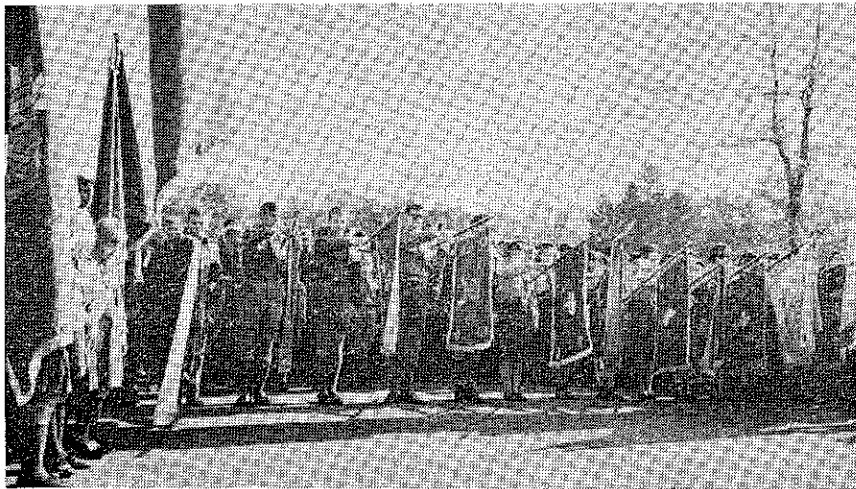
Чи вміємо ж ми дорожити нашими друзями — Ангелами-охоронителями? Розгляньмо наші діла і вчинки і подивімося, чи відповідає наше життя тим турботам, які мають про нас Ангели? Коли ми щось думаємо, говоримо чи робимо, то чи пам'ятаємо ми тоді про те, що наш Ангел все бачить, все чує, все знає і чи викорінюємо ми наші порочні думки, чи стримуємося від лихослів'я, чи уникаємо злих діл, щоб не образити свого Ангела? Чи вдаємося ми з молитвами до Нього про поміч нам в побожному житті? На жаль, часто буває навпаки, бо ми буваємо опановані злими думками, носимо в серці ненависть, заздрість і ворожнечу до ближніх. При нас стоїть Ангел, а ми не соромимось вимовляти такі слова, які ображають і людський слух. Біля нас невидимо присутня істота невинна, чиста й свята, а ми опоганюємо себе непристойними ромовами й пересудами. Ось як ми часто відплачуємо Ангелам за ту участь, яку вони приймають у нашому житті. Ось як ми дорожимо своїми найкращими друзя-

ми, даними нам Богом.

Отже, ми повинні бути уважні до всіх своїх думок, слів і діл, щоб своєю неухважністю не образити Ангелів і не позбутися їхнього заступництва за нас перед Богом і помочі в досягненні нами свого спасіння, щоб нам сміливо стати перед хором Ангелів на Суді Христовому. В нас є небезпечні вороги — злі духи, з якими через наші немочі ми не в стані боротися, а тому нам необхідно старатися, щоб Ангели були нашими захисниками і помічниками в боротьбі із злими духами, бо „противник наш диявол ходить, як лев, що ричить, шукаючи кого пожертви” (1 Петра V, 8). Ми повинні турбуватися про чистоту своєї душі, бо Ангели можуть мати спільність тільки з невинними й чистими душами.

Будьмо ж вдячні свв. Ангелам за їхнє безнастанне піклування про наше спасіння. Стараймося бути достойними добродійств високих наших Покровителів, що не соромляться служити нашому спасінню, хоч вони й вищі за нас своїм достоїнством, як небесні сили. Доручимо себе їхньому доглядові і захистові, стримуймося від усяких злих діл і охороняймо серця свої від усякої неправди. Постараймося, щоб зустріч наша з ними на Суді Христовому принесла нам не сором і горе, а втіху і радість.

Молімося св. Архистратигу Михаїлові зо всім Ангельським собором словами Церкви: „Стоїте ви повсякчас перед страшним престолом Божим, осяяні промінням потрійного Сонця. Просвітїть же і нас, що свято ваше світло шануємо, гріховну темряву від нас відганяючи, і щиро молїть Бога, пресвітліші молитвенники, щоб спастися нам від усякої біди і напасти” (Сід. на Утр., гол. I).

Пластові прапори схилено під час співу „Вічна Пам'ять”, вшановуючи цим наших славних попередників та героїв і мучеників Українського Народу.

Світлина з посвячення Церкви - Пам'ятника, 10 жовтня 1965 року.

Привітання з нагоди посвячення Церкви-Пам'ятника

Його Високопреосвященству
Високопреосвященшому Мстиславу,
Архієпископові УПЦеркви в США.

Ваше Високопреосвященство і улюблені Брати мої!
В день Вашої радості, коли Господь дозволить Вам зносити молитви Йому в новоосвяченім Храм-Надгробковій Синаї України, що життя своє за неї положили, приєднуємося й ми до молитов Ваших і словами мудрого Будівничого Єрусалимського Храму разом з Вами промовляємо:

„Тим, що в Храмі тому молитимуться, нехай вкаже Господь добру путь, щоб нею простувати. Нехай заступиться за Правом Народу нашого і простить провини його. Нехай наведе й тих, що кривду чинять Народові нашому та кожному віддасть по заслугі його. А найголовніше — нехай наше серце сувільно віддає не буде Господеві й Богу нашому, щоб ходили ми усі за установами Його та пильнували заповіді Його“!..

Молимо Бога, щоб благодать Його завжди перебувала з Вами, освячувала труди Ваші, що несете Ви їх для Храму цього. Вітаємо усіх Вас від душі і просимо у Бога Вам сили та витривалості щасливо скінчити святий початок. Молимо Вас не перейматися сучасним та злом намовою ворогів Божих, що прагнуть спинити святе діло Ваше. Бог з нами! А коли з нами Бог, то хто нас перемаже?!

З правдивою любов'ю во Христі
Брат Ваш — † Митрополит Никанор

5 жовтня, 1965 р.
Карльсруе, Німеччина.

*

Блаженнішого Митрополита Іоана, Високопреосвященнішого Архієпископа Мстислава, керівні Органи нашої Церкви, Всечесне Духовенство і всі Організації при ній вітаю з нагоди першого освячення Церкви-Пам'ятника.

День 10-го жовтня — радісний день для цілої УПЦ в США. Від сьогодні в храмі св. Апостола Андрія Первозваного щоденно буде возноситись всецерковна молитва за священномучеників і мучеників, що постраждали за Віру Православну, за тих 7 мільйонів, що від підступної руки гнобителів загинули 1932-33 р. від страшного голоду і їхні тіла розкидані на узліссях, у проваллях, ярах, рівчачах, на сплюндрованих цвинтарях без хрестів і позбавлені християнського похорону, за тих, що боролися за волю України; за тих, що загинули далеко від Рідної Землі на засланих, у в'язницях, на каторжних роботах у Сибірі.

Храм-Пам'ятник споруджений жертвенністю Духовенства і Вірних нашої Церкви з любови до тих, кого знищив жорстокий бо-

гоборний ворог, що володіє нашою Землею.

Цей Пам'ятник є Храм-Пам'ятник і є дійсно віковичний пам'ятник спочилим мученикам, бо він в очах Божих вічно стоятиме перед Престолом Божим, як милостиня, як Жертва за мільйони жертв нашого народу. Їхні імена поминатимуться тут, доки стоятиме цей Храм.

Вірю, що в сьогоднішній урочистості з участю Архієпископів, Пастирів і Вірних виявилось торжество нашої Віри, нашої Церкви, велич і краса Богослуження, сила і могутність молитви, що є джерелом благодаті Божої. Така спільна молитва Архієпископів, Пастирів і Вірних зводить на нас великі милості й об'єднує нас „союзом любови і миру“ та закликає нас до збереження всіх національно-релігійних цінностей, що їх мала наша Батьківщина.

Глибока подяка, честь і похвала фундаторам, жертводавцям і всім, що спричинилися до збудування цієї нашої національної Святини; особливо ж подяка Проводові Церкви, зокрема — натхненникові і реалізаторові ідеї Церкви-Пам'ятника Високопреосвященнішому Архієпископу Мстиславу.

Не забуваймо, що в середині храм ще не викінчений, і справа нашої чести його оздобити й устаткувати.

Всім спочилим, на спомин яких споруджено цей Храм, Вічна пам'ять, а жертводавців нехай Господь обдарує Своїми ласками і щедротами та щасливим довголіттям.

З любов'ю у Христі
† Архієпископ Володимир.

*

Високопреосвященний Архієпископ Мстислав,
Бавнд Брук, ЗДА.

Ваше Високопреосвященство, Дорогий мій Владико!
Наближається великий та радісний День — свято відкриття і освячення Храму-Пам'ятника в Бавнд Брук. Знаю, яке значення має ця подія для Вас особисто. Це ж Ваша, Дорогий Владико, ідея. Це Ваша мрія та одна з цілей Вашого життя й діяльності. Відомо нам, що сильно тернистим був шлях до здійснення цього великого Вашого задуму. Але Господь допоміг Вам і Вашим однодумцям подолати труднощі та перешкоди і щойно тепер увесь український загальний оцінить належну всю вагу цього спасенного діла.

Сердечно вітаю Владика Митрополита Іоана, Вас, Дорогий Владико, все Духовенство та Вірних Української Православної Церкви в США з успішним закінченням будови Храму-Пам'ятника та Днем його освячення.

частинною моральною нагородою для Вас в ці радісні дні, які будуть напевно записані, як світлі дати в історії нашої Рідної Церкви-Мучениці!

Хочеться вірити, що з цим успішним завершенням розпочатого Вами п'ять літ тому назад великого діла починаємо нову сторінку в нашому церковно-громадському житті, інспіратором і скріплювачем якого стане новозбудована Церква-Пам'ятник!

З любов'ю до Вас

Ваш **Кость В. Варварів,**

член Ради Митрополії УПЦеркви в США.

Вашінгтон, 26 вересня 1965 р.

*

До Високостойного Отця Мстислава, Архієпископа Нью Йорку, Президента Консисторії Української Православної Церкви в США.

Ваша Екселенціє!

Українсько-Американська Асоціація Університетських Професорів надзвичайно втішена великою історичною подією посвячення Церкви-Пам'ятника в С. Бавнд Брук, що відбудеться 10. жовтня 1965 р. Деякі члени нашої Асоціації візьмуть особисто участь у цьому небуденному торжестві. Інші, з усією Українською громадою і тут у вільному світі, і там на нашій поневоленій Батьківщині, будуть з Вами серцем, душею і молитвами.

Ми знаємо, що збудований Храм Божий буде служити всім нам символом непоборности нашого страждущого народу й пригадуватиме займанцям нашої обездоленої України, що нашої Волі до вільного життя на засадах християнської братньої любові і врата адомі не одоліють! Горі імієм серця!

проф. Михайло Пап, Голова.

*

Високопреосвященніший Владико!

Перш усього дякуємо усі за Вашу ласкаву пам'ять і дуже жаліємо, що ніяк не зможемо бути разом з Вами в час і день такого великого українського торжества, як посвячення Церкви-Пам'ятника. Ми дуже хотіли в той день у Вас бути, але обставини ніяк нам на це не дозволяють. Однаково ж хочемо бодай духом бути в той день з Вами, в день осягнення нового сьомимілевого кроку в Вашій кипучій діяльності і хочемо долучитись, ми віримо, до тисячів інших добрих синів і дочок українського народу, нашою скромною пожертвою в висоті \$50.00 на докінчення цього незвичайного задуму, який, ми певні, причиниться для возвелчення Христової Церкви і вірного тій церкві нашого дорогого українського народу.

Церква-Пам'ятник це, на нашу думку, гідне і на часі возвелчення тих усіх мільйонів, які в обороні Христової Церкви положили тіло своє, а які так само гідно і жагуче любили свій прекрасний український народ, який, ми певні, скоріше чи пізніше загріюмфує над ворогами своїми страшними. Бо правда є непоборна.

Вітаємо широко і сердечно Вас, Високопреосвященний Владико, і Ваших співробітників і просимо Ваших повсякчасних за нас молитов.

Слава Ісусу Христу.

Вам віддані **Нестор і Ірина Ріпецькі і діти.**
Торонто, 8 жовтня 1965 р.

*

До Консисторії Української Православної Церкви в ЗДА, на руки Високопреосвященого Архієпископа Мстислава.

Крайова Пластова Старшина в США вітає з глибокою пошаною в цей великий і пропам'ятний день усіх тих, що спричинилися до здвигнення цього Пам'ятника на пошану наших Попередників та Героїв і Мучеників Українського Народу.

Українські пластуни і пластунки виховувані у вірності Богові й Україні вміють особливо оцінити кожний почин української спільноти для пошани нашого славного минулого і усіх тих, що віддали життя для своєї Батьківщини.

Сьогодні почування і молитви нас усіх еднаються тут у цьому Соборі, що постав зусиллям і працею не лише душпастирів і вірних Православної Церкви, але і широких кругів вільної української громади без різниці віровизнання.

Хай Всемогучий Бог має в опіці цих, що здвигнули цей храм на Його славу

З християнським привітом

за Крайову Пластову Старшину

пл. сен. Юрій Ференцевич — голова,

пл. сен. Олександра Юзенів — секретар.

СЛОВО ВЛАДИКИ АРХІЄПІСКОПА МСТИСЛАВА В ДЕНЬ ПОСВЯЧЕННЯ ЦЕРКВИ-ПАМ'ЯТНИКА

Ваше Блаженство, Всечесні Отці, Дорогі Брати і Сестри! Слава Ісусу Христу!

Найперше, — широко, сердечно і уклінно прошу Вас усіх — дарувати мені, що час і, особливо, шлях до сьогоднішнього радісного дня був аж такий довгий і тяжкий. Знаю, що час був би значно коротший, а шлях легший, коли б потребу заложення Осередку нашої Церкви в Америці і, особливо, ідею збудовання в ньому цього Храму-Пам'ятника поставив перед Вами хто інший, а не я. Свідомий цього сьогодні більше, ніж коли, ніж 10-12 років тому, коли, силуваний непереможним внутрішнім наказом, я почав намовляти усіх вас до побудови Пам'ятника над могилами наших славних попередників та Героїв і Мучеників Українського Народу. Повірте, що і мені не легко було крокувати цим довгим і тяжким шляхом, а може саме мені цей шлях видався найтяжчим і найдовшим...

Проте, сьогодні абсолютно не шкодую, що вивів вас усіх на цей шлях проб і нелегких іспитів, бо ж значну частину тих іспитів ми вже таки здали, а до

мети не так уже далеко. Очевидно, до сьогоднішнього радісного дня ми дійшли лише і тільки тому, що Господь поблагословив наші задуми і, Він же, натхнув до їх здійснення. І за це складаємо сьогодні Творцю і Вседержителю серцями нашими співану, безмежно щирю подяку.

Почуття обов'язку дбати про культ наших попередників присуще Українському Народу від віків. Лише чорні дні нашої минувшини, особливо ж дні неволі, дещо притуплювали це почуття. Проте, і ті могили, що виростили в чорні дні нашої минувшини, зміли з вітрами говорити і цим рятували кожне наступне покоління цього народу від заглади. Ці могили виростили з злої волі сусіда-загарбника, з волі ворога, який, не даючи собі ради з невмирущию Українського Народу, нарешті добачив, що, м. ін., джерелом сили, яка дає йому змогу жити — це могили наших попередників. Тому саме, в цьому жахливому ХХ столітті, ворог, обсіваючи Україну і простори поза нею мільйонами могил українських страдників, одночасно дбав, щоб ці могили з вітрами не говорили і вгору не росли, а тому приорував їх, ховав від людського ока. Це саме ворог зробив і з прекрасними давніми українськими цвинтарями, руйнуючи їх та обертаючи камінь з хрестів і надгробників на будову новітніх вавилонських веж... Свідками цьому багато серед вас, що отут зібрались сьогодні...

Образ сплюндрованих цвинтарів, доповнює другий, — збезчещених і зруйнованих святинь українських. Господь судив мені недостойному ступити на шлях єпископського служіння у страшні роки останньої війни і розпочати те служіння в нашому стародавньому, прекрасному Києві. Як наймолодшому тоді єпископові Укр. Автокефальної Православної Церкви було мені доручено об'їхати Україну з благовісттям про відродження Рідної Церкви. Ці подорожі дали нагоду побачити Україну якнайдалше на схід, північ і південь. Радість, яку давала змога охоплення всієї України серцем і розумом, стихійне відродження нашої Церкви і, особливо, нічим ненадщерблений побожний настрій української людини, — чорним серпанком прикрила страшна дійсність, бо не всюди цей побожний настрій наші люди мали змогу виявити в спільній молитві, в храмі Божому. Сотки українських церков, зокрема ж тих, що на їхніх мурах була виписана історія Українського Народу, — були ворогом збезчещені і зруйновані, а решта обернена на зерносковища, майстерні, клуби і театри.

Пустарі на місці зруйнованих церков та сплюндровані цвинтарі українські створили в моїй уяві образ, який стоїть перед мною й досі і напевно не зчезне з моїх очей до кінця життя. Проте, безмежно вдячний Богові, що цей образ жаху не притупив у мені почуття обов'язку, який, коли я знайшовся поза межами України, особливо ж у цій країні волі й великих достатків, став для мене непереможним внутрішнім наказом, що його не в силі були зламати людські слабості й недосконалість. Цей наказ був виразний: — звести до гурту людей доброї волі, всіх тих, що ще не

забули з якого вони славного роду, всіх тих, що цілою глибиною свого серця переживають руїну нашої України і скерувати їхню волю до творчого чину, а в першу чергу до поповнення обкраденої ворогом скарбниці духовних цінностей Української Нації.

Боже Провидіння справило, що цю ідею-наказ одразу визнав і чималий гурт людей, людей дійсно доброї волі, що цю ідею почали проповідувати багато наших священників і, що важке, що здійснення цієї ідеї визнав за історичну конечність Первоієрарх нашої Церкви Блаженніший Владика Митрополит Іоанн. Згодом до здійснення цієї ідеї-обов'язку приступило багато-багато з-посеред вас, але, як досі, на жаль, ще не всі ми, що знайшлися на вольній волі і маємо нічим не обмежену змогу жити з Богом і для найближчого Ним визначеного нам ближнього — Українського Народу. Ще досі серед нас чимало звичайних глядачів, які збоку приглядаються нашому крокуванню до визначеної нам усім Божим Провидінням мети. Навіть, хто-знає, чи усі ми, що отут сьогодні зібрались, маємо радість і щастя сказати: — он, у тих Божих мурах і моя цеглинка вложена.

Проте, Боже Провидіння, що завжди немічне лікує, а недостаюче поповнює, дало силу і змогу, порівнюючи невеликому спочатку гурткові наших людей, на протязі всього і тільки 15 років, придбати цю Оселю, пустиги в ній в рух друкарню, видрукувати в ній понад півтори сотки різних книжок, зібрати кільканадцять тисяч томів книжок в Архіві-Бібліотеці нашої Церкви, зібрати й переховати велику кількість музейних скарбів — свідків великої духовної і матеріальної культури Українського Народу, започаткувати цей освячений цвинтар, на якому спочивають уже найвизначніші сини й доні нашої Нації і, нарешті, поставити оцей Храм-Пам'ятник, в якому ми повинні відтворити всю красу і велич стародавніх наших святинь, сотки яких зруйнували Москва і Варшава в одному тільки ХХ столітті.

Цієї повинності ми ще не виконали, ми тільки поставили Церкву-Пам'ятник і в міру наших сил прикрасили її тільки ззовні. Середина її ще не оздоблена. Ця оздоба повинна бути гідною наших славних попередників і рівною тій, що її мали Києво-Печерська Лавра, Золотоверхий Михайлівський монастир та сотки інших сплюндрованих наших святинь. На це всі ми маємо повну змогу. Всі разом ми в Америці сьогодні багатші від славних будівничих церков Божих в Україні — наших князів і гетьманів, на чолі з мудрим князем Ярославом і побожним Іваном Мазепою. Дякувати Богові, серед нас є натхнені Господом мистці — гідні спадкоєці найкращих будівничих і іконописців з минулих віків. Вони мають повну вільну волю та святе горіння виявити в своїй творчості всю силу українського таланту. Залишається тільки, щоб усі ми допомогли їм щирим серцем, чистим розумом, які завжди доводять людину до необмеженої щедрості. Допоможемо ж, коли будемо постійно пам'ятати, що:

Церква-Пам'ятник — це спільний монумент над мо-

гилами наших Попередників та рідних і найдорожчих нам.

Церква-Пам'ятник — це вияв глибокої пошани до Героїв і Мучеників Українського Народу.

Церква-Пам'ятник — це дуже скромний хрест над заораними ворогом могилами мільйонів — жертв Великого Голоду.

Церква-Пам'ятник — це лише скромна спроба відтворити велич українських святих, що їх зруйнували Москва, Польща і Німеччина тільки в ХХ столітті.

Церква-Пам'ятник — це твір вільного українського духа, нерозривно пов'язаний з давнім українським церковним будівництвом.

Церква-Пам'ятник — це наш скромний вклад в скарбницю духовних і культурних вартостей С. Ш. А.

Церква-Пам'ятник — це свідцтво, що її будівничі й фундатори жили не тільки для себе, але й для прийдешніх поколінь нашого народу.

ПРОМОВА ПРОФ. ДР. І. ФІЗЕРА

Подія, яку ми сьогодні святкуємо й відзначаємо, є така грандіозна вимір, що змушує нас давати перевагу нашим емоціям, відсуває на задній план евентуальну перцепцію, рефлексію чи якесь цікаве історичне узагальнення. Подія надто вагітна внутрішнім вдоволенням, успіхом, перемогою.

Та помимо психічного стану, хоч коротко, ляконічно, хоч, можливо, надто спрощено, дозволю собі схопити цей мент дещо раціоналістично.

Але перше: Що таке Церква-Пам'ятник концепційно? Дефініція надто важка, бо в ці два терміни входить не одно, але ціла група понять. Отже таку дефініцію можна зробити хіба дескриптивно. Наша Церква, в вузькому фізичному розумінню, це не тільки церква, кириакон, еклезія, де збираються вірні для вигіднішого вшанування Господа Бога, але також templum, цебто місце, де за нашим переконанням перебуває і перебуватиме Сам Господь. І так, історично це поєднання двох концепцій — Церкви, як фізичного артефакту і templum (поняття до-християнського), який зарезервований виключно для явищ трансцендентального порядку, або, за нашою термінологією, — Бога.

Це дуже важливий аспект — бо ці два моменти взаємно себе контролюють і взаємно себе доповнюють. Відсутність одного обов'язково довела б до теологічних абсурдів другого. Церква без доповнюючого поняття templum, легко могла б перетворитися в громадський клуб, в комфортабельний будинок, в якому евентуально можна вести безконечні й малоплодовиті дискусії з ділянки етики чи навіть метафізики. Таку редукцію поняття Церкви ми бачимо в деяких протестантських сектах, де раз на тиждень за склянкою чаю або вина, члени такого клубу-церкви провадять диспут про проблеми людського існування. З таких церков є виключений Господь, бо, коли Він, за їхнім розумінням, взагалі існує, є ідентичний з цілістю всесвіту.

Але й поняття templum без поняття Церкви могло б

зробитись абсурдним. Коли б підійти до церкви, як тільки templum, що ми бачимо у старинних греків і римлян, людина свідомо відкинула б можливість спокійної медитації про Бога, можливість безпосереднього поєднання з Ним. Він перебував би в межах храму, але туди людина не заходила б.

Ісус Христос сказав нам: „Прийдіть до Мене всі...” Звичайно, що цей вислів не обов'язково сугерує тільки фізичне місце зустрічі з Богом, але воно його не заперечує. Церква з наявністю Св. Тайн конкретизує вислів Ісуса. Нам смертним значно легше розуміти ці слова категоріями часу й простору. Нам значно легше відчутти Його присутність в Евхаристії, себто — в Церкві. Немічні, знеможені щоденними турботами, ми ідемо до Його храму, де в тиші, в ароматі ладану, в світлі блимаючих свічок, ми можемо поєднатися з Ним.

І так — наша Церква це ідеальна синтеза двох понять: поняття кириакон і поняття templum. Така синтеза — єдино правильна. Інших комбінацій, в світлі християнського вчення, не може бути.

Але наша Церква не тільки Церква в повному розумінню цього слова. Це — Церква-Пам'ятник. Це емоційна Церква. І ця емоційність вирізняє її в безконечному числі Божих храмів. Піднялась вона в небесну височину не тільки для того, щоби в ній знаходити душевний спокій, щоби в ній подивляти Містерію Містерій, але щоби нею на довгий час відзначити Українську трагедію 30-тих років, щоби в такій формі віддати честь мільйонам українців, брутально екстермінованих їхнім північним слов'янським сусідам. Ця Церква це постійна пригадка нам і всім вільним людям в цій країні, що ідеологія, світогляд, політична доктрина, яка відкидає наявність трансцендентального, позафізичного, як регулюючого фактора, обов'язково перемінюється в антилюдський, диявольський рух, який не перебирає ні в засобах, ні в розмірах.

Отже, наша Церква-Пам'ятник — це поєднання вічного з історичним.

Ще один момент: це перша в історії нашого народу церковна споруда, яку поставлено хоч і поза межами України, в ім'я тих, що бажали зберегти їм властивий стиль життя. Політична ситуація на Україні і перед, і після революції не дозволяла вшановувати наших героїв пам'ятниками таких вимірів. І хоч ця Церква-Пам'ятник свідчить про Українську трагедію, — вона рівночасно говорить про живучість, про динаміку Українського народу. Здавалося, що 30-ті роки є початком історичного кінця великого Українського народу, що його субстанція знищена раз і назавжди. Та ні. Ці недобиті через 30 років, в діаспорі, із запалом ставлять своїм героїським попередникам величавий едіфіс і глибоко вірять в свою Правду. Воїстину — це чудо!

Холоне серце, як згадаю,
Що не в Україні поховують,
Що не в Україні буду жить,
Людей і Господа любить.

Т. Шевченко.

UKRAINIAN ORTHODOX WORD

ENGLISH SECTION, OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH OF THE U. S. A.

THE BLESSING OF THE MEMORIAL CHURCH By Father Omelan Mycyk.

At dawn, on Sunday, October 10, 1965, our faithful took to the road to witness the blessing of the newly-erected and completed Memorial Church in South Bound Brook — the Ukrainian Orthodox Center of our Church. The automobiles rolled onward toward the designated location and the people came with thoughts of the Memorial Church. They were afraid to be late and perhaps miss the beginning of this historical moment, that moment when, for the first time, the sounds of the bells would carry the news throughout the world that the Ukrainian people were assembled from all over the United States to witness the blessing of the Memorial Church.

Thoughts were weaving about this great ideal: Seven million Ukrainian people, who died of famine rather than deny their own religion and nation, for the ideal of self-denial, for the ideal to bring their own lives on the Altar, for the freedom and future of their nation. A new thought was born that the weight of the Consecration is not in the building alone but in that great ideal... holy ideals, for which this building was erected and which it will represent.

Every time someone will look upon this Memorial Church, he will be anxious to ask for what ideal this Memorial building was erected, and naturally, then will begin the explanations: How the atheistic communists, under the reign of Stalin and other communistic leaders, forcefully pulled the Ukrainian people into the "kolhosp" community life. How they destroyed the beautiful churches, how they liquidated the Ukrainian Orthodox Church, its holy, religious and national traditions. There will be a further explanation of how the communists, who themselves admit the rigidity of Stalin's regime, forced the Ukrainian youth to resettle in the far northern Asiatic Siberia; and finally, by famine, they forced them to surrender their own properties to the government and to live the "kolhosp" life.

This is the history of the ideals which represent and will represent the Memorial Church, and which ideals His Grace Archbishop Mstyslaw sought to make a reality. His Grace Archbishop Mstyslaw, in his speech of this historical event, stated: "When I was forced into exile from my beloved Ukraine, I saw how the enemies destroyed the graves of our heroes, breaking the monuments and plowing the earth so that not a trace would remain. At that time the thought was born in my heart that when I will have the opportunity in this free and by God blessed America, I would immediately build a monument for those heroes. That would be my first task which I would like to realize, and this thought, with help of God and people, came to fruition."

The solemnity began on Saturday, October 9, with Vigil served by the especially assigned priests, and with the participation of His Beatitude Metropolitan John and His Grace Archbishop Mstyslaw, and many other clergymen.

Sunday at 9:30 people began to assemble around the Memorial Church. They were eagerly and mutually greeting their friends and relatives from throughout the United States. Others were hurrying from the cemetery, which presented a beautiful appearance with artistically decorated monuments, with the Ukrainian and national emblems. Those people

were visiting the graves of their relatives and friends, who were buried in our St. Andrew's Cemetery from all over the United States.

The solemnity began when the bells announced the time for the celebration. His Beatitude and twelve especially assigned clergymen began to attire themselves in the Altar, and then began the blessing of the interior and exterior of the Church Monument. A very impressive moment touched the hearts of the thousands of people when the religious procession circled the Memorial Church three times with the Hierarchy and the clergymen, and the choir who sang alternately with the clergymen.

His Beatitude Metropolitan John delivered his blessings, greetings, explanation of this historical event and the ideal for which the Monument was erected. His Beatitude Metropolitan John, in his final conclusion, gave recognition to His Grace Archbishop Mstyslaw, whose ideas and efforts were to build this Memorial Church, and gave credit and recognition to all the clergymen and the faithful who gave their cooperation, money, and made every effort to see the Memorial Church erected and completed. At the conclusion of the blessing, His Grace Archbishop Mstyslaw, with the cross, opened the door of the Church, and the Hierarchy and clergymen entered the Memorial Church to begin to serve the Pontifical Divine Liturgy.

The Pontifical Divine Liturgy was served by His Beatitude Metropolitan John, assisted by His Grace Archbishop Mstyslaw and twelve selected priests and the Archdeacon. The choir from the New York Deanery sang, under the direction of the Choir Director, Professor Wasyl Zavitnevitch.

Following the Divine Liturgy, a Moleben was offered outside of the Church on the steps before the main doors by His Beatitude Metropolitan John, His Grace Archbishop Mstyslaw, the twelve priests, and other clergymen who were assisting. The choir of the Philadelphia Deanery, under the direction of Petro Kurylenko, sang the responses; beautifully and deeply singing the "Hymn of St. Andrew". His Grace Archbishop Mstyslaw gave the blessings and greetings to the clergymen and to the faithful, and began to read his deeply moving sermon, but because of his sincere emotions he could not continue and a priest was asked to continue reading. In conclusion, the prayer "Boze Veliky Edyny" was sang by the choir with the community singing also.

His Grace Archbishop Mstyslaw greeted representatives from the Parishes and Sisterhoods who were orderly assembled, and presented flags and certificates to the parishes who fulfilled their assigned quotas for the Memorial Church.

Following the Church Services, the clergymen were requested by many to serve Memorial Services at the graves of their relatives and friends. Groups of people conversed around the grounds, and slowly returned to their automobiles and buses to leave for their destination. Many attended the Dedication Banquet. During the Banquet His Beatitude Metropolitan John and His Grace Archbishop Mstyslaw and other representatives from various Civic organizations spoke, praising the idea of building the Memorial Church and expressing their happiness at the completion. At the conclusion of the Banquet, His Grace Archbishop Mstyslaw introduced his daughters, sons-in-

law, grandchildren, and other members of his family. The Banquet was concluded with a prayer and the people departed rather unwillingly, because everyone, again and again, would like to share the happiness of this historical event.

The Ukrainian Press reported widely this historical event of our Church life in America. Over 10,000 faithful were reported as attending.

BE KIND TO YOUR PASTOR... HE'S HARD TO REPLACE.

By Louis Cassels.

United Press International.

Be nice to your pastor. If you lose him, he may be hard to replace.

According to the yearbook of American Churches, the number of congregations in this country now exceeds the number of pastors by nearly 70,000.

That doesn't mean there are 70,000 empty pulpits. One pastor may serve two or more small churches on a part-time basis. But after full allowance is made for such factors, it's obvious that a great many churches are looking for ministers.

In the Roman Catholic Church, where no parish can function without a priest, the clergy shortage is reflected in a steadily declining ratio of priests to communicants. During the past 10 years, the membership of U. S. Catholic parishes has grown up 42 per cent, but the number of clergymen available to serve them has increased by only 22 per cent. A recent survey in a large midwestern city showed that the average parish priest was trying to care for 1,600 souls.

No Improvement Seen.

No improvement is in sight. Protestant seminary enrollments have hovered for the past decade around a level of 21,000 students. Since the population has been growing steadily, this must be reckoned a relative decline. Catholic seminaries are having difficulty even in maintaining a steady level of enrollments. A canvass of vocation directors points to a drop of 7 per cent in the number of youths who will begin studies for the Catholic priesthood this fall.

It's not hard to find reasons for the church's manpower crisis.

The basic one is that the Christian ministry is a calling which demands sacrifice, self-discipline and dedication. These traits have never been commonplace in any generation; they are perhaps particularly scarce in the most affluent society the world has ever known.

Clergymen are not as poorly paid as they used to be. But a study by the U. S. Bureau of Labor Statistics last March showed that ministers, with a median education level of 17 years of school, still rank below truck drivers, teachers, newspapermen and 241 other occupations in income.

Encounter Doubt.

Idealistic young men might not be deterred by the prospect of financial sacrifice — if they were convinced the ministry was their best opportunity to serve God and their fellow man.

But youth counsellors and college chaplains encounter considerable doubt on that point among many young men who are seeking a challenge to which they can commit their lives. They fear that going into the ministry would condemn them to dull and irrelevant careers as chaplains to well-fed suburban families, and deprive them of a chance to be involved in such movements as the struggle for racial justice at home or the effort to raise living standards in undeveloped countries.

Another reason why some fine young men avoid the

ministry is that they are unwilling to put up with the petty demands of unreasonable laymen who think that they have a right to dictate every detail of a clergyman's private life, from the kind of car he drives, to the cut of his wife's dresses.

Other Factors.

There are doubtless other factors. But those already listed should provide food for thought in congregations that are or may be looking for pastors. Because there are things that laymen can do to remove these stumbling blocks.

First, they can increase their giving enough to make it possible for a church to offer a pastor a respectable professional salary.

Second, they can recognize and defend the clergyman's right to shake up the status quo where it seems to him to be evil, to speak out against social injustice without taking a poll of the congregation's prejudices, and to be as concerned about the poor people of the inner city as the balancing of the parish budget.

Finally, they can treat him as a human being whose work week is long enough without being dragged to every committee meeting, bake sale and social event; and whose family life is complicated enough without the strain of expecting his wife and children to be holier, cleaner and better-behaved than any other household in the congregation.

(The acute situation of future priests within our Metropolia is very grave. An ordination of a young priest serving our Church in America has not taken place since 1958. Ways and new efforts must be made now in preparing for the future. We must create an atmosphere within our Metropolia which will encourage those called by God to enter and remain in the priesthood. We must not, however, overlook the absolute necessity of training qualified candidates. There certainly are many who would respond to the call of God if our members and parishes would seriously recognize the full dimensions of the priesthood in their pastor and recognize the importance of significance of his office before God and within the Church. — ED.)

ARCHBISHOP SPEAKS OUT ON UNITY

Archbishop Iakovos, primate of the Greek Orthodox Church in America, has spoken out on "unity, not uniformity" in matters involving the ecumenical movement.

The aim of unity should be a true sense of brotherhood in Christ, he thinks, at the same time preserving all that is good in the various liturgical, mystical and cultural traditions which have developed in various churches.

Roman Catholic news sources reported on the views of the Archbishop, especially those which concern differences between the Roman Catholic and Orthodox Churches.

The Orthodox do not accept the dogma of the Immaculate Conception as defined by Pope Pius IX in 1854, and have reservations about the dogma, proclaimed by Pius XII, 1950, of the Virgin's assumption into heaven.

Orthodox Christians, said the Archbishop, sometimes feel that the Latin Church "goes too far" in its Marian theology. However, he said that the inclusion of the Virgin Mary in the doctrine on the nature of the Church is a "definite advance" which is "much appreciated by the Orthodox".

The differences in Marian theology between the Orthodox and Latin Church are regarded by the Orthodox as different interpretations of the nature of original sin. They also reflect differing views on the nature of the Church.

The Orthodox Church considers erroneous the claim to papal infallibility, insisting that infallibility is a gift of the Holy Spirit, that resides in the whole Church, not in the first of the Bishops alone.

Archbishop Iakovos said that the doctrine of collegiality contained in the Roman Catholic Council's constitution on the Church represents some forward movement from an Orthodox point of view. But he added that collegiality, as defined by the Vatican Council, does not recognize the principles of self-government and autonomy guaranteed by the early councils of the Church.

"Because of its insistence on the universal jurisdiction of the Pope", he said, "the doctrine of collegiality still strongly reflects the late Latin medieval understanding of Christian unity in terms of a centralized organization which did not exist in the ancient Greek and Latin Churches, and which still does not exist in the modern Churches of the Orthodox world".

Archbishop Iakovos said that the Orthodox "cannot see how and why the Pope should have a primacy of universal jurisdiction. Perhaps the most important (of the weaknesses in the doctrine of collegiality) is the continued insistence that the Pope enjoys a primacy of universal jurisdiction and leadership within the Church (by divine law) by a revelation from God through Christ to St. Peter and by succession to the Bishops of Rome.

"We Orthodox cannot see by what logic we are expected to abandon the ancient Christian tradition on the question and accept as doctrine Latin medieval theories with which Eastern Christendom had nothing to do and never accepted".

In the meantime, contacts and dialogue are being carried out between the Churches. The Orthodox will closely watch the developments now taking place during the closing session of the Vatican Council.

The Church Messenger.

IT IS BACK — TO SCHOOL TIME! The Education of Our Children.

Train up a child in the way he should go and when he is old, he will not depart from it. "Prov 22."

All of us know how important it is to prepare a child for life, to prepare him physically and intellectually for a particular profession. From the first moment we see a new born infant in a crib, we wonder. "What will he grow up, to be? Will he become a doctor, a lawyer, a scientist, an engineer, a teacher, etc.? Will he be a good athlete or sportsman, or distinguish himself in some way?"

Our thoughts for the good and successful future of our children become uppermost in our minds and we begin immediately to help them prepare for their future.

We begin the preparation early with educational toys or books, or by starting an endowment plan or savings account for his future college and technical training. As the child grows older, we encourage him in his talents, we take him on educational trips and show him the various types of work involved in the profession that we or he feels he is most interested in and capable of fulfilling.

In our social life, we teach him how to hunt, to fish, to golf, or to bowl. We give ourselves completely to our child and spare no effort that he might be well prepared to face the life that lies ahead.

Yet, how many of us, from the time our child is yet an infant, look at him and pray that he might become a true Christian, that he might become someday a Saint? How often do we think of pre-

paring him spiritually for that life that he will live in eternity... in, we hope, the kingdom of heavens? This is the life that is without end, and yet, this is the life for which we are often so ill prepared. How can we, as member of our Christian community, prepare ourselves and our children for this eternal vocation in life, for this life of the "kingdom that shall have no end"?

Our first responsibility is to realize that each of us, by our very Baptism and Christmation in the Church, by our assuming of the name Christian, must assume this task for preparation for ourselves and for others. We cannot escape it, for our goal as Christians is to attain to communion with God and with our fellow man, to strive for the salvation of our souls and for our life in the kingdom of God. Thus, from the moment a new child is born and baptised into the church it is our task to accept responsibility of his education and preparation for his vocation as a Christian, for his salvation and communion in the kingdom of heaven.

Secondly, our responsibility is to set the example of this life. We must first "hunger and thirst" for the joy of the "life of the world to come" and strive to attain to that life ourselves.

Christ Himself taught by example: He showed us how to enter the new life through baptism by Himself becoming baptised, He showed us how to resist temptation by allowing Himself to be tempted and resisting temptation, He taught us to pray, He showed us how to give ourselves in complete love and obedience — even to the point of accepting the Cross and death. His very life was instruction for us and we are called to follow that life. Thus, before we can call our children to follow our lives as Christians, as members of the Body of Christ, we must prepare and train ourselves, as Christ prepared Himself through fasting, prayer, discipline, humility and complete love and obedience to the Father.

Each step or each preparation that we make that brings us closer to the kingdom of heaven is one more step, one more example, that our children can follow to that eternal kingdom.

As we show our child the workings of this earthly life, of the profession he is preparing to assume here, let us also show to our Child that life of the world to come, the life of communion that we experience during every Liturgy in the Church. Let us teach him not only the minimal morals and ethics or "good standards of behavior" of earthly society, but let us teach him the maximal conditions of living and loving as a Christian in the society of both heaven and earth.

As we teach him to read, to write, to use a dictionary, or to accomplish a certain physical skill, let us also teach him to pray, to use and read the Scripture, to participate in the sacramental life of the Church. As we help him to consider his future vocation in the light of his particular talents to the work of the Church in the vocations of priesthood, religious education, liturgical music, church administration, welfare work etc. As we help him prepare to College, let us also help him to prepare to the Seminary. But, whatever his future profession may finally be, let us be sure that he is aware of and is able to practice his vocation as a Christian. The training of our children is not a responsibility that we can overlook or accept lightly; it is one of our most serious responsibilities. If the way in which we train our child, the way he will go, is the "narrow way", it is difficult, but it leads to life — then our hopes and prayers will be fulfilled.

(Taken from The Christian Way)

**FATHER'S OMELAN MYCYK'S
LETTER TO THE EDITOR
in the American Press.**

„To the Times:

Some of the American people still are considering Ukraine as a State of Russia, though at the United Nations are representatives of the Ukrainian Government. Yes, at present the Government in Ukraine is a "puppet" government, as are all the States behind the Iron Curtain, but the day will come when the "Sun of Freedom" will shine and the liberation of the communistic tyranny will be a reality.

With this article on the occasion of the death of the President of Ukraine in Exile, I would like to give information about the Ukrainian Government and the freedom which existed in the past.

Death of the President of the Ukrainian National Republic in Exile Dr. Stephen Wytwitsky.

During the First World War, a revolution broke out in 1917 in the past Russian Empire. The enslaved nation, which were amalgamated by occupation in the Russian Empire, took advantage of the revolution for the liberation of the Czarist regime. The Ukrainian nation also took measures to organize the Ukrainian National Republic.

They formed the Ukrainian Central Council with its State Secretaries, in which body entered representatives of all political formation parties, and also representatives of other nationalities who lived in Ukraine, such as Jews, Russians and others.

The Ukrainian Central Council, which fought against the Hetman's regime, who were trying to reign over the Ukrainian Nation, was disbanded with the help of German occupation and ceased to exist.

The Ukrainian Nation, displeased with the Hetman Rule, cast him out, and proclaimed the Ukrainian National Republic. There was a convocation of the "Labor Congress", during which an election was held, and the First President of the Ukrainian National Republic, the main Hetman of the Ukrainian National Army, Simon Petlura, was elected. He was a member of the Socialistic Democratic Party. Elected as Premier of Ministers was Andrew Lewicky.

After an unequal battle with the communistic occupants, the government of the Ukrainian National Republic was forced with the army to forsake Ukraine and to go into exile.

When the President and main Hetman, Simon Petlura, was tragically assassinated by the Communistic agent in Paris, the President of the Ukrainian National Republic in exile officially became Andrew Lewicky, the Premier of the Ministers.

After the death of the President of the Ukrainian National Republic in exile in March, 1954, at the Third Session of the Ukrainian National Council, Dr. Stephen Wytwitsky was elected for the presidency of the Ukrainian National Republic in Exile.

Dr. Stephen Wytwitsky, President of the Ukrainian National Republic in Exile was born March 13, 1884, in Western Ukraine. He was Secretary of the State of Western Ukrainian National Republic, representative of the same government in contract with the ANTANT Mission, and a member of the delegates of the Ukrainian National Council of Lviv for the "Labor Congress" in Kiev.

While in exile, he took part in the organization of the government Centre of the Ukrainian National Republic and was Secretary of State in exile.

He died in New York, Tuesday, October 19, 1965, at the age of 82."

(The Funeral Service took place on Saturday, October 23rd, with a Requim Mass offered at St.

George's Greek Catholic Church in New York City. His remains were interred by the Catholic Church at our Diocesan St. Andrew's Cemetery, South Bound Brook, New Jersey, in the presence of His Grace Archbishop Mstyslaw and clergymen of our Diocese. — Ed.)

**METROPOLITAN ILARION OBSERVES 25 YEARS
OF SERVICE AS BISHOP**

His Beatitude, Metropolitan Ilarion, Primate of the Ukrainian Greek Orthodox Church in Canada, will observe on October 20th, his twenty-five years of service to our Lord, Jesus Christ, as a Bishop within the Ukrainian Orthodox Church.

During the months of October and November, the Parishes of the Ukrainian Orthodox Church in Canada will offer Moleben Services for the health and long life of their Primate and sponsor Academies in his honor.

May Our Lord grant Many Blessed Years as a servant in His Vineyard.

**FATHER GREGORY CHOMICKY 50 YEARS
A PRIEST**

The Very Reverend Father Gregory Chomicky, pastor of the Ukrainian Orthodox Parish of St Michael, Scranton, Pa., will observe the 50th anniversary of his Ordination as a Priest on Sunday, November 14th. His Excellency, Blessed Metropolitan John, will celebrate the Pontifical Divine Liturgy at St. Michaels Church that Sunday. The golden anniversary celebration will be observed by the parishioners at a Banquet.

May our Lord grant Father Gregory still Many Blessed Years with good health and joy.

CHURCH MORTGAGE BURNED

St. Nicholas Orthodox Catholic Church, Harvey, Illinois, Father Boris Zabrodsky, pastor, burned recently a \$21,000.00 mortgage which was taken out in 1957 with only 15 families as members.

The parish, numbering 50 families, is very grateful to God for accomplishing this feat. A member, George Novak, had the distinction of making the first payment and was also the one to make the final payment.

We pray God continue to guide St. Nicholas Parish.
— Mrs. Joseph Licina
Parish Secretar.

BACK TO THE CHURCH

Back to the church of my fathers, I went —
The years away had been long —
Seeking an accrual of faith
To make my spirit strong.
I looked about me and I saw
Humble, devout folk there
Lifting transfigured faces up,
Drawing strength from prayer.
But no fund of faith was there for me,
Only emptiness and doubt;
For years I had put noting in —
What could I hope to draw out!

May Richstone.

This is a good reminder for some of us, so that when the need is there we will have something to draw out. Remember the church of our forefathers, our beloved Ukrainian Orthodox Church.

St. Nicholas, Miami, Fl.